

สิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

สโรชา แพร่ภาษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

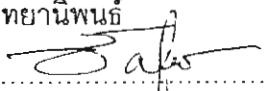
มิถุนายน 2546

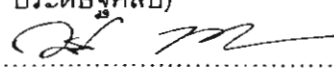
ISBN 974-352-439-8

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

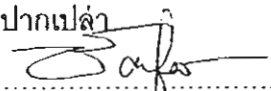
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์
ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

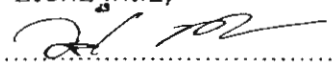
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

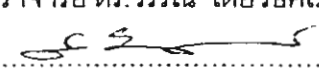

.....ประธาน
(ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์)

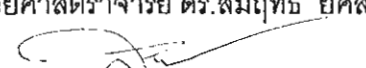

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณิ์ เดียววิชเรศ)

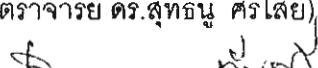
คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณิ์ เดียววิชเรศ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทนต์ ศรีไธย์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ทับศรี)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

วันที่ 26 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2546

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาให้คำปรึกษา และช่วยแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างดีจาก ดร.ชัยชนต์ ประดิษฐศิลป์ ซึ่งเป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์วรัณดี เดียววิเศษ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับแนวทางในการศึกษาค้นคว้าความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวางในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธนู ศรีไสย์ รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ทับศรี คณะกรรมการสอบปากเปล่า ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพชรประเสริฐ และคุณศิริพร ยอดกมลศาสตร์ ที่สนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ โดยได้รับเงินอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านดังปรากฏชื่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ได้ให้ความกรุณา และอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ รวมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย รวมทั้งอธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร ที่ปรึกษาอธิการบดี ดร.หริส สุตะบุตร ประธานสภาคณาจารย์และพนักงาน ผศ.สุทัศน์ พรอณาภกุล รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา อาจารย์วิสุทธิ ดามาพงศ์ ข้าราชการ อาจารย์ พนักงานเจ้าหน้าที่ คุณปราณี ละเอียด และคุณศิริพร รัตนมณี กองกิจการนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่อนุเคราะห์ข้อมูล

ขอขอบคุณอาจารย์ไพบูลย์ มณโฑวงศ์ กองกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพาที่กรุณาติดต่ออนุเคราะห์ขอข้อมูลกับกองกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ให้คำชี้แนะ สนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบอบแด่ บิดา มารดา และบูรพาจารย์ทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนในการประสิทธิ์ประสาทวิทยาการและวิชาความรู้ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สโรชา แพร่ภาษา

43912070 : สาขาวิชา : นโยบายสาธารณะ ; รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)

คำสำคัญ : สิทธิ/โอกาส/คนจน/มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ / มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

พระจอมเกล้าธนบุรี

สโรชา แพร่ภาษา : สิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (RIGHT AND OPPORTUNITY OF THE POOR STUDENTS TO STUDY AT AUTONOMOUS UNIVERSITY: A CASE STUDY OF KING MONGKUT UNIVERSITY OF TECHNOLOGY, THONBURI) อาจารย์ที่ปรึกษา : ชัยชนัด ประดิษฐ์ศิลป์, วรณี เดียวอิสระ, Ph.D. 158 หน้า. ISBN 974-352-439-8

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบโอกาสและสิทธิของคนจนในการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาก่อนและภายหลังอยู่ในกำกับของรัฐ ศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของคนจนที่มีต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รวมถึงมาตรการและนโยบายที่จะสนับสนุนสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาภายใต้มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษาจากจนที่ได้รับทุนการศึกษา กลุ่มผู้ปกครองของนักศึกษาคนจนที่ได้รับทุนการศึกษา กลุ่มเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง กลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัย และกลุ่มเพื่อนนักศึกษาคอนจันที่ได้รับทุนการศึกษา สัมภาษณ์กลุ่มกลุ่มนักศึกษาคอนจันทั้งในระบบราชการ และนอกระบบราชการทั้งในภาคปกติและภาคพิเศษ

ผลการศึกษาพบว่า โอกาสการได้เข้าศึกษาของนักศึกษาคอนจัน ภายหลังจากการออกนอกระบบราชการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนมหาวิทยาลัยของคนจนแต่อย่างใด โดยก่อนและหลังออกนอกระบบไม่มีความแตกต่างกัน คือ คิดเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 48.7 และร้อยละ 49 ตามลำดับ โอกาสการสำเร็จการศึกษาดมหลักสูตรของนักศึกษาคอนจัน (พ.ศ. 2539 - พ.ศ. 2544) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจนถึง เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ (พ.ศ. 2545) กลับมีแนวโน้มลดลง ทุนการศึกษาไม่มีมาตรการนโยบายสำหรับนักศึกษาคอนจันสวัสดิการหอพักสำหรับนักศึกษา เปลี่ยนจากการช่วยเหลือนักศึกษามาเป็นการทำธุรกิจกับนักศึกษา ผลกระทบเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ก็คือ การขึ้นค่าเล่าเรียน การปรับตัวกรณีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้นโดยการหางานทำมากขึ้น และต้องอยู่อย่างประหยัดมัธยัสถ์ ซึ่งจำเป็นต้องกู้เงินยืมฉุกเฉิน และแย่งกันทำงานในรูปแบบของทุนจ้างงาน อาจยังเกิดผลกระทบให้บทบาทประชาคมลดลง ข้อเสนอเชิงนโยบายก็คือ ควรมีสภาพแรงงานเพื่อแก้ปัญหาอำนาจที่เบ็ดเสร็จของผู้บริหารและเป็นหลักประกันในการทำงานทางวิชาการ รวมถึงภารกิจทางสังคมของนักวิชาการควรมีการวางแผนจัดสรรให้ทุนมากขึ้น โดยในแต่ละปีควรมีการขึ้นค่าเล่าเรียนตามเศรษฐกิจ และอัตราค่าหัวหน้าเป็นสัดส่วนตามฐานะของผู้ปกครอง และควรที่จะเพิ่มคุณภาพสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น

43912070 : MAJOR : PUBLIC ADMINISTRATION ; M.P.A. (PUBLIC ADMINISTRATION)

KEYWORD : RIGHT / OPPORTUNITY / POOR / AUTONOMOUS UNIVERSITY/ KING

MONGKUT'S UNIVERSITY OF TECHNOLOGY THONBURI

SAROCHAR PRAIREPASA : RIGHT AND OPPORTUNITY OF THE POOR
STUDENTS TO STUDY AT AUTONOMOUS UNIVERSITY: A CASE STUDY OF KING
MONGKUT UNIVERSITY OF TECHNOLOGY, THONBURI) : THESIS ADVISOR :
CHAIYON PRADITSILPH, Ph.D., WANNEE DEOISARATE, Ph.D. 158 P.

ISBN 974-352-439-8

This research aimed to study and compare the right and opportunity of poor students for receiving higher education in universities prior to and after becoming autonomous; to study the impact of the increased expense for education, and also to study policy supporting the right and opportunity to the poor students to receive such education. The sample consisted of the Thonburi Campus of King Monkut's University of Technology students who received scholarships, their parents, relevant university personnel, and university administrators, as well as the peer of those scholarship students. The interviews were conducted on these students in both weekday regular, and weekend special programs.

The study revealed that the university status did not affect the right and opportunity of students prior to and after becoming autonomous (48.7% : 49%). The opportunity has been increasing till the change to the new autonomous status (1996-2002). More entrepreneurial practice, which sought benefits, has been used in running the student dormitories. The new status brought the increased tuition fees, other expenditure, increased need for part-time jobs, need for seeking emergency student loans, high competition for student employment, decreased involvement in community affairs. The study also proposed the establishment of labor union to balance the administrators' authority, and to guarantee academic work, and social obligations of the academics. Other suggestions included more scholarships for students and the reasonable increased tuition fees, in proportion to the parents' economic status, and the improved quality of student-supporting facilities.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ซ

บทที่

1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตการศึกษา.....	5
คำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับอุดมศึกษา.....	7
ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.....	13
หลักการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสทางการศึกษา.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน.....	22
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
3 วิธีการศึกษา.....	41
การศึกษาจากเอกสาร.....	41
สัมภาษณ์แบบเจาะลึก.....	41

บทที่	หน้า
การสัมภาษณ์กลุ่ม.....	42
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
4 พัฒนาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	43
พัฒนาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.....	43
การบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.....	46
สถานมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	47
5 สิทธิและโอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.....	57
โอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.....	58
โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษายากจน.....	58
โอกาสการสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจน.....	60
สิทธิของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.....	67
ทุนการศึกษา.....	67
ผลกระทบและการปรับตัว.....	82
บทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัย.....	89
6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	100
สรุปผล.....	100
อภิปรายผล.....	103
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	104
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	105
บรรณานุกรม.....	107
ภาคผนวก.....	112
ภาคผนวก ก.....	113
ภาคผนวก ข.....	120
ภาคผนวก ค.....	153
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	158

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 การเข้าเรียนได้ของนักศึกษาปริญญาตรี.....	58
4.2 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนแยกตามคณะ.....	61
4.3 โอกาสเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนตามคณะ สรุปก่อนออกนอกกระบบ และหลังออกนอกกระบบ	62
4.4 การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษาจากจน.....	62
4.5 แสดงจำนวนเงินที่วางแผนจัดสรรทุน พ.ศ.2538 – 2544.....	67
4.6 แสดงจำนวนเงินที่จัดสรรระหว่าง พ.ศ. 2538 –2544.....	69
4.7 แสดงจำนวนเงินทุนฉุกเฉินและเงินทุนจ้างงาน.....	70
4.8 แสดงค่าบำรุงการศึกษาและค่าหน่วยกิต.....	82
4.9 ค่าเล่าเรียนที่คิดจากดัชนีราคาผู้บริโภค(ใช้ปี 2538 เป็นฐาน).....	83

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

I โครงสร้างการบริหารของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.....	48
---	----

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทยมีมาตั้งแต่การก่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกเมื่อ 84 ปีที่แล้วถึงแม้ว่าจุดมุ่งหมายของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในระยะแรกจะมีวัตถุประสงค์หลักก็คือ การผลิตคนออกไปรับราชการ แต่แนวคิดในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยก็มีกระแสขัดแย้งอยู่ 2 แนวคิด คือ ระหว่างแนวคิดมหาวิทยาลัยในระบบราชการ และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล(การออกนอกระบบราชการ)

แนวคิดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ต้องการให้เป็นมหาวิทยาลัยอิสระมีกฎบัตรคุ้มครองแบบอังกฤษและต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่มีฐานะเป็นส่วนราชการ ผู้นำความคิดคือสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาภินทร ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ดังนั้นปี พ.ศ. 2477 จึงได้มีการจัดตั้ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่ 2 ของประเทศ เป็นมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการ แต่ต่อมาปี พ.ศ. 2502 จากอิทธิพลทางการเมืองได้มีการผลักดันให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเข้ามาเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการพร้อมกันนั้นให้ตัดคำว่า“การเมือง”ออกเหลือไว้แต่เพียงชื่อมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

สรุปแนวคิดมหาวิทยาลัยในระบบราชการนั้นเชื่อว่า มหาวิทยาลัยควรพัฒนาไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีฐานะเป็นกรม แนวคิดที่สองนี้ถือได้ว่าเป็นแนวคิดกระแสหลักในการบริหารมหาวิทยาลัยใหม่ ดังจะเห็นได้จากในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กระจายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยตั้ง มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคขึ้น 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แต่มีปัญหว่าถ้าจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ในส่วนภูมิภาคจะใช้รูปแบบใด เนื่องจากมหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งอยู่ในระบบราชการ ในที่สุดสภาการศึกษาที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแลมหาวิทยาลัยมีมติให้มหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่งเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการระดับกรมเหมือนมหาวิทยาลัยที่อยู่ในกรุงเทพฯ (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2541)

การเลื่อนไหวเรื่อง “มหาวิทยาลัยนอกระบบราชการ” ได้ปรากฏชัดขึ้นมาอีกใน พ.ศ. 2507 เมื่อมีการจัดสัมมนาเพื่อหารูปแบบและวิธีการบริหารงานของมหาวิทยาลัยแบบใหม่ โดยการสัมมนาครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจาก พลเอกเนตร เขมะโยธิน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเปรียบ

เสมือนที่ปรึกษาของจอมพลถนอม กิตติขจร และ ดร.กำแหง พลางกูร เลขาธิการคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ ความพยายามเคลื่อนไหวครั้งนี้ต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นอิสระจากอิทธิพลเผด็จการ ต่อมาผู้นำมหาวิทยาลัยทั่วประเทศได้มีการจัดสัมมนาต่อเนื่องมาเป็นเวลาประมาณ 6 ปี (2507 – 2513) ในการสัมมนาที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย ดร.เกษม สุวรรณกุล และ สมศักดิ์ ชูโต ได้เชิญตัวแทนจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้าประชุม ที่ประชุมมีมติสนับสนุนแนวคิดการออกนอกระบบราชการ แต่แนวคิดการออกนอกระบบราชการได้รับการคัดค้านจากประชากรในมหาวิทยาลัยต่างๆ จึงทำให้แนวคิดดังกล่าวตกไป ประกอบกับรัฐบาลและสถาบันอุดมศึกษายังไม่พร้อมที่จะดำเนินการจริง (วรภัทร ลักณาทินวงษ์, 2542)

อย่างไรก็ดีผลจากการเคลื่อนไหวก็ส่งผลออกมาคือในปี พ.ศ.2515 ได้มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยให้ออกไปสู่ระบบอิสระ แต่ก็ยังไม่สามารถทำได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ จนในที่สุดในสมัยของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศไทยเฟื่องฟูเป็นยุคทองสงบ ได้ริ่ฟ้าในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นอีก 5 แห่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่ทบวงมหาวิทยาลัย ได้ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้แล้วตั้งแต่ในปี พ.ศ.2527 แต่ในขณะนั้นเศรษฐกิจยังไม่ดีพอทำให้ รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ต้องเลิกล้มความคิดนั้น พอมาถึงสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้นำรัฐบาลเห็นว่ามหาวิทยาลัยในภูมิภาคที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ จึงได้สนับสนุน ให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาคขึ้น 5 แห่ง โดย 2 ใน 5 แห่งคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้รับความเห็นชอบให้จัดตั้งในรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2541)

ต่อมาในยุค “รสช.ในสมัยของนายอนันต์ ปันยารชุน” เป็นนายกรัฐมนตรีได้พยายามผลักดันให้มหาวิทยาลัย 16 แห่ง ออกนอกระบบ โดยการยกร่างพระราชบัญญัติกลางและนำเสนอ บรรจวาระพิจารณาสภานิติบัญญัติแห่งชาติในปี พ.ศ.2534 แต่มีการเสนอเรื่องเข้าที่ประชุมสภานิติบัญญัติได้เพียงวาระที่ 1 เท่านั้น คือในวาระรับหลักการ เมื่อเข้าสู่วาระที่ 2 ได้เกิดมีการประท้วงจากบุคลากรในมหาวิทยาลัยบางส่วน ส่งผลให้ต้องเลื่อนวาระออกไป ในที่สุดเมื่อสภานิติบัญญัติเรื่องดังกล่าวนี้ก็ต้องยกเลิก (มติที่ประชุมสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ, 2542)

แนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ หรือมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีการดำเนินอย่างจริงจังมากขึ้นตามแนวนโยบายการปฏิรูประบบบริหารจัดการในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจตกต่ำตั้งแต่ปี 2540 ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจาก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF และ ธนาคารเพื่อพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ ADB เพื่อใช้ในการพัฒนาสังคมและการศึกษาตลอดจนด้านอื่น ๆ

องค์กรดังกล่าวในฐานะผู้ให้กู้เงินได้ให้คำแนะนำเชิงมาตรการให้รัฐบาลไทยปรับปรุงการบริหาร ตลอดจนการดำเนินงานกิจการต่างๆ ในประเทศ เพื่อปรับปรุงและฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของชาติให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤตอันเลวร้าย ในมาตรการที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาชั้นอุดมศึกษานั้น ADB ให้คำแนะนำให้ทำการปรับเปลี่ยนอย่างชนิดพลิกผันเป็นตรงกันข้ามกับระบบที่ดำเนินกันมานาน โดยขอให้รัฐบาลไทยมีนโยบายให้มหาวิทยาลัยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ต้องออกนอกระบบราชการภายใน 5 ปี และภายในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 ต้องมีมหาวิทยาลัยอย่างน้อย 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ออกไปก่อน วัตถุประสงค์ของนโยบายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในช่วงนี้เพื่อให้รัฐบาลลดงบประมาณในด้านการบริการสังคมที่ไม่มีกำไรตอบแทนออกไป ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงของประเทศชาติ

การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดของระบบการบริหารมหาวิทยาลัยไทย ดังนั้นย่อมจะต้องมีผลกระทบทั้งด้านบวก และด้านลบเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผลกระทบที่สำคัญประการแรก คือ ผลกระทบต่อโครงสร้างอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญและการปฏิรูปการศึกษาโดยจะยุบทบวงมหาวิทยาลัยไปอยู่ใน กระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นรวดเร็วมากทำให้กระบวนการทำงานเปลี่ยนแปลงไป และกระบวนการจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนไปด้วย ผลกระทบประการที่สองเป็นผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมบุคลากรที่ต้องปรับเปลี่ยนสถานภาพจากความเป็นข้าราชการไปเป็นพนักงานของมหาวิทยาลัย ระบบการบริหารบุคคลใหม่เป็นระบบที่สภามหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะกำหนดขึ้นเอง ส่วนผลกระทบประการสุดท้ายเป็นผลกระทบจากกระบวนการบริหารจัดการที่มีต่อสิ่งที่เรียกว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือหากมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคลากรในมหาวิทยาลัยของสถาบันอุดมศึกษาจะต้องถูกนำไปสู่กระบวนการตรวจสอบทางกฎหมายจาก 2 องค์กรคือ สำนักงานผู้ตรวจแผ่นดินรัฐสภา และศาลปกครอง (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

เมื่อพิจารณามิติที่เป็นผลกระทบเชิงบวกนั้นผู้สนับสนุนการออกนอกระบบเชื่อว่าจะทำให้มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวในการบริหาร โดยจะมีอิสระมากขึ้นในการบริหารจัดการ และลดขั้นตอนในการทำงาน มหาวิทยาลัยจะสามารถใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมถึงการเพิ่มเงินเดือนและสวัสดิการให้สูงขึ้น แต่ในอีกมิติด้านหนึ่งที่มีความกังวลก็คือการออกนอกระบบจะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่ยากจน

กล่าวคือในอดีตซึ่งมหาวิทยาลัยอยู่ในระบบราชการจะพบว่าผู้ที่เข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ใช่คนยากจน เช่นที่ จามริก (2523) พบว่ามีร้อยละ 7 ที่เป็นเกษตรกรและ

ส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรที่ร่ำรวยด้วย แม้ว่าต่อมารัฐบาลจะสนับสนุนให้คนจนมาเรียนมากขึ้น โดยจัดสรรทุนอุดหนุนการศึกษา กองทุนกู้ยืมของรัฐบาล และเงินกองทุน โครงการต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาอย่างแท้จริง เป็นเพียงการบรรเทาปัญหาเท่านั้น เพราะตัวเลขในปัจจุบันพบว่า ผู้กู้เงินมากกว่าร้อยละ 80 ไม่ได้ส่งเงินคืน ประกอบกับวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมก็เบี่ยงเบนไป คือ ระบบทุนการศึกษาและการช่วยเหลือยังอยู่ในวงจำกัดไม่ทั่วถึง ดังนั้นมาตรการดังกล่าวจึงไม่มีประสิทธิผลเพียงพอที่จะทำให้เกิดความเสมอภาคในอุดมศึกษา เพราะไม่สามารถเข้าถึงกลุ่ม นักศึกษาที่ยากจนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นผู้คัดค้านการออกนอกระบบจึงเห็นว่า การออกนอกระบบ มาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะบีบให้มหาวิทยาลัยต้องหารายได้เลี้ยงตนเองอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ซึ่งหมายความว่าในอนาคตมหาวิทยาลัยจะต้องเพิ่มค่าเล่าเรียนและส่งผลกระทบต่อคนจน อย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามในฝ่ายที่สนับสนุนการออกนอกระบบกลับมองว่าเมื่อยกฐานะเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแล้วสิทธิและโอกาสของคนจนจะไม่ลดลงแต่อาจจะเพิ่มขึ้นด้วยเพราะ จะมีการจัดระบบทุนการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความเห็นที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสของคนจนดังกล่าวเป็นประเด็นข้อสงสัยที่ยังไม่ได้หาคำตอบให้กระจ่างชัด มีความไม่แน่นอน และมีการถกเถียงกันไม่มีข้อยุติ จึงจำเป็นต้องหาข้อสรุป เพื่อเป็นแนวทางในการหาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าโอกาสที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ภายหลังที่มหาวิทยาลัยได้เปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ สิทธิของนักศึกษาที่ยากจนที่เรียนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง จะสูญเสียสิทธิและโอกาสอะไร บ้าง นักศึกษายากจนที่เข้ามหาวิทยาลัยได้จะจัดการกับผลกระทบเรื่องสิทธิดังกล่าวอย่างไร และรัฐควรมีนโยบายสวัสดิการช่วยเหลืออย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบโอกาสของคนจนในการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาก่อนและ ภายหลังอยู่ในกำกับของรัฐ
2. เพื่อเปรียบเทียบสิทธิของคนจนในระหว่างการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก่อนและภาย ภายหลังที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ
3. เพื่อศึกษาผลกระทบการปรับตัวของนักศึกษายากจนที่มีต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
4. เพื่อศึกษามาตรการนโยบายที่จะสนับสนุนสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษา ภายใต้มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาทำให้เข้าใจสภาพปัญหา สภาพชีวิต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมของคนจนเมื่อมหาวิทยาลัยอยู่ในกำกับของรัฐ ซึ่งจะช่วยตอบคำถามที่มีความขัดแย้งเกี่ยวกับ สิทธิและโอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
2. ผลจากการศึกษาจะเป็นข้อมูลในการผลักดัน นโยบายที่สนับสนุนสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะเมื่อมหาวิทยาลัยของรัฐเปลี่ยนไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
3. การศึกษาแนวทางเพื่อจะเป็นตัวอย่างให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาในแนวทางที่ดีต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยเลือกศึกษาโดยให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เป็นตัวแทนในการศึกษา เนื่องจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยที่เคยอยู่ในระบบราชการและได้ออกนอกระบบราชการเมื่อปี พ.ศ.2541 ดังนั้นจึงสามารถเปรียบเทียบมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีก่อนและภายหลังการออกนอกระบบได้ดี นอกจากนี้ปัจจุบันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรียังมีนักศึกษาที่เข้ามาขณะที่ยังมหาวิทยาลัยบริหารงานโดยใช้ทั้งระบบราชการและนอกระบบราชการด้วย

คำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. มหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่บริหารงานภายใต้กฎระเบียบของทางราชการ
2. มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึง มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับดูแล ของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย มีการตัดสินใจสิ้นสุดที่ระดับสภา มหาวิทยาลัยแยกการตัดสินใจและวินิจัยด้านการบริหารและวิชาการระดับสูงออกจากกัน มีระบบการเงินที่คล่องตัว ตรวจสอบได้ภายหลัง จากการเงินรูปเงินก้อน และมีอำนาจปกครอง ดูแล บำรุง รักษาใช้ การจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยได้ รายได้ของมหาวิทยาลัยไม่ต้องนำส่งกระทรวง การคลัง และรัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้เท่าที่จำเป็น (การประชุมวิชาการ “สู่มหาวิทยาลัยนอกระบบฯ”, 2543)

3. คนจน หมายถึง ครอบครัวที่มีรายได้น้อย ซึ่งได้พิจารณาจากเกณฑ์ของกระทรวงการคลังว่า มีรายได้ 120,000 บาทต่อปีต่อครอบครัว ระหว่างปี พ.ศ.2538 – ปี พ.ศ.2540 และมีรายได้ 150,000 บาทต่อปีต่อครอบครัว ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา

4. สิทธิ หมายถึง ทุนการศึกษาที่นักศึกษาพึงได้รับซึ่งถือเป็นสวัสดิการส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี โดยมหาวิทยาลัยได้จัดเตรียมไว้สำหรับนักศึกษาที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อเป็นการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายให้นักศึกษาสามารถได้เล่าเรียนจนจบตามหลักสูตร

5. ทุนการศึกษา หมายถึง ทุนการศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

5.1 ทุนการศึกษาภายนอก(ให้เปล่า)

5.2 กองทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษา (จัดสรรจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย)

5.2.1 ทุนให้เปล่า

5.2.2 ทุนเงินยืมเพื่อการศึกษา

5.2.3 ทุนเงินยืมฉุกเฉิน

5.2.4 ทุนส่งเสริมนักศึกษาดีเด่น

5.2.5 ทุนจ้างงาน

5.3 กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (จัดสรรจากโครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมของรัฐบาล) (หน่วยทุนการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2543)

6. โอกาส หมายถึง ความน่าจะเป็นที่นักศึกษาจะได้เข้าเรียน และจบการศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีตลอดจนได้จบตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาค่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นที่สำคัญ 4 ประการดังนี้

1. . แนวคิดเกี่ยวกับอุดมศึกษา
 - 1.1 ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 1.3 หลักการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและ โอกาสทางการศึกษา
3. แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับอุดมศึกษา

ความหมายอุดมศึกษา

จากการที่สำรวจแนวคิดเกี่ยวกับอุดมศึกษา พบว่ามีผู้ให้ความหมายที่แตกต่างกันดังนี้
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้ให้ความหมายของ อุดมศึกษา หมายถึง การศึกษาในระดับหลังมัธยมศึกษาขึ้นไป อันได้แก่ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ระดับปริญญาตรี ระดับสูงกว่าปริญญาตรี

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2518, หน้า 1) ความหมาย อุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่สาม (Tertiary Education) ระดับที่จัดหลังระดับมัธยมศึกษา (Postsecondary Education)

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524, หน้า 1) ได้ให้ความหมายอุดมศึกษาว่าเป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้ใหญ่แล้ว

ประกอบ คูปรรัตน์ (2527, หน้า 1) อุดมศึกษาเป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษว่า Higher Education ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างๆ ว่าจะไรก็ตามที่เป็นการเรียนการสอนในระดับที่เหนือมัธยมศึกษาปริญญาตรี

เสนาะ เพียรธัญกรณ์ (2531, หน้า 4) ได้ให้ความหมายอุดมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่ จัดหลังระดับมัธยมศึกษา ซึ่งอาจจัดในมหาวิทยาลัย สถาบัน วิทยาลัย หรือ โรงเรียน ทั้งในภาค รัฐบาลและภาคเอกชน

วิจิตร ศรีสอ้าน (2519) อธิธิพลของแนวความคิดจากต่างประเทศ และความต้องการ ข้าราชการเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสถาบันอุดมศึกษาในยุคก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรก ขึ้นในประเทศไทย ยุคที่ประเทศไทยเริ่มรับอิทธิพลของแนวความคิดตะวันตก

สุธรรม อารีกุล (2540) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับอุดมศึกษาซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาระบบ ประชาธิปไตยให้เกิดในสถาบันอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรื้อระบบและ ปฏิรูปอยู่เสมอเพื่อแก้ไขวิกฤตต่าง ๆ โดยมีทางเลือกในการปรับเปลี่ยนไป 4 ทาง เพื่อการพัฒนา ตนเอง และชาติบ้านเมือง

1. รื้อปรับระบบภายในสถาบันในระบบราชการ ซึ่งมีมาตรการหลายประการที่สามารถทำได้

2. การจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบัน

3. การจัดระบบคู่ขนานระหว่างระบบราชการกับระบบนอกราชการ

4. การปฏิรูปให้ออกนอกระบบราชการตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของ

รัฐบาล

อากรณ์ แก่นวงศ์ (2535) ให้ความหมายสถาบันอุดมศึกษาหมายถึง สถาบันการศึกษา ที่จัดการศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาเฉพาะสถาบันการศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ

โดยสรุปแล้วความหมายที่น่าเอาไว้ในวิทยานิพนธ์ สิทธิและโอกาสของคนจนใน การศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี หมายถึงการศึกษาระดับปริญญาตรี – โท – เอก รวมถึงการศึกษาในระดับหลังมัธยมศึกษา เช่น ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับอนุปริญญา

รูปแบบอุดมศึกษา

รูปแบบ (Model) มีความหมายในภาษาไทยอีกความหมายหนึ่งคือ “แบบจำลอง” ดังนั้น จากการที่สำรวจรูปแบบอุดมศึกษา พบว่ามีผู้จำแนกไว้หลายลักษณะ ดังนี้

วิจิตร ศรีสอ้าน (2518, หน้า 2-3) รูปแบบอุดมศึกษาซึ่งจำแนกตามสถานภาพของ สถาบัน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มมหาวิทยาลัยหรือสถาบัน กลุ่มวิทยาลัยของรัฐและเอกชน และ กลุ่มเฉพาะกิจ ได้แก่ โรงเรียนทหาร ดำรงจ วิทยาลัยสงฆ์และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย

พิจารณาสังกัดมี 5 กระทรวง คือ ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม และกระทรวงสาธารณสุข

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (2530, หน้า 4) ได้แบ่งรูปแบบสถาบันอุดมศึกษาไทยออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เปิดสอนระดับอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันวิชาชีพเฉพาะของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย แต่กรณีที่เป็นระบบแล้วมี 3 ระบบ คือ มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และสถาบันวิชาชีพเฉพาะทาง กรณีที่เป็นระดับแล้วมี 3 ระดับ คือ ระดับปริญญาตรี ระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี

แฮเดอร์สัน แอน แฮเดอร์สัน (Handerson & Handerson, 1974, p. 28 อ้างอิงจาก เสนาะ เพียรบุญธรรม, 2531, หน้า 11) ได้แบ่งสถาบันอุดมศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มคือ วิทยาลัยศิลปศาสตร์ (College of Liberal Arts) มหาวิทยาลัย (University and Complex Institution) และวิทยาลัยชุมชน (Community College)

สุชาติ เมืองแก้ว (2544) ได้กล่าวถึง รูปแบบที่เหมาะสม คือ การบรรยายถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญในการกำกับดูแลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามภารกิจ โดยเป็นรูปแบบที่เป็นแผนภูมิ เช่นการเขียนรูปแบบโครงสร้างขององค์กรบริหารงาน

ประกอบ คุปรัตน์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึง รูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบราชการ (Bureaucratic Model) กล่าวคือ จะมีผู้ตัดสินใจเพียงคนเดียว การทำงานมีสายการบังคับบัญชาขึ้นไปตามลำดับชั้น การตัดสินใจควรเป็นกลุ่มประสานงาน
2. รูปแบบคณาจารย์ (Collegial Model) กล่าวคือ ลักษณะสำคัญของการบริหารถือการประสานงานเป็นหลักสำคัญ การตัดสินใจเป็นเรื่องของคณะบุคคล ตำแหน่งทางวิชาการมีความสำคัญกว่าสายการบังคับบัญชา

3. รูปแบบการเมือง (Political Model) กล่าวคือภายในสถาบันอุดมศึกษามีกลุ่มทางการเมืองหรือกลุ่มสนใจเฉพาะ การดำเนินการบริหารนับตั้งแต่การวางนโยบายเพื่อกำหนดทิศทางของสถาบัน การกำหนดรายละเอียดจะต้องดำเนินไปในลักษณะที่แต่ละกลุ่มมีผลประโยชน์ร่วมกันโดยวิธีการทางการเมืองหรือวิธีการต่อรอง ถือว่าเป็นความแตกต่างกันหรือความขัดแย้งกัน การแก้ไขความขัดแย้งต้องดำเนินไปในทิศทางของการตกลงร่วมกัน การคัดเลือกผู้บริหารใช้การเลือกตั้ง ผู้บริหาร อาจารย์ นิสิตนักศึกษา ข้าราชการ มีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการบริหารบทบาทและอิทธิพลภายนอกสถาบันก็จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยอย่างมาก

4. รูปแบบอนาธิปไตย (Organized Anarchy) กล่าวคือสถาบันอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์และเป้าหมายไม่แน่นอน ไม่ชัดเจน และมีปัญหา มีเทคโนโลยีในการบริหารไม่ชัดเจน การมีส่วนร่วมในการบริหารไม่มีประโยชน์มากนัก

บอลด์ริจ (Baldridge, 1971 อ้างอิงจาก เสนาะ เพียรธัญกรณ์ วิเคราะห์โครงสร้างการบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทย 2531 หน้า12) เห็นว่า ควรบริหารมหาวิทยาลัยในรูปแบบการเมือง(Political Model) เพราะมหาวิทยาลัยเป็นองค์กรที่จำลองแบบมาจากเมือง กล่าวคือ ในมหาวิทยาลัยมีกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups) ที่เป็นไปตามทฤษฎีการขัดแย้ง (Conflict Theory) และทฤษฎีความมีอำนาจของชุมชน (Community Power Theory) ดังนั้น ในการบริหารจึงควรกำหนดนโยบายร่วมกัน โดยการพยายามแสวงหาข้อตกลง การประนีประนอมการผสมประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ การบริหารมหาวิทยาลัยในรูปแบบการเมืองนี้ แม้ว่าสมาชิกแต่ละคนจะมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย การเสนอข้อมูล การเสนอข้อคิดเห็น แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายเป็นเรื่องของผู้บริหาร

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2523) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาไว้หลายรูปแบบ

1. การบริหารแบบสายการบังคับบัญชา การบริหารในรูปแบบนี้บางท่านเรียกว่า “แบบองค์กรและการบริหารในแนวตั้ง” (Vertical Organization) หรือ “การบริหารแบบราชการ” (Bureaucratic Model) หรือการบริหารแบบสายการบังคับบัญชาสายเดียว ลักษณะสำคัญของการบริหารแบบนี้คือ จะมีผู้ตัดสินใจคนเดียว การทำงานมีสายการบังคับบัญชาขึ้นไปตามลำดับชั้น ดังนั้น ตำแหน่งในการบังคับบัญชาจึงเป็นเรื่องสำคัญกว่าตำแหน่งวิชาการ การเลือกบุคคลเข้าประจำตำแหน่งจะแต่งตั้งมาจากเบื้องสูง คำสั่งทางเบื้องสูงถือเป็นเด็ดขาด ไม่มีการโต้แย้ง การบริหารในรูปแบบนี้ไม่เหมาะสมกับสถาบันอุดมศึกษา เพราะสถาบันอุดมศึกษามีความแตกต่างหลายอย่าง การที่จะมอบให้คนเดียวตัดสินใจหาข้อขาดนั้นไม่เหมาะสม อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีคุณวุฒิ เป็นผู้มีความสามารถ ดังนั้นการสั่งงานตามสายการบังคับบัญชา หรือสั่งโดยตรงจึงไม่ถูกต้องนัก สถาบันมีความรับผิดชอบหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนั้น หลักการบริหาร การตัดสินใจควรมาจากกลุ่มประสานงาน

2. การบริหารแบบประสานงาน การบริหารในรูปแบบนี้บางท่านเรียกว่า “การจัดองค์กรและการบริหารแบบแนวนอน” (Horizontal Organization) หรือ “การบริหารแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Administration) หรือ “การบริหารแบบเพื่อนร่วมงาน” (Collegial Model) ลักษณะสำคัญของการบริหารแบบนี้ ถือการประสานงานเป็นหลักสำคัญ การตัดสินใจเป็นเรื่องของ

คณะบุคคล แต่ละกลุ่มควรมีตัวแทนอยู่ในคณะกรรมการที่วางแผนนโยบายและการตัดสินใจ ตำแหน่งทางวิชาการจะมีความสำคัญกว่าตำแหน่งสายการบังคับบัญชา ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป็นไปในแนวราบจึงจำเป็นต้องมีคนประสานงาน รูปแบบการบริหารแบบนี้จึงเหมาะกับสถาบันอุดมศึกษา เพราะเปิดโอกาสให้ความแตกต่างในสาขาวิชาและความคิดเกิดขึ้นได้ เปิดโอกาสให้มีอิสระในแต่ละกลุ่มวิชาเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของอุดมศึกษา

3. การบริหารแบบคานอำนาจ (Balance of Power) การบริหารในรูปแบบนี้บางท่านเรียกว่า “การบริหารแบบการเมือง” (Political Model) ลักษณะสำคัญของการบริหารแบบนี้ ถือว่าภายในสถาบันอุดมศึกษาคงมีกลุ่มทางการเมืองหรือกลุ่มสนใจเฉพาะทาง (Interest Group) การดำเนินการบริหารนับตั้งแต่การวางแผนนโยบายเพื่อกำหนดทิศทางของสถาบัน การกำหนดรายละเอียดจะต้องดำเนินไปในลักษณะที่แต่ละกลุ่มมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยวิธีการทางการเมืองหรือวิธีการต่อรอง (Bargaining Method) เช่น การเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง การบริหารแบบนี้ถือว่าความแตกต่างกันหรือความขัดแย้งกันเป็นเรื่องธรรมดา การแก้ไขข้อขัดแย้งต้องดำเนินไปในทิศทางของการตกลงร่วมกัน การคัดเลือกผู้บริหาร ใช้การเลือกตั้ง ผู้บริหาร อาจารย์ นิสิตนักศึกษา ข้าราชการ มีสิทธิเท่าเทียมกันในการบริหาร

จากการพิจารณารูปแบบอุดมศึกษา สรุปได้ว่ามีแนวคิดหลายรูปแบบ เป็นต้นว่า รูปแบบการเมือง รูปแบบระบบเปิด รูปแบบการมีส่วนร่วม รูปแบบคณะกรรมการ รูปแบบราชการ เป็นต้น บางรูปแบบสามารถนำมาปรับใช้กับการบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยบางประเภทได้ ทั้งนี้เพราะสถาบันอุดมศึกษาของไทยมีหลายประเภท มีหลายสังกัดแล้วแต่ผู้แบ่งจะยึดถือแนวคิดรูปแบบใดเป็นฐานในการจำแนก แนวคิดรูปแบบที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือแนวคิดของ ประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์แห่งประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของผู้วิจัย คือ เป็นส่วนราชการพิเศษ ที่ไม่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม อยู่ในกำกับดูแลของรัฐบาล และเป็นนิติบุคคล

1. ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

กฤษณพงศ์ กีรติกร (2546) ได้ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่า หมายถึงมหาวิทยาลัยที่ได้รับการดูแลเรื่องภายในได้เบ็ดเสร็จทางด้าน วิชาการ (หลักสูตร หน่วยงาน) ด้านระบบบุคคล (การวางระบบ การได้มาเงินเดือนและการตอบแทนสิทธิประโยชน์) และด้านการเงินทรัพย์สิน (การพัสดุ การบริหารงานงบประมาณ)

ทินพันธ์ นาคะตะ (2546) ได้ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ มหาวิทยาลัยของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคล ได้รับการจัดสรรงบประมาณเท่าที่จำเป็น ภายใต้การกำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารจัดการทุก ๆ ด้านรวมทั้งมีอำนาจในการบริหารการเงินและทรัพย์สิน โดยไม่ต้องนำรายได้ส่งกระทรวงการคลัง แต่ต้องตรวจสอบได้ในภายหลัง

วิจิตร ศรีสอ้าน (2537) ได้ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่า หมายถึง มหาวิทยาลัยที่เป็นอิสระจากอำนาจรัฐ แต่มีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อไม่ให้มหาวิทยาลัยและนักวิชาการทำอะไรได้ตามอำเภอใจ

บัญชา สมบูรณ์สุข (2541) เห็นว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึงมหาวิทยาลัยเป็นของรัฐที่ไม่ใช่เป็นส่วนราชการ คือไม่ใช่กฎระเบียบของทางราชการ บริหารจัดการจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัย รัฐสรรจัดงบประมาณให้เพื่อดำเนินภารกิจได้ตามความจำเป็น และเป็นไปตามเป้าหมาย

อานันท์ ปันยารชุน (2537) ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึงเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการและเป็นนิติบุคคลแต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย และการบริหารงานบุคคล วิชาการ การเงิน ทรัพย์สินที่เป็นอิสระโดยรัฐบาลควบคุมน้อยที่สุด

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2541, หน้า 4 -10) ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึง มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระมากขึ้น แลถูกควบคุมและการกำกับของรัฐบาลลดลง หรือมีน้อยที่สุด โดยรัฐบาลจะกำกับเพียงด้านนโยบาย การจัดสรรงบประมาณและคุณภาพเป็นหลัก และจะเน้นการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงาน

จันทน์ เพชรานนท์ (2542) ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึง มหาวิทยาลัยที่มีความเป็นอิสระภายใต้การกำกับของทบวงมหาวิทยาลัย โดยไม่มีสถานภาพของการเป็นราชการ แต่รัฐบาลจะให้เงินอุดหนุนทั่วไป มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและให้เกิดการพึ่งตนเองให้มากขึ้น

วันชัย ศิริชนะ (2542) ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึงมหาวิทยาลัยของรัฐ แต่ไม่เป็นส่วนราชการและมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งสามารถทำนิติกรรมได้ สามารถออกกฎเกณฑ์บริหารตัวเองได้ทุกอย่าง โดยรัฐยังลงให้การสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอสำหรับประกันคุณภาพการศึกษา

เทียนฉาย กิระนันท์ (2542) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หมายถึงมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ แต่อยู่ในกำกับดูแลของรัฐบาล มีความอิสระในการบริหารจัดการทางวิชาการ มีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล และมีความอิสระทางการเงิน หมายความว่ารวมถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการวางแผนและดำเนินการจัดหา จัดสรร และใช้ทรัพยากรทุกประเภทรวมทั้งทรัพยากรทางการเงิน ดังนั้น ความเป็นอิสระในการงบประมาณและการบริหารงบประมาณ การจัดระบบการเงินและการวางแผนการเงินระยะยาว

เมื่อพิจารณาถึงความหมายต่าง ๆ ที่ผ่านมา ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมาย มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพื่อใช้ในวิทยานิพนธ์นี้ หมายถึง มหาวิทยาลัยที่เป็นอิสระจากอำนาจรัฐ ไม่มีฐานะเป็นส่วนราชการแต่ยังเป็นหน่วยงานของรัฐอยู่ โดยรัฐกำกับดูแลเรื่องนโยบายเท่านั้น ส่วนเรื่องของการบริหารจัดการสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย มีการตัดสินใจสิ้นสุดที่ระดับสภามหาวิทยาลัยมากที่สุด แยกการตัดสินใจและวินิจฉัยด้านการบริหารและวิชาการระดับสูงออกจากกัน เน้นการบริหารในรูปคณะบุคคลในแต่ละระดับโดยใช้ระบบรวมบริการแต่แยกภารกิจ มีระบบการเงินที่คล่องตัว ตรวจสอบได้ภายหลัง (Post Auditing) จากเงินรูปแบบก้อน (Block Grant) และมีอำนาจปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ การจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยได้ รายได้ของมหาวิทยาลัยไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลัง และรัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้แก่ที่จำเป็น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีผู้นำเสนอลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้

วิจิตร ศรีสอ้าน (2537) ได้นำเสนอลักษณะความเป็นอิสระมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. อิสระในการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องรองรับกับภารกิจของมหาวิทยาลัย ลักษณะการบริหารต้องเกื้อกูลต่อกระบวนการหาความรู้และสร้างความคิดโดยอิสระของวิชาการ รวมถึงการให้บริการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อิสระในการดำเนินการเหล่านี้จะมีขึ้นไม่ได้ถ้าหากมหาวิทยาลัย นักวิชาการยังต้องรับคำสั่งคำบัญชาจากภายนอกและหากเป็นเช่นนั้น การศึกษาระดับสูงสุดซึ่งเน้นการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ และการเผยแพร่ความรู้ก็จะไม่ต่างจากศูนย์ฝึกอบรม

2. เมื่อการดำเนินการเพื่อให้ภารกิจสำเร็จ โดยมีอิสระในตัวเองแล้วเครื่องมือและวิธีการอื่น ๆ โดยเฉพาะเรื่องรายได้ทรัพย์สินและการเงินต้องมีอิสระและถ้าไม่มีอิสระเสียแล้วภารกิจ

ประการแรกที่สำคัญที่สุดก็ไม่มีทางเป็นอิสระได้

3. อิสระในคณิศวกรในมหาวิทยาลัยกล่าวเมื่อมีผลงานในการคิดค้นและเผยแพร่
จนเป็นที่ยอมรับ ก็ต้องได้รับการยอมรับ โดยไม่ต้องคอยมองว่า องค์ความรู้ที่คิดค้นและเผยแพร่ขึ้น
มามีอิสระในการคิดค้น

4. อิสระที่จะจัดองค์กรและกระบวนการภายในมหาวิทยาลัยให้เกื้อกูลต่อการกิจให้มาก
ที่สุด มหาวิทยาลัยต้องมีอิสระที่จะจัด โครงสร้างองค์กรและระดมทรัพยากรมาดำเนินการกิจต่าง ๆ
ของมหาวิทยาลัยได้อย่างเต็มที่ เมื่อค้นคิดพบแล้ว ความจำเป็นขององค์กรบางแห่งก็อาจจะยุบเลิกได้
เรียกอิสระนี้ว่า อิสระในการจัด โครงสร้าง นอกจากนี้ความเป็น “เอกเทศ” (Autonomy) นั้นอาจเป็น
เพียงอิสระตามกฎหมายซึ่งสามารถยกเลิกเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงเมื่อใดก็ได้

เทียนฉาย กิระนันท์ (2542) เห็นว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐต้องมีสถานภาพเป็น
อิสระทางการบริหารอย่างน้อย 3 ด้านคือ

1. ความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบใน
การออกแบบกำหนด หรือจัดวางระบบบริหารงานบุคคล การกำหนดกรอบอัตราค่าจ้าง บัญชีเงินเดือน
ค่าจ้าง และค่าตอบแทนอื่น การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้งบุคลากร สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์
ความเป็นอิสระในการกำหนดเกณฑ์และการดำเนินการแต่งตั้งบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ
ตำแหน่งบริหาร และตำแหน่งอื่น ๆ ภายในองค์กร การจัดระบบปฏิบัติงาน และภารกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง
เนื่องกับระบบงานบริหารงานบุคคล

2. ความเป็นอิสระในการบริหารงานวิชาการ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการ
ออกแบบ กำหนดและปรับปรุง แกไขหลักสูตร การบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนและ
เครื่องมือ อุปกรณ์ งานวิจัย การสร้างองค์ความรู้ และการเผยแพร่ความรู้ และพันธกิจในกรอบ
ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญา การให้ปริญญาบัตร
ประกาศนียบัตร และหนังสือรับรองคุณวุฒิ และความอิสระในการจัดตั้ง ยุบรวม เปลี่ยนแปลง
สถานภาพขององค์กร หรือหน่วยงานทางวิชาการ

3. ความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการ
วางแผนการใช้งบประมาณ การจัดระบบการเงินและดำเนินการจัดหา จัดสรร และการใช้ทรัพยากร
ทุกประเภท การรายงานการเงิน การบัญชี การบริหารจัดการทรัพย์สิน และการตรวจสอบทางการเงิน
(financial audit) การตรวจสอบภายใน (internal audit)

สรุปแนวความคิดเรื่องความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยตามแนวคิดของ เทียนฉาย
หมายถึง มหาวิทยาลัยมีอิสระจากอำนาจรัฐ ไม่มีฐานะเป็นส่วนราชการแต่ยังเป็นหน่วยงานของรัฐ
อยู่ซึ่งกำกับดูแลเรื่องนโยบายเท่านั้นส่วนเรื่องของการบริหารจัดการสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย

แต่อย่างไรแล้วมหาวิทยาลัยจะได้รับการประเมินและตรวจสอบ เพื่อไม่ให้มหาวิทยาลัยและ
นักวิชาการ ผู้บริหารทำอะไรได้ตามอำเภอใจและไม่ชอบธรรม

องเดร เดอ โลบาแดร์ (Audre de Laubadere อ้างจาก สุวรรณ นิมเจริญ, 2538 หน้า 9)
ได้เสนอลักษณะความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไว้ 4 ประการคือ

1. ความเป็นอิสระในการจัดองค์กร (I autonomic statutaire) หมายความว่า
มหาวิทยาลัยจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ และขอบเขตอำนาจหน้าที่ของ
มหาวิทยาลัยเอง และสามารถกำหนดรูปแบบขององค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย
ตลอดทั้งมีอำนาจจัดตั้งและกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ได้เอง
มหาวิทยาลัยไทยมีความเป็นอิสระในเรื่องการจัดองค์กรค่อนข้างจำกัด เพราะพระราชบัญญัติจัดตั้ง
มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะกำหนดว่าการจัดตั้งคณะวิทยาลัย สถาบัน ศูนย์หรือหน่วยงานที่เทียบเท่า
คณะจะต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกาและการแบ่งส่วนราชการที่มีขนาดเล็กกว่านั้นต้องทำเป็น
ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยไม่มีอำนาจดำเนินการด้วยตนเองได้
ทั้งสิ้น

2. ความเป็นอิสระในการบริหารงาน (I autonomic administrative) ประเด็นของความ
เป็นอิสระในการบริหารงานขององค์กรในรูปมหาวิทยาลัยนั้น อยู่ที่การสามารถบริหารกิจการได้
ด้วยตนเอง ในรูปคณะกรรมการของมหาวิทยาลัยที่มาจากประชาคมมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ซึ่งมี
ลักษณะการบริหารงานในรูปของการตัดสินใจร่วมกัน และไม่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของผู้มี
อำนาจควบคุมมหาวิทยาลัย หากแต่ผู้มีอำนาจควบคุมมหาวิทยาลัยมีสิทธิใช้อำนาจยับยั้งการกระทำ
ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และมีอำนาจดูแลโดยทั่วไปให้การตัดสินใจของคณะกรรมการบริหาร
มหาวิทยาลัยเป็นไปในกรอบเกณฑ์ที่มีกฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัย หรือแนวนโยบายแห่งรัฐกำหนด
ไว้เท่านั้น

3. ความเป็นอิสระในทางการเงิน (I autonomic financiere) หลักเกณฑ์สำคัญที่สุดอัน
เป็นหัวใจของหลักประกันความเป็นอิสระขององค์กรกระจายอำนาจทุกระดับรวมทั้งองค์กร
มหาวิทยาลัยก็คือ หลักประกันในการที่จะต้องได้รับความสนับสนุนในทางการเงินจากรัฐ และการ
กำหนดเงื่อนไขในการใช้จ่ายเงินเหล่านั้นด้วยความคล่องตัว ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยย่อม
เป็นแต่เพียงคำพูดที่เลื่อนลอย หากปรากฏว่ามหาวิทยาลัยไม่สามารถมีรายได้เป็นของตนเองโดย
อิสระได้ ในกรณีที่เงินรายได้ส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยมาจากเงินอุดหนุนของรัฐระดับความอิสระ
ของมหาวิทยาลัยก็ขึ้นอยู่กับว่าเงื่อนไขในการให้และการใช้จ่ายเงินอุดหนุน

4. ความเป็นอิสระในทางวิชาการ (I autonomic pqdagogique) สำหรับหลักประกันความเป็นอิสระทางวิชาการนั้น นับเป็นประเด็นที่มีปัญหาน้อยที่สุด เพราะ โดยธรรมชาติแห่งการกำเนิดขึ้นขององค์กรในรูปมหาวิทยาลัย เรียกว่า “เสรีภาพทางวิชาการ” (academic freedom)

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่มีร่วมกันระหว่างนักวิชาการที่นำเสนอด้กล่าวข้างต้น คือ ความเป็นอิสระทางด้านการบริหารจัดการองค์การ ความเป็นอิสระทางด้านการบริหารงานบุคคล การบริหารงานทางการเงิน และการบริหารด้านวิชาการ

3. หลักการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

โดยหลักการและแนวทางที่ดีปฏิบัติ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะมีสถานภาพและลักษณะการดำเนินการที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ เป็นนิติบุคคลอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ โดยทบวงมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานของรัฐที่ยังคงได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินตาม พ.ร.บ. วิธีการงบประมาณอย่างเพียงพอที่จะประกันคุณภาพการศึกษา มีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้ให้หลักการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2546) ให้ความคิดเห็นเรื่องหลักการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ดังนี้

1. มีสถานภาพเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่ไม่เป็นส่วนราชการ และไม่ใช่วิสาหกิจ แต่เป็นนิติบุคคล และยังได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินอย่างเพียงพอ ที่จะประกันคุณภาพการศึกษาไว้ได้ โดยมีอิสระในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ของตัวเอง ตาม พ.ร.บ. ของมหาวิทยาลัย ซึ่งจะสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย เว้นแต่เรื่องที่ต้องให้ทบวงมหาวิทยาลัยเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบ และมีการตรวจสอบผลภายหลัง

2. สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่ คือกำหนดนโยบายและแผนในการปฏิบัติภารกิจ ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมทั้งความต้องการของสังคม กำหนดระบบกำกับและติดตามผลการดำเนินงาน และการรายงานผล ที่พร้อมจะรับการตรวจสอบได้ มีการกำกับ ติดตามให้ดำเนินตามนโยบาย แผน และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ออกระเบียบข้อบังคับในการบริหารงานบุคคล งานวิชาการ การเงินและงบประมาณ โดยสภามหาวิทยาลัยรับผิดชอบผลการดำเนินงานต่อรัฐบาล

3. การบริหารงานบุคคล การเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย จะต้องผ่านการประเมินศักยภาพบุคคล ตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลที่สภามหาวิทยาลัยกำหนด บุคลากรไม่อยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและแรงงานสัมพันธ์

4. การบริหารวิชาการ สิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย แต่จะต้องสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานทางวิชาการที่กำหนดโดยหน่วยงานกลาง เช่น สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจอนุมัติหลักสูตรและเปิดการสอน อนุมัติจัดตั้ง ยุบ เลิกหน่วยงานต่าง ๆ

5. การบริหารงบประมาณและทรัพย์สิน รัฐบาลจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไป ให้เพียงพอที่จะประกันคุณภาพการศึกษาไว้ได้ ถือเป็นรายได้ของมหาวิทยาลัย กำหนดระบบบริหารงบประมาณการเงิน บัญชี และทรัพย์สิน โดย ส.ค.ง. จะเป็นผู้ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินภายหลัง รายได้ของมหาวิทยาลัย ไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลัง แต่กรณีรายได้ไม่พอสำหรับค่าใช้จ่าย รัฐพึงจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้เท่าที่จำเป็น และมหาวิทยาลัยถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทรัพย์สินได้ จัดหาประโยชน์จากราชพัสดุและทรัพย์สิน และสามารถหารายได้จากแหล่งต่าง ๆ ได้ และรัฐสนับสนุนงบประมาณ ค่าใช้จ่ายประจำต่อหัวนักศึกษา โดยมหาวิทยาลัยต้องนำรายได้อื่นมาสมทบ ส่วนค่าใช้จ่ายในการลงทุน รัฐจัดสรรให้ตามโครงการ และตามความจำเป็น รวมทั้งรัฐให้การสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนคงยอดเงินต้น

วิจิตร ศรีสอ้าน (2518) อธิบายหลักการสำคัญของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลไว้ดังนี้

1. การประสานงานภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัยนั้น จะมีคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยเป็นสื่อกลาง และกันชน ระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัย ฐานะของคณะกรรมการจะคล้ายธนาคารแห่งประเทศไทย ถือเป็นนิติบุคคลที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน หน้าที่หลักของคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย คือ ประมวลความต้องการทางด้านการเงินของมหาวิทยาลัยเสนอต่อรัฐบาล และนำเสนอ นโยบายของรัฐบาลมาถ่ายทอดสู่มหาวิทยาลัย รวมทั้งการติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาการอุดมศึกษาต่าง ๆ *

2. องค์กรและการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย จัดเป็นระบบอิสระในการปกครองตนเอง มีเสรีภาพทางวิชาการ และส่งเสริมให้คณาจารย์มีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น โดยยึดหลักการบริหารโดยคณะบุคคลในรูปกรรมการ มีสภามหาวิทยาลัย สภาคณาจารย์ และกรรมการประจำหน่วยงานภายในระดับต่าง ๆ ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับหัวหน้าหน่วยงาน เช่น อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ศูนย์หรือสำนัก และหัวหน้าภาควิชา ให้มีวาระการดำรงตำแหน่งเพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ได้หมุนเวียนกันทำหน้าที่บริหาร

3. บริหารงานบุคคล จัดในรูปแบบไม่เป็นระบบราชการ เน้นการบริหารงานบุคคลที่จะสามารถดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความตั้งใจจริง บุคลิกภาพ ความประพฤติดีตลอดจนสรีรวิทยาที่จะทำงานด้านวิชาการ เข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัย โดยมุ่งส่งเสริมให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ ความสามารถ ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่และให้ได้เงินเดือนและผล

ประโยชน์สูงพอ มีนโยบายที่จะจัดผู้ที่ไม่เหมาะสมทั้งในตำแหน่งวิชาการและธุรการออกจากมหาวิทยาลัย แนวคิดของ วิจิตร ศรีสะอ้าน มองว่าเป็นการบริหารงานบุคคลที่ถือหลัก “เข้ายาก ออกง่าย”

4. การเงิน มีหลักการที่จะกำหนดนโยบาย ระบบ ระเบียบ และข้อบังคับทางการเงินให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเสนอการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยในรูปเงินก้อน (Block Grant) อาศัยวิธีการจัดทำงานประมาณในรูป Program Budgeting และมีระบบการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่รัดกุมเพื่อให้การใช้จ่ายเงินเกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปหลักการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่าเป็นกระบวนการควบคุมดูแลการปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดเอาไว้ ใช้ระบบการรายงานกลับอย่างต่อเนื่อง ความพยายามของรัฐในการที่จะกำหนดทิศทาง และตรวจสอบกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐ

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสทางการศึกษา

นักวิชาการ และนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสทางการศึกษา ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

วิชัย ศรีรัตน์ (2543) ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับ สิทธิ (Rights) หมายถึง สิ่งที่ไม่มียุ่ปรำงซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดหรือกำหนดขึ้น โดยกฎหมายให้ได้รับประโยชน์ และมนุษย์เป็นผู้เลือกใช้สิ่งนั้นเองโดยไม่มีผู้ใดมาบังคับได้ เช่นสิทธิในการกิน อยู่ หลับนอนเป็นสิ่งที่มียุ่มาตั้งแต่เกิด สิทธิบางอย่างกฎหมายกำหนดให้มีขึ้น เช่น สิทธิในการร้องทุกข์เป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นสิทธิประเภทใดไม่มีการบังคับว่าต้องใช้สิทธินั้นเสมอไป จะให้หรือไม่ใช้สิทธิที่ตนเองมีอยู่ย่อมเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ที่มีสิทธิ และไม่ถือว่าเป็นการผิดกฎหมายหรือได้รับโทษแต่ประการใด

มงคล ตั้งเจ็กเกี่ (2542) ได้อธิบายเกี่ยวกับสิทธิในการเปลี่ยนสถานภาพของบุคลากร พบว่าบุคลากรยังไม่พร้อมในการเป็นพนักงานของรัฐ บ้างก็อยากมีสิทธิ ในการเลือกเป็นข้าราชการต่อไป บ้างก็ขอให้สิทธิที่จะกลับมาเป็นข้าราชการต่อไปอีกในระยะเวลาที่กำหนดภายหลังการออกนอกระบบราชการ บ้างก็อาจขอย้ายสถานที่ทำงานเพื่อเป็นข้าราชการต่อไป ทำให้เกิดผลกระทบดังนี้

1. เกิดการแตกแยกของอาจารย์บางกลุ่ม ตามอายุการทำงานราชการ โดยกลุ่มที่ใกล้เกษียณหรือบำนาญมีความรู้สึกว่าคุณค่าถูกลดโดยรัฐ เนื่องจากสอบแข่งขันก่อนเข้ารับราชการและยอมที่จะได้รับเงินเดือนเริ่มต้นจากน้อยมาก เมื่อเทียบกับเอกชนเพื่อหวังผลสวาทจากเงินที่ได้จาก

รัฐในบั้นปลายชีวิต ดังนั้นคิดว่าตัวเองมีสิทธิที่จะเลือกเข้ารับราชการต่อไปโดยอาจมีการวิ่ง โยกย้าย ที่ทำงาน หรืออาจขาดกำลังใจในการทำงาน

2. ข้าราชการเดิมถ้าจะเปลี่ยนทั้งระบบขอให้ปรับเป็นข้าราชการบำนาญ และจัดเข้าสู่ระบบใหม่ได้ตั้งมหาวิทยาลัยถึงเมื่อข้าราชการจะไม่ถึง 25 ปี เพราะผู้เข้ารับราชการนั้นมุ่งหวังสิทธิการเบิกค่าเล่าเรียน ค่ารักษาพยาบาลยามสูงอายุ ทั้งของตนเองและครอบครัว ถ้าทำจุดนี้ได้ข้าราชการทั้งหลายคงยินยอมออกนอกกรอบพร้อมกัน โดยไม่ต้องเลือก ซึ่งจะทำให้มีการพัฒนางานได้เร็วยิ่งขึ้น

3. น่าจะขอให้ราชการทุก ๆ ที่ออกจากกรอบพร้อม ๆ กัน และมีการสร้างระบบสวัสดิการที่เหมือนกันในฐานะของพนักงานของรัฐในทุก ๆ แห่งเพราะไม่อย่างนั้นอาจมีสายการบริหาร หรือลำดับการบังคับบัญชาต่างกัน อาจก่อให้เกิดปัญหาการประสานงานกันได้ทำให้เกิดการไม่คล่องตัวเมื่ออยู่กับคนละระบบ

จรัส สุวรรณเวลา (2540) ถือว่าแนวคิดเกี่ยวกับโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญเนื่องจากความต้องการการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยได้ทวีขึ้นตามลำดับ แม้ว่าปัจจุบันจะมีมหาวิทยาลัยของรัฐและของภาคเอกชนเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับปริมาณของนักเรียนที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา การศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่ความนิยมเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยปิด ซึ่งได้รับการดูแลแนะนำใกล้ชิดจากอาจารย์ก็ยังคงได้รับความนิยมอย่างยิ่ง จากสถิติการสมัครเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นการแข่งขันที่สูงมาก โอกาสที่นักเรียนในท้องถิ่นห่างไกลจะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจึงค่อนข้างต่ำ เพราะไม่สามารถแข่งขันกับนักเรียนในกรุงเทพฯหรือตัวจังหวัดที่มีโอกาสที่ดีกว่า โอกาสในการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษามีไม่เท่าเทียมกันในประเทศ สำหรับนักเรียนในชนบทที่มีความสามารถแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ จะมีโครงการของแต่ละมหาวิทยาลัยให้โอกาสเข้าศึกษาต่อโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน ค่าที่พัก ค่าหนังสือ ค่าเครื่องแต่งกาย ค่าอาหาร หรือค่าใช้จ่ายส่วนตัว การให้ทุนการศึกษาย่อมมีความจำกัดในเรื่องจำนวน เพราะต้องผูกพันอยู่กับกำลังเงิน ความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังในภาวะปัจจุบัน เมื่อนิสิตเข้ามาศึกษาต่อยังมีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องทุนทรัพย์ นิสิตจำนวนไม่น้อย ซึ่งขาดทุนแต่ไม่ประสงค์จะรับการช่วยเหลือแบบให้เปล่า มหาวิทยาลัยจึงจัดทุนเงินยืมสำหรับนิสิตที่ขาดแคลน และประสบกับภาวะขาดแคลนฉุกเฉินหรือมีความจำเป็นครั้งคราว ทุนให้ยืมบัณฑิตจะใช้คืนเมื่อจบการศึกษาแล้ว โดยเสียดอกเบี้ยต่ำมากภายในระยะเวลาที่กำหนด มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องหาทางแก้ไขให้ทุนแบบให้เปล่ามากขึ้นเนื่องจากว่านิสิตต้องเสียค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียมในอัตราที่สูงขึ้น การขึ้น

กำหนดวิถีชีวิตและค่านิยมในอัตราสูงเท่ากับเป็นการลดโอกาสของผู้ด้อยโอกาสที่ขาดแคลนทุนทรัพย์มากขึ้น

อภิชาติ พันธเสน (2518) ถือว่าแนวคิดเกี่ยวกับโอกาสของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในโครงสร้างปัจจุบันถือกันว่าเป็นจุดสุดยอดของการศึกษา เพราะถือว่าเป็นแหล่งที่รวมนักคิดและผู้ที่มีความสามารถในทางวิชาการแขนงต่าง ๆ มาไว้ด้วยกัน จึงเป็นเหตุให้ทุกคนพยายามจะมุ่งสู่การศึกษาจุดนี้ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าการศึกษาในระดับนี้เป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่กตัญญู ผู้ที่เป็นชนส่วนน้อยในสังคม แต่จำนวนของกลุ่มคน นักศึกษามีอัตราส่วนที่สูงมากในการศึกษาระดับนี้ ทั้งนี้ได้สร้างเงื่อนไขที่จะแบ่งชนชั้นทางปัญญาไว้มากมาย ผู้ที่จะมีโอกาสจริง ๆ นั้น จะต้องผ่านกระบวนการในการคัดเลือกมาหลายขบวนการ นอกจากนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ที่จะเข้ารับโอกาสในการศึกษาก็กลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่จะสกัดกั้นโอกาสของผู้ที่ถูกกีดกันให้ได้มีโอกาสได้รับการศึกษา การศึกษาในระดับอุดมศึกษาในรูปเดิม จึงเป็นการศึกษาของคนส่วนน้อย ที่มีฐานะในทางเศรษฐกิจสูงกว่าอัตราเฉลี่ยเป็นจำนวนมาก การศึกษาในระดับนี้เป็นการศึกษาของคนที่มีโอกาสได้เปรียบอยู่แล้วในสังคม และต้องการรักษาเงื่อนไขเหล่านั้นให้คงทนถาวรต่อไป หรืออาจจะเป็นการสร้างเงื่อนไขเพิ่มเติมให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยอยู่แล้วหมดโอกาสลงไป

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2518, หน้า 42-50) ได้แยกประเภทความเสมอภาคที่พึงประสงค์ไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ความเสมอภาคด้านสิทธิ ในระดับการศึกษาภาคบังคับ รัฐจะต้องให้ทุกคนมีสิทธิจะได้รับการศึกษาโดยเสมอภาคกัน โดยมียอมให้แตกต่างกันในเรื่องเพศ เชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ และถิ่นที่อยู่เป็นข้อจำกัดแต่ประการใด
2. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การศึกษาที่สูงกว่าระดับมูลฐานนั้น รัฐจะต้องจัดให้ทุกคนมีโอกาสและมีเสรีภาพที่จะได้รับการศึกษาโดยเสมอภาคกัน
3. ความเสมอภาคที่จะได้รับการสนับสนุน ในการจัดการศึกษานั้น จะต้องจัดให้ความสนับสนุนในอัตราส่วนที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำค่าสูง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2520, หน้า 15) ชี้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อโอกาสได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาโดยผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยจะมีโอกาสเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ที่พบว่าจำนวนร้อยละของผู้สอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยจากอาชีพเกษตรกรรมได้โอกาสเพียงร้อยละ 6 ผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพรับจ้างได้โอกาสเพียงร้อยละ 13 ผู้ที่มาจากครอบครัวอาชีพรับราชการได้โอกาสร้อยละ 21 และผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีกิจการส่วนตัวได้โอกาสถึงร้อยละ 51

ลิปโปนัท เกตุทัต (2518, หน้า 69) ในด้านการอุดมศึกษา คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้รายงานไว้ว่านักศึกษาที่มาจากกลุ่มเกษตรกรได้โอกาสศึกษาไม่เสมอภาคกับนักศึกษาที่มาจากกลุ่มอาชีพอื่น ๆ นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษา ได้จัดการศึกษาให้กับบุคคลส่วนน้อยเฉพาะที่สอบคัดเลือกได้เท่านั้น การเปิดโอกาสให้ทุกคนสอบรวม เป็นผลให้คนในท้องถิ่นที่เสียเปรียบทางการศึกษามากยิ่งขึ้นไปอีก โอกาสที่คนในท้องถิ่นจะได้ศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงมีจำนวนลดลง คนในท้องถิ่นที่พลาดโอกาสทางการศึกษาได้รับประโยชน์จากสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นนั้นน้อยมาก ทั้งนี้เพราะสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการสร้างคนในท้องถิ่นให้มีความรู้

การศึกษาที่รัฐพึงจัดให้ประชาชน ทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงความเสมอภาคตามกำลังเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ สถาบันการศึกษาจึงต้องพยายามเสริมสร้างพื้นฐาน แห่งโอกาสและสิทธิของประชากร ในการรับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมตามระบอบประชาธิปไตยของไทย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ม.ป.ป., หน้า 256) ได้ให้ความหมายของโอกาสทางการศึกษา หมายถึง สภาวะการณ์ที่เด็กทุกคนได้รับการประกันที่จะได้เล่าเรียน และสภาวะการณ์ที่เด็กทุกคนได้พัฒนาทักษะและความสามารถที่มีอยู่ในเด็กให้มากที่สุด

สุพจน์ ประเสริฐศรี (2517, หน้า 87) ได้จำแนกลักษณะโอกาสทางการศึกษาว่าประกอบ ด้วยปัจจัยเรื่อง เวลา สิทธิ ความพร้อมของผู้เรียน คุณวุฒิของผู้สอน สภาพของห้องเรียน อัตราส่วนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และประเภทของโรงเรียน

แผนการศึกษาแห่งชาติ (๒520, หน้า 2-4) นโยบายการศึกษาของรัฐโดยให้สถานศึกษาพึงให้ความเสมอภาคแก่บุคคลเข้ารับการศึกษาตามความสามารถของบุคคลนั้น ๆ การศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับ รัฐพึงจัดให้บุคคลมีโอกาสดำเนินการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน ภายใต้ขอบเขตที่รัฐกำหนด และตามสติปัญญาความสามารถ โอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาจึงมีจำนวนลดลง

ป๋วย อึ๊งภากร (2518, หน้า 5) การศึกษาของไทยไม่ให้ความเสมอภาคหรือโอกาสแก่คนส่วนใหญ่ เกี่ยวกับการศึกษาต่อ การเปรียบเทียบสภาพเศรษฐกิจสังคมและสภาวะส่วนตัวของนักเรียน

สมใจ หอมเย็น (2514, หน้า 166) ตัวประกอบที่มีอิทธิพลต่อความไม่เสมอภาคทางการศึกษามาจากความยากจน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะมีโอกาสทางการศึกษามากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2519, หน้า 264 - 266) ให้นิยามความเสมอภาคทางการศึกษา โดยขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ สภาพการณ์ที่เด็กทุกคนมีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน สภาพการณ์ที่เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาเพื่อความเป็นอยู่ ความอยู่รอดของชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ม.ป.ป.) การศึกษาที่รัฐพึงจัดให้ประชาชนทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา จำเป็นต้องคำนึงถึงความเสมอภาคตามกำลังเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ สถาบันการศึกษาจึงต้องพยายามเสริมสร้างพื้นฐานแห่งโอกาสและสิทธิของประชากรในการรับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปเพื่อใช้ในวิทยานิพนธ์นี้ว่า สิทธิ หมายถึง ทุนการศึกษาที่นักศึกษาพึงได้รับซึ่งถือเป็นสวัสดิการส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยได้จัดเตรียมไว้สำหรับนักศึกษาที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อเป็นการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายให้นักศึกษาสามารถได้เล่าเรียนจนจบตามหลักสูตร และ โอกาส หมายถึง ความน่าจะเป็นที่นักศึกษาจะได้เข้าเรียน และจบการศึกษาในมหาวิทยาลัยตลอดจนได้จบตามหลักสูตร

แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน

ความรู้ “ความยากจน” เริ่มมาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษ 2500 อันเป็นผลจากความคิดประเทศตะวันตก ตามแนวทฤษฎีความทันสมัย (MODERNIZATION) และทฤษฎีการพึ่งพา (DEPENDENCY THEORY) ที่ยึดถือประเทศตะวันตกเป็นต้นแบบของการพัฒนา ประเทศอื่นๆจะต้องเลียนแบบ บทบาทของธนาคารโลกมีผลต่อการวางระบบ จัดประเภท สร้าง “พื้นที่” ของการพัฒนา เช่น ประเทศพัฒนา/ด้อยพัฒนา หรือประเทศยากจน เพื่อใช้ในการวางแผน “พัฒนา” หรือปรับเปลี่ยนสังคมนั้น ๆ ให้ทันสมัยหรือเหมือนสังคมตะวันตก ส่วนเกณฑ์การชี้วัดความยากจน ได้ถูกสร้างขึ้นมาและถ่ายทอดมาสู่สังคมไทย อันถือได้ว่าเป็นเทคนิควิทยาการภาคปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ นำมาใช้ เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่เริ่มเก็บข้อมูลรายได้รายจ่ายของครัวเรือนไทยตั้งแต่ปี 2505-2506 ถึงปี 2535 หรือกรมการพัฒนาชุมชนได้จัดทำเกณฑ์ชี้วัดความยากจน โดยอาศัยปัจจัยด้านรายได้และวัตถุทางกายภาพเป็นตัวแบ่งประเภทความยากจน หรือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรง ก็ได้ศึกษาการกระจายรายได้ทางด้านเกษตร นักวิชาการ และนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความยากจนไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

มิ่งสรรพ ขาวสอาด (2544, หน้า 2) ได้นิยามความยากจน อย่างกว้างหมายถึง การขาดแคลนรายได้และปัจจัยสี่ การเข้าถึงไม่ถึงสินค้าสาธารณะของรัฐ ส่วนการนิยามความยากจน อย่างแคบ หมายถึงการมีรายได้หรือการบริโภคต่ำกว่าเกณฑ์

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2544, หน้า 1) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความยากจนด้านรายได้ และโอกาสทางการศึกษา การมีงานทำ การรักษาพยาบาล ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร (2540) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน นิยามความหมาย “ความยากจน” และการสร้างเกณฑ์ชี้วัดความยากจนจากรายได้ ปัจจัยการผลิต และการกระจาย รายได้ การแบ่งประเภทตามสถานะทางเศรษฐกิจ และสร้างเส้นแบ่งหรือสร้างความเข้าใจ

เอื้อย มีสุข (2533) นักวิชาการเศรษฐศาสตร์ ที่ใช้รายได้และการบริโภคอาหารเป็นตัว ชี้วัด ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สรุปปัญหาความยากจนจากฐานคิดดังกล่าวไว้หลายกรณี อาทิ ปัญหาการใช้ทรัพยากรไม่เหมาะสม การขาดความรู้ ปัญหาประชากรเพิ่ม ปัญหาการกระจาย สินเชื่อไม่ดีพอ ปัญหาราคาและการตลาด

เมธี ครองแก้ว (2518) นักเศรษฐศาสตร์ “ความยากจน” โดยสร้างเกณฑ์ชี้วัดเส้น ความยากจนขึ้นมา คือ ศึกษาการกำหนดระดับความยากจนในประเทศไทย (2518) สภาวะความ ยากจนและการกระจายรายได้ของไทย ปี 2518-2519 เป็นต้น งานศึกษาของเมธี พยายามบ่งชี้เส้น ระดับความยากจน โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครอบครัว โดยเฉลี่ย และเพิ่มปัจจัย ชีวัดอื่นๆประกอบด้วย จากการนิยาม “ความยากจน” ที่ยึดถือรายได้เป็นเกณฑ์ที่นำมาสู่การมอง ปัญหาความยากจน ทำให้แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนตามแนวคิดของราชการที่อยู่ภายใต้ กระแสเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก อยู่กับการปรับโครงสร้าง เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การควบคุม ประชากร การสนับสนุนเทคโนโลยี การแก้ปัญหาการตลาด

การศึกษา “ความยากจนสัมบูรณ์” ซึ่งจะบอกขนาดของความยากจนในประเทศไทย ใช้ วิธีการศึกษา 3 วิธีด้วยกันคือ

1. การใช้ฟังก์ชันการบริโภค (Consumption Function)

คนที่ยากจนคือ คนที่มีระดับรายได้ต่ำกว่าจุดรายได้เท่ารายจ่าย (Break-even point) ทั้งนี้ จะต้องทราบแบบแผนของรายได้และรายจ่ายของครอบครัว โดยเฉลี่ย งานวิจัยโดยวิธีการนี้มี เพียง 1 ชิ้นคือ เมธี และจินตนา (2518) เพราะไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากการกำหนดเส้นความ ยากจนในแต่ละครั้งจะต้องปรับเปลี่ยนไปตามการสำรวจรายได้รายจ่ายของครอบครัว หรือประชา กร ซึ่งมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามมาตรฐานการครองชีพของคนในขณะนั้น

2. การใช้ความต้องการอาหารขั้นต่ำหรือความพอเพียงทางด้านโภชนาการ (Nutritional Adequacy) ซึ่งเมื่อถูกกำหนดขึ้นมาแล้วจะมีการแปลออกมาในรูปของประเภทและปริมาณอาหาร

ที่ประชาชนบริโภคจริง ๆ และในรูปราคาของอาหารเหล่านั้น ซึ่งระดับความยากจนหรือเส้นความยากจน (poverty line) ที่คำนวณได้ก็คือ รายได้ที่เพียงพอที่จะซื้ออาหารและสินค้าหรือบริการอื่นที่จำเป็นในการดำรงชีพขั้นต่ำในที่นั้นคนจนก็คือ คนที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้ระดับความยากจน วิธีการนี้ได้รับความนิยมมากกว่าเพราะสามารถใช้ดัชนีราคาปรับเส้นความยากจนในเวลาต่อมาได้สะดวก อีกทั้งข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งทำขึ้นทุก ๆ 2 ปี นับตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา จะสอดคล้องกับวิธีการนี้ ยิ่งไปกว่านั้น วิธีการนี้จะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากธนาคารโลก (World Bank)

3. การใช้เขตพื้นที่ (Area) เป็นหลัก แม้ว่าการประเมินขนาดของ “คนจน” โดยวิธีการทั้งสองข้างต้นจะเป็นที่ยอมรับกันในระดับหนึ่งในแวดวงของนักวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เศรษฐศาสตร์แต่ในการแก้ไขปัญหานั้น มักจะเสนอมাত্রการที่เหมาะสมไม่ค่อยได้ เพราะไม่สามารถระบุสาเหตุของปัญหาได้ถูกต้อง เนื่องจากปัญหาความยากจนไม่ใช่เป็นประเด็นทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากยังเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันกับเรื่องสังคมการเมือง และวัฒนธรรมอีกด้วย

จึงได้มีการเสนอยุทธศาสตร์การแก้ปัญหา “ความยากจน” จากเขตพื้นที่เป็นหลัก เพราะอาจกำหนดนโยบายที่สามารถแปรเป็นมาตรฐานที่เป็นรูปธรรมได้ชัดเจนกว่า โดยเริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) เป็นต้นมา ซึ่งระบุได้ว่ามีหมู่บ้านยากจนที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาจำนวนทั้งสิ้น 12,555 หมู่บ้าน

วิทยากร เชิงภู (http://www.welfareforall.org/art.php3?num=10&p=1) กรอบคิดเรื่องที่มาและความหมายของคนจน แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความยากจน ที่มีการนำเสนอกันมากขึ้นในปัจจุบัน มีกรอบคิดเกี่ยวกับความหมายของคนจนไว้ล่วงหน้าอยู่แล้ว (ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่) เช่น กรอบคิดแบบเจ้าขุนมูลนาย คนจนคือคนขี้เกียจเรียน ขี้เกียจทำงาน หรือทำบาปกรรมไว้แต่ชาติก่อน กรอบคิดแบบคนจนคือคนที่มียาได้ต่ำกว่าที่จะใช้ยังชีพให้มีมาตรฐานได้ และการที่คนจนเนื่องจากพวกการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่มากพอ

กรอบคิดนิยามเรื่องคนจน โดยไม่ได้สำรวจหรือไม่ได้วิเคราะห์ว่าที่มาและความหมายของความยากจนที่ใช้กันอยู่นั้น

การที่เราจะสามารถทำความเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหาความยากจนได้อย่างถูกต้องหรือใกล้เคียงความจริง เราจะต้องวิเคราะห์ตั้งแต่ความยากจนก่อน ที่มาคนจนยุคใหม่ไม่เหมือน และไม่ได้สืบทอดความเป็นคนจนมาจากอดีตเสมอไป

คนจนหรือคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำกว่าคนอื่น ๆ ในสังคมเดียวกันมีมาตั้งแต่อดีต แต่ในสังคมเกษตรแบบดั้งเดิมที่คนส่วนใหญ่เพื่อใช้เป็นสัดส่วนสูงนั้น คนในหมู่บ้านไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมากนัก คนส่วนใหญ่มีมาตรฐานการดำรงชีพที่พออยู่พอกิน โดยที่

พวกเขาไม่ค่อยจำเป็นต้องซื้อขายหรือใช้เงิน

คนที่ถูกจัดว่ายากจนในสังคมเกษตรแบบดั้งเดิม ส่วนใหญ่จะมาจากความค้อยโอกาสทางสังคม และวัฒนธรรม เช่น มาจากชาติพันธุ์สังคมที่คนมองว่าเป็นพวกค้อยโอกาส, ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับ หรือกลายเป็นคนยากจนชัดเจนในสถานการณ์บางอย่าง เช่น เกิดมาพิการ หรือ ต่าง ๆ เป็นหม้าย แก่ชรา โดยไม่มีลูกมีเต้าเลี้ยงดู ฯลฯ มากกว่าเป็นเพราะว่าเขาเกิดมาและอยู่ในชนชั้นที่ยากจน คนยากจนในลักษณะเปรียบเทียบในสังคมเกษตรแบบดั้งเดิมนั้นมักไม่ใช่ปัญหาใหญ่ ในบางชุมชนที่ค่อนข้างมีความเสมอภาคกันมาปัญหายากจน หรือ ไม่มีแนวคิดเรื่องความยากจนนี้มาก่อนเลยด้วยซ้ำ

กรอบคิดเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก อธิบายว่าประเทศสังคมเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นประเทศยากจนได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก ประเทศเหล่านี้จึงก้าวไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมั่งคั่งแบบเดียวกับประเทศอุตสาหกรรมได้

แต่ถ้าเราไม่ใช่กรอบที่มองความยากจนในเรื่องรายได้ต่ำหรือความไม่ทันสมัย หากใช้กรอบคิดที่มองในแง่ว่า คนมีปัจจัยพื้นฐานที่การดำรงชีวิตที่มีความสุขหรือไม่ เราอาจจะกล่าวในทางตรงกันข้ามได้ว่า การพัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตกสำคัญในการทำให้คนส่วนหนึ่งยากจนลง หรือเป็นผู้สร้างความยากจนยุคใหม่ขึ้น เพราะการพัฒนาทุนนิยมในประเทศกำลังพัฒนาเป็นการพัฒนาทุนนิยมแบบบริวาร ที่มีการผูกขาด, การแข่งขันไม่เป็นธรรม ฟังการลงทุน การสั่งเข้าเทคโนโลยีจากประเทศร่ำรวย ฐานทางเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง การเติบโตทางเศรษฐกิจให้ประโยชน์กับทุนต่างชาติ และนายทุนใหญ่ในประเทศ มากกว่าสู่คนส่วนใหญ่ ยิ่งพัฒนาที่ยิ่งเกิดความเหลื่อมล้ำค่าสูงเกิดคนจนมากขึ้น

ประชาชนยังถูกทำให้จนลงโดยนโยบายพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมบริวาร ด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่น

1. การเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อกินเพื่อใช้ ไป เพื่อขายหาเงิน ไปซื้อของกินของใช้ ทำให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองด้านอาหารและได้ลดลงจากเดิม และเปลี่ยนมาพึ่งพาการใช้เงินและระบบตลาดที่มีลักษณะผูกขาดมากขึ้นยุคตั้งแต่มีการพัฒนาการเกษตรแบบทุนนิยมต้องตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบ ต้องทำงานหาเงินย้ายพลัดพรากจากครอบครัว บ้านเกิดเมืองนอน มีรายได้เป็นคัมฉินสูงขึ้น แต่รายจ่ายกลับรายได้ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากขึ้น

2. ทำลายชีวิตชุมชนแบบยอมรับกรรมสิทธิร่วมในเรื่องป่าไม้ ที่ทำกิน ทรัพยากรต่าง ๆ และการอยู่แบบด้อยที่ถ้อยอาศัยกัน ไปเป็นแบบการแข่งขันทรัพยากร ไปเป็นกรรมสิทธิของเอกชน

เพื่อแสวงหากำไรสูงสุดและการบริโภคสูงสุด การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในสังคมดั้งเดิม ซึ่งนักวิชาการเรียกว่า ความมั่นคงหรือเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมหายไป ชีวิตเกษตรกรในระบบทุนนิยมมีความเสี่ยงแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น

3. ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อม แหล่งทำมาหากินและยังชีพที่คนในชนบทเคยอาศัยทำมาหากินแบบเพียงพอ คนถูกกำหนดสู่ระบบผลิตทุนนิยมผูกขาดที่วิธีการผลิต, วิธีการบริโภคของคนขึ้นอยู่กับ การลงทุน, การจ้างงาน และการบริโภคที่ต้องหาเงินมาซื้อระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่คนในชนบทและคนงานในเมืองควบคุมไม่ได้หรือไร้อำนาจในการตัดสินใจ และทำให้พวกเขาเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

เมื่อประเทศกำลังพัฒนาเริ่มพัฒนาวิธีการผลิตและวิถีชีวิตแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ในระยะแรก ๆ คุณเงิน ๆ เหมือนจะดีที่ทำให้ประเทศเป็นตัวแทนเงินเพิ่มมากขึ้น มีสินค้าให้จับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น แต่ยิ่งพวกเขาพัฒนาการเกษตรเป็นแบบการผลิตเพื่อขายมากขึ้น ประชาชนถึงหลังว่า รายจ่ายเพิ่มสูงเร็วกว่ารายได้ เกษตรกรต้องเป็นผู้เช่า, เป็นหนี้ ต้องซื้อแพคเกจถูก ทำงานหนักเพิ่มขึ้น เสี่ยงภัยและ ได้รับมลภาวะเป็นพิษคนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตลดลงกว่าวิถีชีวิตในยุคสมัยเกษตรยังชีพแบบดั้งเดิม

ความยากจนยุคใหม่หรือความยากจนแบบที่คนจำนวนมากมีรายได้ไม่พอที่จะดำรงชีพอย่างเหมาะสมเพิ่มมากขึ้น มักถูกเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมอุตสาหกรรมอธิบายว่า มาจากสาเหตุ

1. ประชากรเพิ่มขึ้นมาก ทรัพยากรมีจำกัด หรือไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพให้เพียงพอกับความต้องการของคน

2. โครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศยากจนเป็นแบบเผด็จการและเข้าขุนมูลนาย โดยอภิสิทธิชนกลุ่มน้อย

3. คนจนคือคนที่ได้รับการศึกษาอบรมต่ำ ได้รับบริการทางสาธารณสุขต่ำ มีวิธีการผลิตและวิถีชีวิตที่ล้าหลัง ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ แข่งกับประเทศอื่นเขาไม่ได้

ธเนตร นรภูมิพิทักษ์ (2534) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความยากจนว่า เป็นการครองชีพในชนบทที่มีหลายกิจกรรมที่ไม่ได้พึ่งเงิน ดังนั้นการอาศัยปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรเดียวจึงคลาดเคลื่อนสูง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับงานศึกษาด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา หรือด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองหลายชิ้นในเมืองไทย ก็ชี้ให้เห็นว่า เราไม่สามารถเข้าใจปัญหาความยากจนได้จากเรื่องราวได้เพียงประการเดียว แต่ขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจของชาวบ้านว่าเป็นไปในลักษณะหาอยู่หากินพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติหรือพึ่งพิงกับกลไกตลาดมากน้อยเพียงใด กลุ่มชาวบ้านที่อยู่ชายขอบ (Periphery) ของกลไกตลาดจำนวนมาก ชุมชนในลักษณะนี้มีการพึ่งตนเองด้านปัจจัย 4 สูง แม้จะขาดเงินตรา การเอาเกณฑ์ชี้วัดเรื่องราวได้มาจับทำให้ชุมชนเหล่านี้ถูกจัดอยู่ได้มาตรฐาน

ความยากจน

อภิชัย พันธเสน (2540) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความยากจนมาจากฐานคิดที่ว่าความอึดอัดขัดสนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะรายได้ คือสาเหตุของความยากจน อันนำมาสู่แนวคิดเรื่องการกระจายรายได้ และเสนอเรื่องการกระจายรายได้จึงไม่มีรูปธรรมชัด ที่สำคัญคือ ฐานคิดมีปัญหาตั้งแต่ เป็นไปได้หรือที่รัฐมีความตั้งใจจริงที่จะทำ หรือถ้ามีรัฐเป็นตัวแทนผลประโยชน์ผู้ค้ำชูโอกาส

กฤษฎา บุญชัย (ม.ป.ป.) ได้มีแนวความคิดเรื่อง “ความยากจน” ว่ามีความสัมพันธ์โดยตรงกับแนวคิดเรื่อง “การพัฒนา” ซึ่งหมายถึง ระบบความคิด การจัดการของมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง ดังนั้นเมื่อเกณฑ์วัดการพัฒนาคือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ “ความยากจน” ในทัศนะของรัฐจึงถูกนิยามว่าเป็นปัญหาเรื่องการขาดแคลนรายได้ ทรัพยากร วัตถุดิบ แรงงาน และต่อมาขยายถึงเทคโนโลยี จึงเห็นได้ว่าแนวคิดการพัฒนาในยุคแรกเป็นเรื่อง น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ

วิระพล โสภกา (2539) มีแนวคิดเกี่ยวกับความยากจนโดยมองไปที่เกษตรกรเริ่มหลุดจากฐานทรัพยากร ประมาณการว่ากว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรทั่วประเทศเป็นเกษตรกรไร้ที่ทำกิน อันเป็นผลจากการเก็งกำไรที่ดินที่นายทุนและชนชั้นนำเข้าไปกว้านซื้อที่ดินจากชนบท และผลจากปัญหาความล้มเหลวของการพัฒนา

กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2540) ได้เสนอแนวความคิดความยากจนในทางเศรษฐศาสตร์มีการนิยามความยากจนไว้ถึง 5 ความหมายในขณะที่นักประวัติศาสตร์ นักสังคมวิทยา และนักรัฐศาสตร์ ต่างก็สร้างคำนิยามที่หลากหลายมากขึ้นไปอีก การนิยาม “ความยากจน” ที่ได้รับการยอมรับและมีฐานะครอบงำในวงการเศรษฐศาสตร์กระแสหลักก็คือการมีรายได้ที่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองได้หรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2541) จากการนิยามความยากจน โดยชี้ถึง “เส้นความยากจน” (poverty line) ขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดเกณฑ์ความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลใดมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ก็พิจารณาได้ว่าบุคคลนั้นเป็นคนยากจน ความยุ่งยากประการต่อมา ซึ่งสร้างความสับสนไม่น้อยไปกว่าปัญหาเรื่องการนิยามก็คือ จะกำหนด “เส้นความยากจน” อย่างไร เมธี ครองแก้ว ได้กำหนดเส้นความยากจนขึ้นในปี 2518 และปรับตามดัชนีราคาเพื่อวัดความยากจนในปีต่อๆมา ผลของการใช้เส้นความยากจนดังกล่าวในการวัดทำให้เขาพบว่า สัดส่วนของคนจนได้ลดลงจากร้อยละ 33 ในปี 2518/19 เหลือเพียงร้อยละ 13.7 ในปี 2535 เมื่อเทียบกับเส้นความยากจนอีกเส้นหนึ่งที่เมธีสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งพบว่า คนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนในปี 2535 มีถึงร้อยละ 36.5 นับว่าสูงกว่าการวัดด้วยเส้นความยากจนเส้นเดิมมาก

ชลิตา (2541) สะท้อนให้เห็นแนวคิดความยากจนว่า ความยากจนเป็นปัญหาที่ผูกพันอยู่กับเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมือง “คนจน” ไม่ใช่หมายความแค่ว่าเป็นบุคคลที่ขาดแคลนปัจจัยการผลิต ประสบปัญหาการขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือขาดอำนาจต่อรองที่เท่าเทียมและเป็นธรรม ภายใต้ระบบเศรษฐกิจตลาดเท่านั้น แต่ “คนจน” ยังหมายความถึงเรื่องของอำนาจ จนโอกาส ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกระบวนการพัฒนาของรัฐ ซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมืองด้วย

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และศิริพร ยอดกมลศาสตร์ (2541) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับความยากจนว่าเป็นสถานภาพของคนจนในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ โดยได้เสนอความจนมีองค์ประกอบครอบคลุม 7 รายการ ได้แก่ (1) จนเงิน (2) จนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3) จนทางสังคม เช่น ขาดความรัก/ความเอาใจใส่ ความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว/ชุมชน (4) จนทางการเมือง เช่น ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง/การปกครอง (5) จนทางการศึกษา (6) จนทางวัฒนธรรม และ (7) จนทางจิตวิญญาณ

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดเกี่ยวกับความยากจน ผู้วิจัยสามารถสรุปเพื่อใช้ในวิทยานิพนธ์นี้ว่า คนจน หมายถึง ผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ซึ่งเข้าเรียนมหาวิทยาลัยได้ในแต่ละปี โดยพิจารณาจากรายได้ “ความยากจน” ไม่ได้เป็นแค่การขาดรายได้ ขาดความรู้ หรือความเหลื่อมล้ำของประชาชน แต่เป็นปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม ความยากจน คือ ภาวะของผู้คนที่ไร้อำนาจไร้สิทธิ์ ต่อชะตาชีวิตของตนเอง ความยากจนและรายได้ต่ำมักจะใช้ในความหมายเดียวกัน วิธีที่ใช้มากที่สุดในการวัดระดับความยากจนในสังคม คือ การเลือกกระดับรายได้ขั้นต่ำหนึ่งเป็นเกณฑ์วัดความยากจน โดยคนที่มียาได้ต่ำกว่าระดับรายได้ที่เลือกถือเป็นคนยากจน เรียกเส้นความยากจน (Poverty Line)

หลักคิดหรือฐานคิดที่สำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาชุมชน การศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ลักษณะการปรับตัว และการพัฒนาตนเองของชุมชนในภาคต่าง ๆ

หลักคิดเชิงโครงสร้าง การเรียนการสอนในระบบการศึกษาปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายเพื่อตัวมันเอง (การศึกษาเพื่อการศึกษาหาความรู้) และเป็นการศึกษาเพื่อรับใช้ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม ซึ่งความต้องการของตลาดแรงงานเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียน โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาของรัฐจะวางแผนปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรไปตามความต้องการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งผลิตบุคลากรไปรับใช้ระบบ กระทั่งอิทธิพลของลัทธิเศรษฐกิจเสรีได้ซึมเข้าไปครอบงำระบบการศึกษา ทำให้เกิดภาวะการแข่งขันที่วัตถุนิยมทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายของชีวิตไปโดยปริยาย

สถาบันการศึกษาทุกระดับ ล้วนแล้วแต่มุ่งเรียนมุ่งสอนหรือพัฒนาองค์กรเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่

โครงสร้างเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง เป็นองค์ความรู้ที่หลากหลาย สมาชิกจะได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้และปฏิบัติโดยตรง คนจนเพราะจนโอกาส หากสังคมให้โอกาสดูกับคนทุกคนทุกด้าน โอกาสทางการศึกษา การทำมาหากินที่ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนอื่นมากจนเกินไป หลายครั้งที่ไปทำงานทั้งในต่างจังหวัดและในเมืองเราพบว่าหลายคนไม่เห็นทางเลย ไม่เห็นจริง ๆ คือไม่รู้ว่าจะทำมาหากินอะไร เพราะเขาคิดไม่ได้ พอคิดแล้วก็จนปัญญา จนตรอก เพราะไม่มีโอกาส ส่วนหนึ่งเป็นเพราะรัฐไม่ได้สร้างโอกาสให้เขา รัฐและคนอื่นไม่ได้ให้โอกาสดูกับเขา

สรุปความยากจนผู้วิจัยเห็นสอดคล้องกับแนวคิดของ เมธี คือ “ความยากจนสัมบูรณ์” ซึ่งจะบอกขนาดของความยากจนในประเทศไทย การใช้ฟังก์ชันการบริโภค คนที่ยากจนคือ คนที่มีรายได้น้อยต่ำกว่าจุดรายได้เท่ารายจ่าย (Break-even point) และคนจนก็คือ คนที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายระดับความยากจน ซึ่งงานวิจัยนี้นักศึกษายากจน เป็นครอบครัวที่มีรายได้น้อย ความยากจนที่ไม่อดตาย จนแบบสัมพัทธ์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรทิพย์ ฉีสมโชค (2537) ทำการศึกษา เรื่อง แนวความคิดและพัฒนาเกี่ยวกับความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย จากการศึกษาพบว่า เป็นกระแสความคิดที่ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่มหาวิทยาลัยเกิดขึ้นเป็นแห่งแรก และพยายามนำหลักการและแนวคิดจากตะวันตกมาประยุกต์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยไทย แบ่งเป็น 2 แนวคิด คือ มหาวิทยาลัยในระบบราชการและมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการ โดยแนวพระดำริของสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ที่มีแนวความคิดเรื่องมหาวิทยาลัยนอกระบบ ส่วนแนวคิดมหาวิทยาลัยในระบบราชการคือสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร และพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัติเรียกว่าเป็นยุคแรก ส่วนยุคสองมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ได้เป็นมหาวิทยาลัยนอกระบบแต่ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ผลักดันให้เข้าสู่ระบบราชการ และยุคสาม ตั้งแต่ พ.ศ.2500 – 2515 การผลักดันให้เป็นมหาวิทยาลัยนอกระบบก็ไม่สำเร็จอีก กระทั่งสุดท้ายยุคสี่ช่วง พ.ศ.2515 – 2517 ผู้นำความคิดคือ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้เสนอต่อ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จัดตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และปฏิบัติตามแนวกิจในแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 – 2547 ต่อมารัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน ได้สานต่อความคิดโดยการนำมาเป็นต้นแบบของการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ แต่การผลักดันมหาวิทยาลัยให้ออกนอกระบบไม่ประสบความสำเร็จโดยหลักการและแนวคิดความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในระบบราชการมาก่อนยังมีปัญหา

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2535) ศึกษาถึงความเป็นอิสระของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยแทบทั้งสิ้นเห็นว่า สถาบันสถาบันอุดมศึกษาของรัฐขาดความเป็นอิสระด้านวิชาการ การบริหารการเงิน บุคคล ฉะนั้นจากการวิจัยได้มีข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีความเป็นอิสระ ไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของทบวงมหาวิทยาลัยด้านการส่งเสริมการอุดมศึกษาของรัฐมากกว่าบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ภทราวดี ผุดเหล็ก (2533) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การปรับปรุงโครงสร้างองค์การ โดยศึกษาสำนักงานอธิการบดี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ทำให้ทราบว่า การจัดโครงสร้างองค์การและการแบ่งงานของสำนักงานอธิการบดี ในส่วนของ กองกิจการนักศึกษา กองบริการการศึกษา กองแผนงาน กองกลาง ในเรื่องของการแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ตามประกาศทบวงมหาวิทยาลัย ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในสำนักงาน การปฏิบัติงานต้องอาศัยกฎระเบียบ ข้อบังคับ และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ จากการศึกษายังพบอีกว่าบางตำแหน่งกำหนดคุณสมบัติมาตรฐานเฉพาะสำหรับตำแหน่งไม่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และขาดเอกภาพในการบังคับบัญชา

นรเศรษฐ์ บุญชู (2540) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนามหาวิทยาลัยไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล พบว่า มีแนวทางที่จะต้องดำเนินการในเรื่องของการจัดโครงสร้างมหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นนิติบุคคล โดยได้ศึกษาจากเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากผู้บริหารมหาวิทยาลัย 19 แห่ง ข้าราชการสายวิชาการ สายบริหารของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำนวน 1,450 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 55.9 เนื่องจากได้รับคืน 797 ฉบับ ซึ่งมีความเป็นอิสระในการบริหารงานเบ็ดเสร็จทุกด้านสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย ยกเว้นเรื่องที่ต้องเสนอคณะรัฐมนตรี ควรจัดรูปแบบขององค์การให้มีส่วนประกอบของงานวิชาการ งานบริหารทรัพย์สิน งานบริหารทั่วไป และงานงบประมาณ ส่วนทบวงมหาวิทยาลัยดูแลคุณภาพและมาตรฐาน และในเรื่องของการบริหารงานบุคคลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปฏิบัติงานวิชาชีพ และกลุ่มปฏิบัติงานวิชาการ ส่วนการจัดหาผลประโยชน์ควรกำหนดกฎระเบียบ และข้อบังคับให้น้อยที่สุด ส่งเสริมให้หน่วยงานบริการมีความเป็นอิสระ และอาจตั้งกองทุนรับบริจาค ส่วนผลการสำรวจเรื่องการปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล พบว่าร้อยละ 75.8 เห็นด้วยมากที่สุดที่ต้องแบ่งส่วนราชการระดับคณะ สถาบัน ภาควิชา ส่วนการศึกษาโครงสร้าง ของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล พบว่าร้อยละ 84.0 เห็นด้วยมากที่สุดว่า การปรับโครงสร้าง ตามนโยบายและมาตรฐานของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2541) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาว่า แนวทางที่ต้องการคือ ต้องการให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชนมีอิสระ คล่องตัว สามารถบริหารจัดการให้เปิดเสร็จได้ในตัวเอง ตามรัฐธรรมนูญ ภาระของรัฐเพิ่มขึ้นในการดูแลสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ประกอบกับรัฐมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด จึงทำให้บทบาทของภาครัฐต้องเปลี่ยนจากการเข้าไปจัดการเอง มาเป็นบทบาทในกำกับ ดูแล ตรวจสอบ ประเมินผล รักษามาตรฐาน และสนับสนุนทรัพยากรในลักษณะมุ่งตรงไปยังกลุ่มเป้าหมายให้ดีที่สุด การกระทำเช่นนี้เป็นการบริหารภาครัฐที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และกระแสดการเปลี่ยนแปลงมิใช่ปรากฏเป็นตัวหนังสือเท่านั้น วิธีการทำงานก็ต้องปรับเปลี่ยนด้วย กระทรวง ทบวง กรม ก็ต้องยอมรับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไป เช่นการควบคุมจะมีน้อย ยกเลิกการดำเนินการเอง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้หลายฝ่ายมองว่า บทบาทของรัฐลดลง ซึ่งก็ถูกต้องในมุมหนึ่ง แต่บทบาทมีความสำคัญมากกว่า คือ บทบาทของผู้ดูแลในฐานะเป็นผู้กำกับ วางกติกา ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินและให้การสนับสนุนทรัพยากร

จิระพร พรหมโลก (2545) ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของชุมชนต่อการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ของมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ด้านการบริหารวิชาการของมหาวิทยาลัยจะต้องออกนอกกรอบ หรืออยู่ในระบบเดิมการบริหารวิชาการ ไม่น่าจะมีปัญหา แต่ถ้ามหาวิทยาลัยต้องออกนอกกรอบ จะทำให้มีการแข่งขันทางด้านวิชาการสูงมากขึ้น เพราะว่าแต่ละสถาบันต้องพยายามหาจุดยืนของตนเอง เพื่อสร้างสิ่งดึงดูดให้แก่มหาวิทยาลัยให้หันมาสนใจสถาบันของตน องค์กรจะต้องมุ่งสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการให้สถาบันมีจุดเด่นในสาขาหลัก ๆ ที่จะให้เป็นจุดขายทางด้านวิชาการให้มากยิ่งขึ้น ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อผลกระทบจากการออกนอกกรอบของมหาวิทยาลัยบูรพา ด้านการสอบเข้าเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัย ระบบการสอบเข้าควรยึดระบบเดิมที่ดำเนินการอยู่ โดยนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสสอบเข้ามหาวิทยาลัย 2 ครั้ง คือ โทเอน และ Entrance สัดส่วนการรับประเภทร้อยละ 50 หรือมหาวิทยาลัยควรเพิ่มจำนวนรับเข้ามากขึ้น เพราะมหาวิทยาลัยจะต้องจัดหารายได้เพื่อนำรายได้มาสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัยในอนาคต ด้านค่าเล่าเรียนสำหรับนิสิต นิสิตจะต้องรับภาระในส่วนนี้สูงขึ้นกว่าเดิม เพราะว่ามหาวิทยาลัยถูกจำกัดด้วยงบประมาณที่รัฐบาลเคยสนับสนุน การที่รัฐบาลลดงบประมาณมีผลกระทบในการบริหารการศึกษาทำให้ประชาชนคนยากจนเสียเปรียบและปิดกั้น โอกาสที่จะเข้าเรียนในระบบมหาวิทยาลัยได้อีก ด้านค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนิสิต นักศึกษา ซึ่งมีผลจากการเปลี่ยนแปลงจากสภาพของเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ดังนั้น ค่าครองชีพจึงเปลี่ยนไปตามกระแสสังคม ที่ต้องปรับตัวตามตลอดเวลา จึงทำให้นิสิต นักศึกษาต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีกด้วย ด้านการให้ทุนการศึกษา เมื่อบริการมหาวิทยาลัยบริหารจัดการและมีงบประมาณเพิ่มขึ้นมหาวิทยาลัยควรจัดสรรทุนการศึกษาสำหรับ

ส่งเสริมให้นักนิสิต นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็น กรรมการบริหารกิจการของมหาวิทยาลัย สามารถจัดเงินทุนเพื่อสนับสนุนได้มากขึ้น ด้านการให้ กู้ยืมเงินกองทุนเพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยควรจัดสรรทุนกู้ยืมเพิ่มขึ้น ทุนส่วนนี้เป็น โครงการที่ รัฐบาลส่งเสริมให้กับนิสิต นักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยนิสิต นักศึกษาคงต้องใช้เงินทุน เมื่อ สำเร็จการศึกษา และไปประกอบอาชีพมีรายได้เป็นของตนเอง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยของรัฐ ควรจะเป็นลักษณะพึ่งพิงซึ่งกันและกัน มหาวิทยาลัยควรเปิด โอกาส ให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารให้มากขึ้น โดยเข้ามาเป็นตัวแทนในรูปคณะกรรมการ บริหารส่งเสริมกิจกรรมมหาวิทยาลัย มีหน้าที่ช่วยเหลือด้านการระดมทุน หรือประสานสัมพันธ์กับ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และให้บุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถในด้านการลงทุนจัดกิจกรรม ส่งผลให้มีเงินทุนเพิ่มขึ้น ด้านสถานประกอบการที่พักอาศัย มหาวิทยาลัยควรสำรวจรายชื่อของ ผู้ประกอบการในชุมชนที่ให้บริการที่พักอาศัยบริเวณใกล้เคียง เพื่อเข้าประชุมและปรึกษาถึงปัญหา เกี่ยวกับที่พักอาศัยสำหรับนิสิต นักศึกษา โดยให้ผู้ประกอบการสามารถดูแลนิสิต นักศึกษาแทน มหาวิทยาลัย ด้านการบริการชุมชน มหาวิทยาลัยควรบริการข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน ทันเวลา และให้ถึงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ควรมีหน่วยประชาชนสัมพันธ์ที่ติดต่อกับองค์กรในชุมชน โดยตรง เพื่อให้ทราบความต้องการของชุมชน

สุชาติ เมืองแก้ว (2544) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบและกลไกการกำกับดูแล มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบและกลไกการกำกับ ดูแลมหาวิทยาลัยของต่างประเทศกับประเทศไทย โดยหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับประเทศ ไทย โดยมีกลไกการกำกับดูแลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ผลการศึกษา มหาวิทยาลัยของประเทศ อังกฤษ ออสเตรเลีย มาเลเซีย และสหรัฐอเมริกา กับประเทศไทย พบว่า หน่วยงานของรัฐได้ใช้รูปแบบและกลไกในการกำกับดูแลมหาวิทยาลัยคล้ายคลึงกัน โดยใช้นโยบายแผนพัฒนา กระบวนการ จัดสรรงบประมาณ การประกันคุณภาพการศึกษา การรายงานผลงานประจำปี และยังมีที่ประชุม อธิการบดีของมหาวิทยาลัย เป็นองค์กรกลางในการประสานงานเชิงนโยบาย ระหว่างรัฐบาลกับ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ แลกเปลี่ยนประสบการณ์งานด้านวิชาการ งานวิจัย และ พัฒนาเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือเป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย รูปแบบและกลไกการ กำกับดูแลมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่เหมาะสมกับประเทศไทย ตามแนวปฏิรูปการศึกษาจะมีสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ กำกับดูแลงานด้านอุดมศึกษาของประเทศแทนทบวง มหาวิทยาลัย และทำหน้าที่กำกับดูแล 5 ด้าน โดยเฉพาะด้านการจัดสรรทรัพยากร รัฐจะต้องมีการ ปรับปรุงวิธีการจัดสรรงบประมาณให้มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐให้มีประสิทธิภาพ ลดขั้นตอน การปฏิบัติงานลง โดยให้มีคณะกรรมการจัดสรรงบประมาณเพื่อการอุดมศึกษารับผิดชอบในเรื่อง

การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี

สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย(ปอมท.) (2546) ทำการศึกษา เรื่อง ขอให้มีการพิจารณาทบทวนการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หรือมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการ โดยได้ผลการศึกษาถึงผลกระทบและข้อเปรียบเทียบซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ เรื่องผลกระทบและข้อเปรียบเทียบด้านสังคม และความมั่นคงของชาติ เมื่อพิจารณาเงื่อนไขในการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ถึงแม้รัฐบาลจะมีทรัพยากรสนับสนุนก็ตาม แต่ในความเป็นจริงผลกระทบด้านภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นการปิดโอกาสคนยากจนให้เรียนได้ถึงระดับอุดม เป็นการลดรอนสถานทางด้านสวัสดิการศึกษาระดับประชาชน แทนการอุปถัมภ์ให้ประชาชนในชาติแสวงหาความรู้และให้เสรีภาพในการศึกษาเพื่อเสริมสร้างมาตรฐานการครองชีพ

การสำรวจ เรื่องสถานภาพของมหาวิทยาลัยและบุคลากรของมหาวิทยาลัยของรัฐ ครั้งที่ 2 จำนวน 15 แห่ง (วันที่ 14 ธันวาคม 2545 (ปรับข้อมูลครั้งที่ 2)) ตามเอกสารการประชุมสมัชชาวิสามัญ ครั้งที่ 11/2545 เมื่อวันที่ 14 – 15 ธันวาคม 2545 ณ โรงแรมเทวราชธารรินทร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการสำรวจ และวิเคราะห์แบบสอบถามพบว่า จากแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด 28,784 คน ได้รับคืน 14,547 คน หรือร้อยละ 50.54 มีจำนวน 12,750 คน หรือ ร้อยละ 87.65 ต้องการเลือกสถานภาพเป็นข้าราชการมหาวิทยาลัยในทำนองเดียวกับข้าราชการตุลาการและอัยการ และจำนวน 1,592 คน หรือร้อยละ 10.94 ต้องการเลือกเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยอยู่ภายใต้สัญญาจ้างกับมหาวิทยาลัย

ข้อสรุปของการศึกษาของสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและหลักการบริหารมหาวิทยาลัยจากมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (หรือมหาวิทยาลัยนอกระบบ) อันจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสังคม และมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงของชาติ เห็นควรให้มีการทบทวนมติ ครม. ที่กำหนดให้มหาวิทยาลัยและสถานศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยทุกแห่ง จะได้รับการพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ภายในปี 2545 โดยขอให้ปฏิบัติตามพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามหนังสือสำนักพระราชเลขธิการ ที่ รล 0009/220 ลงวันที่ 26 เมษายน 2543 ดังมีใจความสรุปตอนท้ายโดยย่อว่า “ สำนักพระราชเลขธิการ ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว มีพระราชกระแสว่า ก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติ ฯ ควรมีการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดก่อน (อาจารย์ นักศึกษา ผู้บริหาร ฯลฯ) และร่างกฎหมายประกอบทั้งหมดให้ครบก่อน การปรึกษาเป็นในทำนองปรึกษาหารือ เป็นการปรึกษาที่กว้างขวาง รวมทั้งประชาชนทั่วไป”

ข้อเสนอแนะการศึกษาของสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย

1. ในกรณีที่ จะปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ให้ทำประชาพิจารณ์ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2539 และตามรัฐธรรมนูญมาตราที่ 59 และ 76 และตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตราที่ 36 ก่อน

2. มหาวิทยาลัยของรัฐที่ยังไม่ออกนอกระบบให้คงไว้ตามเดิม

3. มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐทั้งหมด 4 แห่ง ให้ดำเนินการต่อไป และให้มีการประเมินผล ข้อดี ข้อเสีย เปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัยปกติของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หรือ (มหาวิทยาลัยนอกระบบ) อย่างจริงจัง ให้ทราบผลภายใน 2 ปี โดยสำนักงานมาตรฐานการศึกษาหรือองค์กรที่เป็นกลางทางความคิด

4. ให้เร่งรัดการร่างกฎหมายของมหาวิทยาลัยทุกแห่ง จนกว่าจะได้ดำเนินการให้แล้วเสร็จ และให้รัฐชะลอและทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2541 เรื่องการให้มหาวิทยาลัยทุกแห่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

5. ให้ยึดถือพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐอย่างเคร่งครัด

มงคล ตั้งเจ็ก (2542) ผลกระทบต่อสังคม พบว่ามีความกังวลต่อการตัดสินใจใช้ระบบที่อาจไม่สอดคล้องกับพื้นฐานความเป็นอยู่ที่แท้จริงของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ของประเทศ ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างยากจน และประเทศอยู่ในช่วงกำลังพัฒนา ความจำเป็นสำหรับการมีประชากรที่มีความรู้ ความสามารถในปริมาณมากขึ้นเพื่อร่วมกันในการช่วยพัฒนาประเทศ แต่จากการปรับเปลี่ยนระบบทำให้มหาวิทยาลัยจะต้องพยายามทำให้ตัวเองอยู่รอด โดยมองว่าจะมีผลกระทบ ดังนี้

1. ผู้รับบริการจากมหาวิทยาลัยต้องจ่ายค่าบริการทางวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยสูงขึ้นไม่ว่าทางการศึกษาหรือการรักษาพยาบาลทำให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาจะเป็นเรื่องของผู้มีฐานะเท่านั้น ค่าธรรมเนียมการศึกษาที่แพงขึ้นทำให้นักศึกษามีโอกาสในการเรียนน้อยลง

จากนั้นสถานอุดมศึกษาก็จะไม่ได้เป็นสถาบันหลักในการเป็นที่พึ่งของประชาชนผู้ด้อยโอกาสในการเรียนน้อยลง จากนั้นสถาบันอุดมศึกษาก็จะไม่ได้เป็นสถาบันหลักในการเป็นที่พึ่งของประชาชน ผู้ด้อยโอกาสอีกต่อไป เพราะทุกอย่างต่อไปต้องเป็นธุรกิจหมด ผู้ที่มีฐานะยากจนมีโอกาสเข้ารับการรักษาได้น้อยลงจากค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ต้องทนลำบากกับโรคจนกระทั่งเกิดภาวะแทรกซ้อนตามมาได้มากและยังทำให้การรักษาต้องใช้ค่ารักษาสูงขึ้น

2. กังวลผลกระทบต่อการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อของนักเรียน ซึ่งอาจมีเกณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน คุณภาพ ของนักเรียนรวมถึงบัณฑิตที่จบอาจด้อยคุณภาพและอาจไม่ได้รับการปลูกฝัง

ให้นำความรู้ไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เนื่องจากขาดจิตสำนึกต่อการรับใช้สังคม

3. การบริหารไม่ดีอาจส่งผลกระทบต่อบริการนักศึกษา ยังมีการคิดค้นทุน – กำไร ทำให้คุณภาพการศึกษายังด้อยลง ผลประโยชน์ที่มีเข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกระดับจะกลายเป็นธุรกิจการศึกษา อาจพบการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัยในการดึงตัวบุคลากร เกิดระบบเส้นสาย หรืออุปถัมภ์มากขึ้น เกิดการเล่นพรรค เล่นพวก อาจทำให้ผู้มีอำนาจมีโอกาสโตกันได้มากขึ้น

4. การออกนอกระบบราชการน่าจะทำให้ระบบกำหนดวิทยุหรือค่าธรรมเนียมอื่นๆ สูงขึ้นเทียบเท่าเอกชน ซึ่งคงไม่ดีแน่สำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน โอกาสคนจนในการศึกษาในมหาวิทยาลัยก็แทบไม่มีอยู่แล้ว ถ้าค่าใช้จ่ายสูงขึ้นมากจะเป็นการปิดโอกาสสำหรับประชาชนที่มีฐานะปานกลางไปด้วยอาจจะต้องหันไปพึ่งระดับมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ หรือสถาบันอื่นๆ ที่ค่าใช้จ่ายน้อยกว่า ซึ่งเป็นการกีดกันทางการศึกษา อาจส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงปัญหา การคอร์รัปชัน การโกงกิน เพราะทุกคนจะต้องพยายามหาเงินมาก ๆ เพื่อลูกหลานของตนได้ศึกษาในมหาวิทยาลัย

สมบัติ นพรัก (2541) ผลที่ได้รับจากการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล มีผลต่อ 3 ส่วนดังนี้

1. ผลต่อรัฐบาล โดยการลดจำนวนข้าราชการตามนโยบายการกำหนดขนาดกำลังคนภาครัฐ ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัย ตลอดจนลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว โดยสภาพปัจจุบันรัฐบาลมีข้าราชการและลูกจ้างในส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจทั้งสิ้นประมาณ 3,000,000 คน โดยรัฐมีเป้าหมายที่จะลดจำนวนลง ซึ่งสำนักงานข้าราชการพลเรือน กำลังดำเนินการในการยุบรวมหน่วยงานที่ซ้ำซ้อน เป็นการจัดองค์กรใหม่ ตลอดจนเป็นการลดงบประมาณหมวดเงินเดือนในระยะยาว ซึ่งในปีงบประมาณ 2541 รัฐบาลต้องนำงบประมาณแผ่นดินไปจ่ายเงินเดือนประจำของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานร้อยละ 41-42 ซึ่งปกติงบประมาณหมวดเงินเดือนไม่ควรเกินร้อยละ 40 ของงบประมาณแผ่นดิน และผลที่ได้รับจากการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเรื่องของระบบอุดมศึกษาไทย เพราะในอดีตมหาวิทยาลัยที่เน้นเนื้อหาวิชาที่เรียนเพื่อไปปฏิบัติราชการมานาน มีการเรียนการสอนเน้นครูเป็นศูนย์กลาง จึงเป็นการรื้อปรับระบบของมหาวิทยาลัย

2. ผลต่อมหาวิทยาลัย ตามแนวความคิดของสมบัติ มองว่าการที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จะได้ผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพ ที่สามารถนำพามหาวิทยาลัยไปสู่ความเป็นสากลในทุกรูปแบบ และบุคลากรในมหาวิทยาลัยจะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อร่วมกันพัฒนางานของมหาวิทยาลัยเพราะต้องมีการผ่านการประเมินคุณภาพ รวมทั้งเป็นการเร่งรัดการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อชื่อเสียงและความยั่งยืนของมหาวิทยาลัย

3. ผลต่อประชาชน การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มองว่าประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น เพราะความหลากหลายทางวิชาการที่เป็นสากลเพื่อนำไปประกอบอาชีพหรือสร้างงาน โดยตรงที่เป็นผลต่อเนื่องจากการปรับเปลี่ยนหลักสูตรของมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพของสังคม

ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (2545) ขอให้มีการพิจารณาบทบาทการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐ ไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หรือมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ เนื่องจากคำนึงถึงผลกระทบและข้อเปรียบเทียบที่ประชาชนจะได้รับ คือ

1. ผลกระทบทางด้านสังคม และความมั่นคงของชาติ เมื่อพิจารณาเงื่อนไขในการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ตามมติ ครม. ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีทรัพยากรสนับสนุน แต่ในความเป็นจริงผลกระทบด้านภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาของประชากร ซึ่งเป็นเครื่องวัดคุณภาพชีวิตของคนในชาติ และเป็นปัจจัยทางด้านสวัสดิการหลักที่รัฐจะต้องให้โอกาสประชาชนทุกระดับได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานสูงพอที่จะพัฒนาประเทศได้ แต่ผลจากมติ ครม. เป็นการปิดโอกาสคนยากจนให้เรียนได้ถึงระดับอุดมศึกษา (ที่ผ่านมาชาวไร่ชาวนามีโอกาสเรียนอุดมศึกษาเพียง 2 – 3 % เท่านั้น) พร้อมทั้งขาดระบบในการส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีการเรียนรู้และศึกษาปัญหาจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมที่ถาวร ทำให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยนอกระบบที่ผ่านมา ไม่สะท้อนความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง

2. ผลกระทบด้านการลดรอบสถานการณ์ทางด้านสวัสดิการในการศึกษาของประชาชน ซึ่งปัจจัยทางด้านสังคมการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องวัดความก้าวหน้าของชาติ รัฐจำเป็นต้องวางแผนสนับสนุนให้ประชาชนมีพื้นฐานการศึกษาในระดับความรู้ที่ได้มาตรฐาน (ปริญญาตรี) เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ในชาติมีการศึกษาคือแล้ว จะทำให้ประชาชนในประเทศมีศักยภาพทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามไปด้วย การที่ทบวงมหาวิทยาลัยยืนยันที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงสถานภาพมหาวิทยาลัยของรัฐ แทนการอุปถัมภ์ให้ประชาชนในชาติแสวงหาความรู้และให้เสรีภาพในการศึกษาเพื่อเสริมสร้างมาตรฐานการครองชีพให้ดีขึ้น

3. ผลกระทบด้านค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองนักศึกษาจะได้รับความเดือดร้อน และไม่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศ โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรีมีน้อย และการทุ่มเทศึกษาและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมที่ดีงามแก่นักศึกษามีน้อย เนื่องจากระบบการเรียนมี 3 ภาคการศึกษา จึงส่งกระทบให้บุคลากรทำงานตามภาระงานเท่านั้น

4. ผลกระทบด้านธุรกิจการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะหารายได้ทุกรูปแบบ

ไม่ว่าจะกระทบไปถึงผู้ปกครอง และนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนส่งผลกระทบต่อความสำนึกของนักศึกษาต่อสังคมมีน้อย เนื่องจากนักศึกษาไม่เป็นหนี้สังคม และประเทศชาติ แต่เป็นหนี้ตัวเอง เพราะตนเองต้องลงทุนเป็นหลัก

5. ผลกระทบกับบุคลากรในมหาวิทยาลัย ด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของบุคลากรมีน้อย เนื่องจากเป็นไปตามสัญญาจ้างและไม่มีความมั่นคง ตลอดจนระบบการพัฒนาและประเมินบุคลากร ต้องเป็นไปตามสัญญาจ้าง ส่งผลให้จิตวิญญาณของผู้สอน เป็นเพียงผู้รับจ้างสอน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าเงินเดือนของผู้บริหาร และพนักงาน อาจารย์ไม่เท่าเทียมกัน

อุกฤษ มงคลนาวิน (2545) แสดงความคิดเห็นเรื่องการปฏิรูประบบมหาวิทยาลัยของรัฐ (มหาวิทยาลัยไร้เข็มทิศ : วิกฤติของชาติ) ได้มีความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบต่อนิสิต นักศึกษาเรื่องค่าธรรมเนียมการศึกษา และค่าหน่วยกิต ที่สูงขึ้น การเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ เป็นตลาดวิชาเปิดโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกระดับ โดยเฉพาะคนจนให้มีโอกาสเท่าเทียมกับคนรวย เพราะไม่เก็บค่าเล่าเรียน แต่เก็บเพียงค่าธรรมเนียมการศึกษารายปี ๆ ละ 40 บาท (มหาวิทยาลัยในประเทศฝรั่งเศสปีละ 40 แฟรงค์) ปรากฏว่าก่อนการเปลี่ยนเข็มทิศเป็น “มหาวิทยาลัยปิด” ผู้ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวนไม่น้อยที่ต้องทำงานเลี้ยงตัวเอง พร้อมกับการเรียนในมหาวิทยาลัยโดยเป็นข้าราชการหรือ ลูกจ้างระดับเสมียน ของหน่วยงานราชการใกล้ ๆ มหาวิทยาลัย

ระบบการคิดค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยการคิดค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียมพิเศษอื่น ๆ อีกมากมายในอัตราสูงและจะสูงยิ่งขึ้น ถ้าเปลี่ยนเป็น “มหาวิทยาลัยนอกระบบราชการ” เป็นการสกัดกั้นโอกาสทางการศึกษาของคนจน โดยละทิ้งอุดมการณ์ “การศึกษาเพื่อรับใช้สังคม

การปรับค่าหน่วยกิตสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยอาจพิจารณาการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาและค่าหน่วยกิต รวมทั้งสัดส่วนการจ่ายค่าเทอมในประเทศไทย

สัดส่วนการจ่ายค่าเทอมในประเทศไทย

1. ปัจจุบัน: นักศึกษาจ่าย 20% รัฐบาลจ่าย 80%
2. อนาคต: นักศึกษาจ่าย 35% หรือมากกว่า รัฐบาลจ่าย 60 – 65% หรือน้อยกว่า (เพราะเป็นมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ
3. เปรียบเทียบค่าเทอมระหว่างมหาวิทยาลัยระบบต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยของรัฐปัจจุบัน (ราคาถูก)	มหาวิทยาลัยเอกชน (ราคาแพง)	มหาวิทยาลัยต่างประเทศ (ราคาแพงมาก)
ต่ำกว่า 10,000 บาท/เทอม	25,000 บาท/เทอม	200,000 บาท/เทอม

4. ค่าเทอมของมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	25,000 บาท/เทอม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	25,000 บาท/เทอม
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	25,000 บาท/เทอม
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	25,000 บาท/เทอม

5. ค่าเทอมของมหาวิทยาลัยของรัฐ 20 แห่ง ในปัจจุบัน เมื่อออกนอกระบบราชการ

ค่าเทอมปัจจุบัน	เมื่อออกนอกระบบ
ต่ำกว่า 10,000 บาท/เทอม	25,000 บาท/เทอม

1. เหตุที่ค่าเทอมของมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการสูงขึ้นเพราะต้นทุนสูงขึ้น

1.1 รัฐบาลเพิ่มเงินเดือนให้อาจารย์มากกว่าเดิม 1.6 เท่า และจะเพิ่มให้สูงขึ้น เพราะแนวความคิดว่าอาจารย์เงินเดือนน้อย

1.3 ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยที่ออกนอกระบบจะได้เงินมากกว่าอาจารย์ธรรมดา 3-4 เท่า

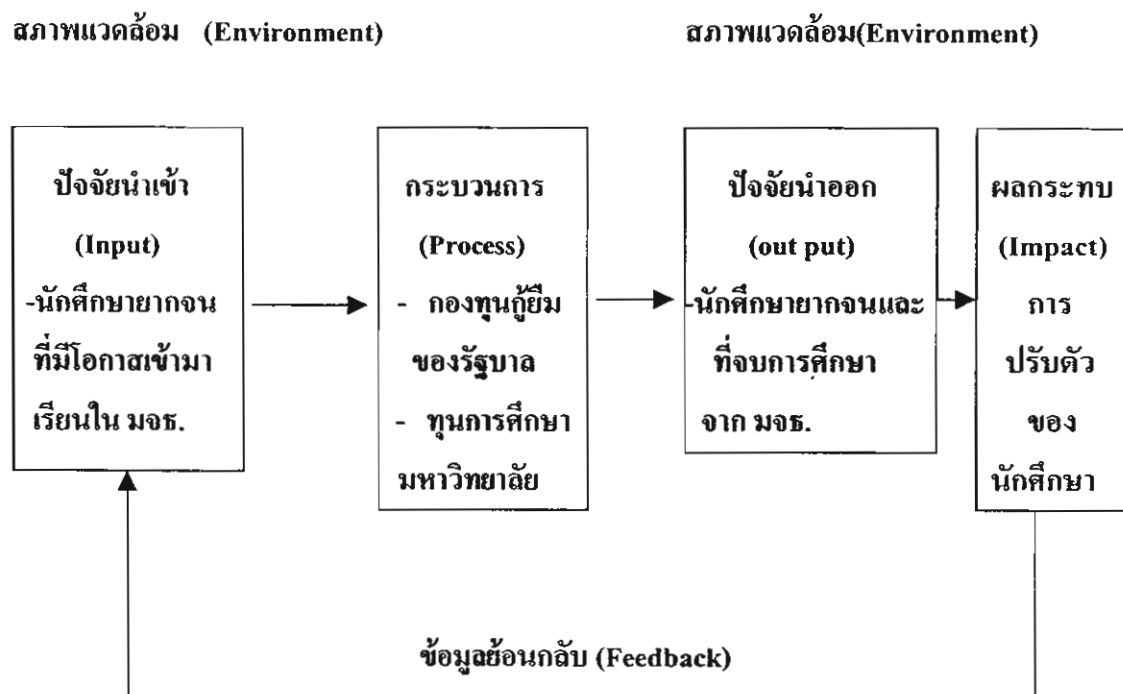
1.4 รายได้ของอธิการบดีออกนอกระบบราชการไปแล้ว อยู่ระหว่าง 95,000 บาท/เดือน ถึง 165,000 บาท/เดือน

7. ข้อสังเกตเรื่องค่าเล่าเรียนในประเทศต่าง ๆ

ประเทศในยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี เบลเยียม ฯลฯ ค่าเล่าเรียนถูกมาก ประเทศเดนมาร์ก นอกจากไม่เสียค่าเล่าเรียนแล้ว รัฐบาลยังจัดอุปกรณ์การศึกษาให้และส่งคืนเมื่อจบการศึกษา ประเทศอินเดียค่าเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐถูกมาก แต่มาตรฐานการศึกษาอยู่ในระดับสูง เพื่อประโยชน์ในด้านความเสมอภาคทางการศึกษา มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงควรศึกษาแนวทางของประเทศต่าง ๆ

สรุปผลที่ได้รับจากการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีผลต่อรัฐบาล ต่อมหาวิทยาลัย และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาและผู้ปกครอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

สภาพแวดล้อม (Environment)

สภาพแวดล้อม (Environment)

ในการศึกษาหัวข้อสิทธิและโอกาสของคณาจารย์ในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดทฤษฎีระบบ (Systems Theory) มาเป็นกรอบในการศึกษาทฤษฎีระบบ ในที่นี้ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ

1. **ปัจจัยนำเข้า (Input)** หมายถึง คำนักศึกษาจากจนที่เข้ามาเรียน โดยดูจากโอกาสที่นักศึกษาได้เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
2. **กระบวนการ (Process)** หมายถึง การแปรสภาพของระบบหลังจากที่ได้มีปัจจัยนำเข้ามาแล้ว ในที่นี้ได้แก่ กระบวนการปรับตัวของนักศึกษาจากจนที่มีโอกาสเข้ามาเรียนจนกระทั่งจบการศึกษาตามหลักสูตร ในกระบวนการนี้นักศึกษาจากจนได้รับสิทธิ จากทุนการศึกษาทั้งของมหาวิทยาลัย กองทุนจากรัฐบาล
3. **ปัจจัยนำออก (Out put)** หมายถึง ผลผลิตจากการผ่านกระบวนการแปรสภาพจากปัจจัยนำเข้ามาเป็นปัจจัยนำออก ตามที่เป้าหมายของระบบกำหนดไว้ ในที่นี้หมายถึง นักศึกษาที่จากจนได้มีโอกาสได้เรียนจบตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

4. สภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนสภาพจากมหาวิทยาลัยที่อยู่ในระบบราชการเป็นนอกนอกระบบราชการ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

5. ผลกระทบ (Impact) หมายถึง ผลที่เกิดจากระบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐซึ่งในกรณีที่มีผลกระทบเชิงลบขอย่อมทำให้นักศึกษาปรับตัว

6. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) หมายถึง การนำผลที่ได้จากประเมินปัจจัยนำออกมา และผลกระทบนำเสนอต่อระบบหรือกระบวนการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ในที่นี้ หมายถึงการศึกษาถึงข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสของนักศึกษาจากจนต่อรัฐบาลหรือมหาวิทยาลัย

เมื่อพิจารณากรอบการวิจัยในภาพรวม จะเริ่มจากตัวแปรด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งได้แก่ ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจภายในประเทศ และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ ที่มาในรูปของ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยแวดล้อม ด้านการแข่งขันในอุดมศึกษา ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบราชการให้มีลักษณะการบริหารแบบเอกชนมากขึ้น ปัจจัยทั้งหมดนี้สามารถอธิบายถึงการออกนอกระบบแปรรูปเป็นนโยบายในการเปลี่ยนรูปแบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จากระบบราชการมาสู่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในปี พ.ศ.2541

หลังจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ได้ออกนอกระบบในปี พ.ศ.2541 โดยยังคงมีส่วนของระบบราชการอยู่ จึงมีผลต่อจำนวนนักศึกษาจากจน ที่มีโอกาสเข้ามาเรียนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในรูปแบบของการเลือก Entrance และโควตา

นอกจากนี้ ในกระบวนการเรียนการสอน นักศึกษาจากจนที่มีโอกาสเข้ามามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ก็ได้รับสิทธิในการศึกษาแตกต่างกันระหว่างมหาวิทยาลัย ที่เป็นระบบราชการและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยพิจารณาจากการได้รับทุนการศึกษาของมหาวิทยาลัยและกองทุนกู้ยืมของรัฐบาล การเปลี่ยนไปสู่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จะมีผลต่อจำนวนนักศึกษาจากจน ที่มีโอกาสจบการศึกษา รวมถึงผลกระทบเชิงลบอื่น ๆ ที่ทำให้นักศึกษาจากจนต้องปรับตัวเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงสิทธิและโอกาสของนักศึกษาจากจนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี แล้วผู้วิจัยจะนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอในเชิงนโยบายเกี่ยวกับการปรับปรุงสิทธิและโอกาสของนักศึกษาดังกล่าว ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การวิจัยเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

1. แหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) คือข้อมูลที่ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์ ได้แก่ ประวัติของนักศึกษาที่เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในปี พ.ศ. 2538, 2539, 2540, 2542, 2543, 2544 จากส่วนทะเบียนและประเมินผล เพื่อเปรียบเทียบโอกาสของคนจนว่าเข้าเรียนและจบการศึกษาได้มากกว่าหรือน้อยหลังจากออกนอกระบบมาแล้ว และทะเบียนข้อมูลของผู้ที่ได้รับทุนจาก กองกิจการนักศึกษาฝ่ายแนะแนวและจัดหางานฝ่ายบริการนักศึกษา และกระทรวงการคลัง รวมถึงค่าใช้จ่ายทางการศึกษาจากส่วนทะเบียนและประเมินผล

2. แหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) คือข้อมูลผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว เช่น งานวิจัย วารสาร บทความที่เกี่ยวข้องของผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบสิทธิของนักศึกษาที่มีความยากจนในระหว่างการศึกษา ก่อนและหลังมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ ในเรื่องขอทุนการศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงการให้กู้ยืมเงินกองทุนเพื่อการศึกษาหรือไม่ อย่างไร ค่าเล่าเรียนจะสูงขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ อย่างไร และทุนการศึกษาของมหาวิทยาลัย และกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาของรัฐบาล ที่ให้แก่ นักศึกษาที่ยากจนจะมากขึ้นหรือน้อยลง อย่างไร

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviewing)

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informant) ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักศึกษาที่ยากจนที่ได้รับทุนการศึกษา ผู้ปกครองของนักศึกษาคณานที่ได้รับทุนการศึกษา เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารมหาวิทยาลัย เพื่อนักศึกษาที่ยากจนที่ได้รับทุนการศึกษา ในการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจะใช้วิธีสืบถามต่อบุคคลต่อบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Snow Ball Sampling Technique) คือสร้างความสนิทสนมกับคนในชุมชนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ และให้คนนั้นเป็นกุญแจแนะนำคนอื่น ๆ ต่อไป

นอกจากนี้ จะใช้การตรวจสอบข้อมูล หากข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกันตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือ พิจารณาเวลา สถานที่ และบุคคลที่ต่างกัน กับผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ที่มีฐานะแตกต่างกัน นอกจากนั้นต้องตรวจสอบข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์กับเอกสาร

การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสัมภาษณ์กลุ่มในที่นี้เป็นการสัมภาษณ์ของกลุ่มนักศึกษา กลุ่มละ 5 - 6 คน โดยพิจารณาแบ่งกลุ่มตาม คณะ ชั้นปี และสภาพในหรือนอกระบบ การสนทนากลุ่มมุ่งหาข้อมูลและความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนอกระบบ คือ

1. กลุ่มนักศึกษายกงานในระบบราชการที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
2. กลุ่มนักศึกษายกงานนอกระบบราชการที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
3. กลุ่มนักศึกษายกงานในคณะอื่น ๆ หลังจากมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ
4. กลุ่มนักศึกษายกงานโครงการพิเศษ โดยมีกลุ่มในระบบราชการ และกลุ่มนอกระบบ

ราชการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้จากวิธีการต่าง ๆ มาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือ ส่วนการวิเคราะห์เชิงปริมาณจะใช้สถิติพรรณนา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ มุ่งพรรณนาข้อมูลในรูปของการตีความ

บทที่ 4

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สถาปนาขึ้นมาจากวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี ซึ่งเป็นวิทยาลัยในสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

วิทยาลัยเทคนิคธนบุรี สถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2503 ในที่ดินประมาณ 133 ไร่ ที่ถนนประชาอุทิศ (ซอยสุขสวัสดิ์ 48) เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระยะแรก วิทยาลัยรับผู้สำเร็จการศึกษาจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สายวิทยาศาสตร์ เข้าศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มีกำหนด 3 ปี สาขาวิชา คือ ช่างก่อสร้าง, ช่างไฟฟ้า, ช่างยนต์, ช่างเทคนิคการผลิต

ในปี พ.ศ. 2506 ยูเนสโก (UNESCO) และกองทุนพิเศษสหประชาชาติ ได้ให้ความช่วยเหลือแก่วิทยาลัย โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนอยู่ ให้ทุนการศึกษาอบรมเพิ่มเติมแก่อาจารย์ และจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษาให้แก่วิทยาลัยตามความต้องการ

ในปี พ.ศ. 2508 วิทยาลัยโดยความเห็นชอบของกระทรวงศึกษาธิการ และคณะรัฐมนตรี ได้เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง โดยมีหลักสูตร 2 ปี ต่อจากประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคนิคธนบุรีได้ยกระดับขึ้นเป็น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตธนบุรี เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2514 เป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

วันที่ 21 เมษายน 2513 คณะรัฐมนตรีลงมติอนุมัติพระราชบัญญัติที่ได้รับการแก้ไขแล้ว ในหลักการ และได้ส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจ ขณะนั้นหม่อมหลวงทวีศักดิ์ ลดาวัลย์ ราชเลขาธิการ มีหนังสือลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2513 ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีความดังนี้ ตามที่ขอให้แนบความกราบบังคมทูลพระกรุณาฯ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้นาม “พระจอมเกล้า” เป็นชื่อสถาบันเทคโนโลยี ซึ่งทรงมีพระราชดำริทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานว่า “สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี” นามภาษาอังกฤษว่า “(King Mongkut s Institute of Technology Thonburi)” (คู่มือการศึกษา ระดับปริญญาตรี, 2545)

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2514 สถาปนาขึ้นโดยพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเป็นเอกฉันท์ พร้อมกับประกาศพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปในวันที่ 23 เมษายน 2514

พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ. 2528 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่ม 103 ตอนที่ 26 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2529 ซึ่งมีผล

บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2529 สถาบันเป็นนิติบุคคลมีฐานะเป็นกรมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ในปี 2535 ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ร่วมกับร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลอีก 15 มหาวิทยาลัย ผ่านการรับหลักการ โดยที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา และผ่านสภาผู้แทนราษฎร มวาระที่ 3 ร่างพระราชบัญญัติตกไปในชั้นอนุมติของสภา (สัปดาห์ที่ 19 ส.ส. 21 เมษายน 2546)

ต่อมาในปี 2538 คณะรัฐมนตรีลงมติได้รองรับหลักการร่าง พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจร.) ตามในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตรวจแก้ไขร่างพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจร.) ในปี พ.ศ. 2538 แต่มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรก่อนในเดือนกันยายน พ.ศ.2538

ในที่สุดปี 2540 สภาผู้แทนราษฎรรับทราบมติการให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี คณะรัฐมนตรีรับทราบมติของรัฐสภาที่เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี และให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี นำร่างพระราชบัญญัติ ให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และในวันที่ 6 มีนาคม 2541 พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ได้รับการประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา

ความพยายามในการนำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ตั้งแต่ปี 2535 จนประสบผลในปี 2541 มีสาเหตุที่สำคัญในสายตาของผู้ผลักดันการออกนอกระบบมหาวิทยาลัย 2 ประการคือ

ปัญหาสมองไหล ซึ่งเกิดขึ้นในช่วง เศรษฐกิจฟองสบู่ทำให้เงินเดือนของข้าราชการ กับภาคธุรกิจอุตสาหกรรมต่างกัน 2 – 3 เท่า ดังนั้นผู้ผลักดันมหาวิทยาลัยออกนอกระบบจึงกลัวสูญเสียอาจารย์ ที่มีความสามารถสู่ภาคธุรกิจดังคำกล่าวที่ว่า “แม้ว่าความต้องการบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเพิ่มขึ้นไม่มาก แต่การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถชักจูงผู้ที่มีความสามารถเข้ามาเป็นอาจารย์เป็นเรื่องที่น่าห่วงเป็นอย่างยิ่ง มีแต่บัณฑิตที่จบการศึกษาเกรดไม่สูงสมัครเข้าเป็นอาจารย์ นอกจากนั้น ความแตกต่างของเงินเดือนเบื้องต้นของข้าราชการกับผู้ที่อยู่ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมต่างกันประมาณ 2 – 3 เท่า ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศใช้กลไกตลาด ระบบราชการไม่สามารถใช้กลไกตลาดในการกำหนดเงินเดือนของข้าราชการได้ สภาพการณ์ที่มหาวิทยาลัยต้องใช้อัตราอาจารย์ใหม่ที่จำกัดบรรจุคนความสามารถไม่สูงเข้าเป็นอาจารย์เป็นเรื่องที่

นำห่างเป็นอย่างยิ่ง เมื่อคำนึงถึงอนาคตของมหาวิทยาลัยและสภาพแข่งขันได้ของประเทศในระยะยาว” (กฤษฎพงษ์ กิริติกร, 2546)

2. ความคล่องตัวในการบริหาร ผู้ผลักดันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ออกนอกระบบเข้าใจว่ามหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสหราชอาณาจักรเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลทั้งสิ้น แต่มหาวิทยาลัยไทยกลับเป็นหน่วยงานที่ผูกติดกับระบบราชการ ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหาร อันจะนำไปสู่การเสียเปรียบในการแข่งขันกับมหาวิทยาลัยต่างชาติ ดังกล่าวไว้ว่า “พวกเราจึงสรุปกันเมื่อประมาณยี่สิบปีมาแล้วว่า จะพัฒนาให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่ดีได้ มหาวิทยาลัยจะต้องมีความสามารถในการบริหารด้านวิชาการ บุคคล งบประมาณและทรัพย์สิน ได้เองถึงจุดหนึ่ง หลังจากได้พยายามศึกษาสู่ทางและเจรจากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ไม่เห็นความเป็นไปได้ที่มหาวิทยาลัยและความคล่องตัวเช่นนี้ เพราะเมื่อมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการ งบประมาณแผ่นดิน การจัดซื้อจัดจ้าง การมอบอำนาจให้คล่องตัวก็ต้องมอบลงมาจากหน่วยงานที่มีอำนาจ ความคล่องตัวในการบริหารจะเกิดขึ้นได้เฉพาะกับการใช้ทรัพยากรส่วนเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยเท่านั้น....ทางออกก็ก็ต้องพัฒนาให้มหาวิทยาลัยของรัฐอยู่นอกระบบราชการมีความคล่องตัวเหมือนมหาวิทยาลัยของรัฐที่พัฒนาได้เร็วในประเทศที่พัฒนาแล้ว” (กฤษฎพงษ์ กิริติกร, 2546)

อย่างไรก็ดี เมื่อวิเคราะห์เบื้องหลังแล้วจะพบว่า การผลักดันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ออกนอกระบบเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งสนใจแค่เรื่องเทคนิคเข้ามามีบทบาทในนโยบายอุดมศึกษา กลุ่มเหล่านี้เริ่มมีบทบาทในกระบวนการนโยบายสมัยรัฐบาลนายเกษมอินันต์ ปันยารชุน โดยมี ดร.เกษม สุวรรณกุลในฐานะรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย และ ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน ซึ่งดำรงตำแหน่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (สัมภาษณ์หริส สุตะบุตร, 21 เมษายน 2546)

จุดเริ่มต้นช่วงนี้เป็นการวางรากฐานให้ เทคโนโลยี คนอื่น ๆ เข้ามาผลักดันการออกนอกระบบได้จนถึงปัจจุบัน เทคโนโลยีทางการศึกษาเหล่านี้ ยังมีพลังในการเคลื่อนไหวในปัจจุบันเนื่องจากเป็นบุคคลที่ทำงานและดำรงตำแหน่งในมหาวิทยาลัย

ดังนั้นเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมาในขณะที่เทคโนโลยีทางการศึกษาก็ได้ถูกลดบทบาทลงอย่างมาก แต่เทคโนโลยีทางการศึกษาก็สามารถใช้มหาวิทยาลัยเป็นเกราะป้องกันตนเองจากกระแสประวัติศาสตร์ (สัมภาษณ์ชาญวิทย์ เกษศิริ, 5 เมษายน 2546)

สิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการผลักดันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลนั้น เป็นผลมาจากกลุ่มเทคโนโลยีในมหาวิทยาลัยมากกว่าเกิดจากการตัดสินใจของประชาคมในมหาวิทยาลัย ก็คือเมื่อที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย

(ปอมท.) ศึกษาเรื่อง “สถานภาพของมหาวิทยาลัยและบุคลากร” ของมหาวิทยาลัยของรัฐ 15 แห่ง ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2545 จะพบว่าคณาจารย์และพนักงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้เลือกสถานภาพเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยอยู่ภายใต้สัญญาจ้างกับมหาวิทยาลัย จำนวน 66 ชุด คิดเป็น 15.20 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่เลือกสถานภาพเป็นข้าราชการมหาวิทยาลัยในทำนองเดียวกับข้าราชการตุลาการและอัยการ โดยมี 79.50 เปอร์เซ็นต์(ที่ประชุมประธานสภามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท., 2545)

ส่วนนักศึกษาในฐานะส่วนหนึ่งของประชาคมในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้ให้ความเห็นว่า“ผมคิดว่าเพื่อนนักศึกษาไม่ค่อยรู้เรื่องเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในกำกับเท่าไรเลยครับ”(สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 5 กันยายน 2545)

การบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

หลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นส่วนราชการ ไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและเป็นนิติบุคคล เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ.2541 แล้วมหาวิทยาลัยได้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการ โดยการจัดทำข้อกำหนด ขอบบังคับ และระเบียบการปฏิบัติงานใหม่ทั้งหมด ดังปรากฏในแผนภูมิภาพที่ 1

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลมีปรัชญาการศึกษาคือมหาวิทยาลัยจะเน้นให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย ที่เป็นทั้งสวนการศึกษาและสวนอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์และทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพและคุณธรรม ทำงานวิจัยพัฒนาและให้บริการวิชาการ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต

คำว่า “สวน” มีความหมาย 3 ประการด้วยกัน คือ เป็นที่ร่มรื่นสวยงาม ทำให้ผู้ที่อยู่ในสวนมีจิตใจเบิกบาน แจ่มใส เหมาะที่จะทำงานที่ใช้ความคิดมาก ๆ เป็นที่บ่มเพาะและปลูกหรือทำให้เกิด ดังนั้นสวนการศึกษา ซึ่งเป็นสวนที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ทางการศึกษาในวงกว้าง ทั้งการศึกษานอกระบบและในระบบ ทั้งการศึกษาสำหรับผู้อยู่ในวัยศึกษาปกติ และการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่เน้นคุณภาพระหว่างธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ส่วนสวนอุตสาหกรรมทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ กระบวนการใหม่และธุรกิจอุตสาหกรรมใหม่ และเป็นที่ที่เปิดและเชิญชวนให้บุคคลภายนอกมาเยี่ยมชมและใช้บริการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มีปณิธานในการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ คุณธรรม ทำงานวิจัยพัฒนา และให้บริการวิชาการเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต

ส่วนคำว่า “บัณฑิตและทรัพยากรมนุษย์” มีความรู้พื้นฐานดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน เป็นผู้ที่ผ่านการฝึกฝนจนมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์หลักของการประกอบวิชาชีพ และมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างละเอียด มีสัจจะ มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ต่อเพื่อนร่วมงาน และมีจิตสำนึกว่างานขององค์กรเป็นเสมือนงานของตนเอง

วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีในปัจจุบัน เพื่อผลิตวิศวกรและสถาปนิก เพื่อผลิตนักวิทยาศาสตร์ในระดับปริญญาเพื่อผลิตครูอาชีวศึกษาระดับปริญญาวิจัย พัฒนา ส่งเสริม และให้บริการทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แก่อุตสาหกรรมและหน่วยงานของรัฐ มหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พ.ศ.2541

สภามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

สภามหาวิทยาลัยประกอบด้วยบุคคลภายนอก 15 คน บุคคลภายใน 8 คน บุคคลภายนอกประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั้งจากวงการธุรกิจและวงการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมีมุมมองที่กว้างขึ้น

สภามหาวิทยาลัย ในฐานะมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล มีบทบาทอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

ตามมาตรา 18 สภามหาวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย และโดยเฉพาะให้มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

มาตรา 18(1) วางนโยบายและอนุมัติแผนพัฒนาของมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในมาตรา 7

มาตรา 18(2) วางระเบียบ ออกประกาศ ข้อกำหนด และข้อบังคับ ของมหาวิทยาลัย เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัย และอาจมอบหมายให้ส่วนงานใดในมหาวิทยาลัย เป็นผู้วางระเบียบและออกข้อบังคับสำหรับส่วนงานนั้นเป็นเรื่อง ๆ ไปก็ได้

มาตรา 18(3) อนุมัติให้ปริญญา ประกาศนียบัตรชั้นสูง ประกาศนียบัตรบัณฑิต อนุปริญญาและประกาศนียบัตร

มาตรา 18(4) อนุมัติการจัดตั้ง การรวม และการยุบเลิกคณะ สถาบัน สำนัก หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ รวมทั้งการแบ่งงานส่วนงานของหน่วยงานดังกล่าว

มาตรา 18(5) อนุมัติการรับเข้าสอบหรือยกเลิกการสอบซึ่งสถาบันการศึกษาชั้นสูง และสถาบันวิจัย

มาตรา 18(6) อนุมัติการเปิดสอนและหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ทบวง ม. กำหนด รวมทั้งการยุบ รวม และยกเลิกหลักสูตร

มาตรา 18(7) พิจารณาสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเพื่อทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี และดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ถอดถอนอธิการบดี

มาตรา 18(8) พิจารณาดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและถอดถอนศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 18(9) แต่งตั้งและถอดถอนรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน รวมถึงผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าส่วนงานเรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ

มาตรา 18(13) แต่งตั้งและถอดถอนกรรมการสภาวิชาการ และกรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัย

มาตรา 18(10) ออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่ง การกำหนดอัตราเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน สวัสดิการ และประโยชน์อย่างอื่น การบรรจุ แต่งตั้ง การให้ได้รับเงินเดือน หรือค่าจ้าง การออกจากงาน ระเบียบวินัย การลงโทษ การร้องทุกข์ และการอุทธรณ์ การลงโทษของพนักงานและลูกจ้าง

มาตรา 18(11) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดหารายได้ ออกข้อบังคับและวางระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารการเงิน และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย

มาตรา 18(12) อนุมัติการตั้งงบประมาณรายรับและอนุมัติงบประมาณรายจ่ายของมหาวิทยาลัย

มาตรา 18(14) แต่งตั้งคณะกรรมการอนุกรรมการ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อกระทำการใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัย

มาตรา 18(15) ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของมหาวิทยาลัย ที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใด โดยเฉพาะ

มาตรา 18(16) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก หรือหัวหน้าส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ

อย่างไรก็ดี ภาควิชาปฏิบัติจะพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นแตกต่างจากอำนาจหน้าที่ทางการของสภามหาวิทยาลัย กล่าวคือภายหลังจากออกนอกระบบแล้วสภามหาวิทยาลัยจะมีอำนาจมาก และมักจะแต่งตั้งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก หรือหัวหน้าส่วนที่มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน ดังคำสัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายสนับสนุนที่ว่า

“ผมว่าสภามหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มเป็นพรรคพวกกันหมด” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายสนับสนุนการสอนไม่ประสงค์ออกนาม, 14 มีนาคม 2546)

นอกจากนี้บทบาทของสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา 18(6) สามารถอนุมัติการเปิดสอนและหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด รวมทั้งการยุบ และการเลิกหลักสูตรนั้น ในภาคปฏิบัติสภามหาวิทยาลัยได้อนุมัติการเปิดหลักสูตรอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรภาคปกติ ภาคพิเศษ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษา กรณีเช่น

ปัญหาการได้รับใบประกอบวิชาชีพวิศวกรรมของสภาวิศวกรดังกล่าวจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันพฤหัสบดีที่ 28 พฤศจิกายน 2545 ว่ากลุ่มนักศึกษาและบัณฑิตคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม (คอ.บ.) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) ได้ออกมาเรียกร้องและยื่นหนังสือต่อ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี สถานการณ์ช่วงนั้นนักศึกษาถูกจับกุมที่สถานีตำรวจบางเขน เพราะการเปิดหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม (คอ.บ.) โดยทางมหาวิทยาลัย โฆษณาว่าจะได้รับใบประกอบวิชาชีพทางวิศวกรรม สภาวิศวกรยังยืนยันมติเดิมที่ว่าตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 สภาวิศวกรจะรับรองปริญญาเฉพาะผู้ที่จบหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศ.บ.) เท่านั้น ส่วนผู้ที่จบคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม (คอ.บ.) ที่เข้าศึกษาตั้งแต่ปี 2541 – 2545 หากจะขอรับใบประกอบวิชาชีพจะต้องผ่านการทดสอบความรู้ตามหลักเกณฑ์เป็นรายบุคคลก่อน ส่วนผู้ที่เข้า

เรียนคณะครูศาสตราจารย์ (ค.บ.) ตั้งแต่ปี 2546 จะไม่ได้รับอนุญาตให้สอบเพื่อขอรับใบประกอบวิชาชีพอีกแล้ว แสดงให้เห็นว่าภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบนั้น ได้มีการเปิดหลักสูตร โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ และเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการแค่มองเพียงเรื่องของรายได้เข้าคณะของตน เนื่องจากคณะต้องหาเลี้ยงตนเอง

“เดี๋ยวนี้เปิดหลักสูตรกันเป็นว่าเล่น มีเป็นร้อย ๆ หลักสูตร” (สัมภาษณ์กรรมการสภามหาวิทยาลัย, 12 เมษายน 2546)

อีกกรณีหนึ่งก็คือการอนุมัติหลักสูตรปริญญาทางวิศวกรรมศาสตร์ โดยรับคนที่จบปริญญา วิชาเอกภาษาไทย ซึ่งถูกมองว่าหลักสูตรมุ่งหาเงิน ดังคำกล่าวว่า

“นักศึกษาจบแล้วจะมีคุณภาพได้อย่างไร ประเทศไทยจะดีขึ้นเพราะปริญญาเอกมากขึ้นหรือแย่ลงเพราะมีแต่บัณฑิตปริญญาเอกมากมายแต่ทำอะไรไม่เป็น” (2550 จุฑาจบ ม.จ.ธ., 2545)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ส่วนหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยมาตรา 18(12) อนุมัติการตั้งงบประมาณรายรับและอนุมัติงบประมาณรายจ่ายของมหาวิทยาลัย จากการสัมภาษณ์พบว่า การจัดสรรงบประมาณให้กับคณะต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยนั้นให้น้อยเกินไปและไม่สามารถร้องขอเพิ่มได้ไม่ว่าจะกรณีใด ดังคำสัมภาษณ์ว่า

“เราอยากให้มหาวิทยาลัยให้เงินมากกว่านี้ ตอนนี้ทำอะไรแทบจะไม่ได้เลย” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 17 พฤศจิกายน 2545)

อธิการบดีมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบ ข้อกำหนด ข้อบังคับ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย การบริหารบุคคล การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัย การบรรจุ แต่งตั้งและถอดถอนพนักงานและลูกจ้าง รวมทั้งดำเนินการบริหารงานบุคคลตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยและดูแลให้มีการปฏิบัติตามนโยบายและแผนงานรวมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยตามมาตรา 27(1) – (8) และมาตรา 28 ดังนี้

มาตรา 27 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

มาตรา 27(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนด ข้อบังคับ ประกาศ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

มาตรา 27(2) บริหารบุคลากร การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนด และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

มาตรา 27(3) บรรจุ แต่งตั้ง และถอดถอน พนักงานและลูกจ้าง รวมทั้งดำเนินการบริหารงานบุคคลตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

มาตรา 27(4) จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และดูแลให้มีการปฏิบัติตามนโยบายและแผนงาน รวมทั้งติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

มาตรา 27(5) จัดหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการกิจของมหาวิทยาลัย ให้บรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการ

มาตรา 27(7) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ต่อสภามหาวิทยาลัย

มาตรา 27(8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภามหาวิทยาลัย มอบหมาย

มาตรา 27(6) เป็นผู้แทน มหาวิทยาลัย ในกิจการทั่วไป

มาตรา 28 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาการแทน

วรรคหลังมาตรา 28 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี หรือไม่มีผู้รักษาการแทนอธิการบดี ตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้สภามหาวิทยาลัย แต่งตั้งผู้มีความสามารถตามมาตรา 26 วรรคหนึ่ง เป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

ในภาคปฏิบัติอธิการบดีในสาขาของผู้ให้ข้อมูลแล้วมีบทบาทที่ต่างจากระเบียบทางการคือ

“เงินเดือนของอธิการบดีเป็นความลับ ไม่มีใครทราบ คาดว่าไม่ต่ำกว่า 100,000 บาท”
(สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนการสอนฝ่ายพัสดุ, 18 พฤศจิกายน 2545)

นอกจากนี้ยังพบว่าในการสรรหาอธิการบดีนั้น มหาวิทยาลัยออกนอกระบบจะใช้ระบบพรรคพวก และระบบอุปถัมภ์สูงขึ้น กล่าวคือมีการฟุ้งร้องศาลปกครองอยู่ในการสรรหาอธิการบดี โดยอธิการบดีและกลุ่มผู้บริหารไม่เคยประกาศรายชื่อผู้สมัครที่จะเป็นกรรมการสรรหาทั้ง 2 ตำแหน่ง และไม่มีการแจ้งกำหนดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้คณะหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทราบ

เป็นลายลักษณ์อักษรก่อนการลงคะแนนแต่อย่างใด เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2545 อธิการบดีและคณะผู้บริหาร ได้จัดเลือกตั้งตัวแทนทั้ง 2 ตำแหน่ง โดยมีเฉพาะพรรคพวกของตนเองถูกเกณฑ์ไปลงคะแนนเสียง แล้วนำชื่อที่ได้รับเลือกตั้งทั้ง 2 คนให้สภามหาวิทยาลัยรับรองในการประชุมในวันที่ 19 เมษายน 2545

ความไม่ชอบธรรมและความไม่โปร่งใสของการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ออกนอกระบบซึ่งมีอิสระมากทำให้กลุ่มผู้บริหารหลงเพลินกับผลประโยชน์ที่อำนวยความสะดวกพวกพ้องตัวเองอย่างมหาศาล เพราะไม่มีใครสามารถตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ทุกอย่างถูกเก็บเป็นความลับ ดังคำกล่าวที่ว่า

“บางมคเป็นมหาวิทยาลัยนอกระบบแห่งแรกกำลังถูกบิดเบือนการบริหารให้เป็นแหล่งผลประโยชน์ของกลุ่มผู้บริหารไม่กี่คน”(พนักงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไม่ประสงค์ออกนาม, 13 พฤษภาคม 2545)

ส่วนรองอธิการบดี คณบดีและผู้บริหารคนอื่น ๆ มีคณบดี เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของคณะได้รับการแต่งตั้งจากสภามหาวิทยาลัย ในขณะที่สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย วางระเบียบและออกข้อบังคับภายในคณะตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย แต่ในภาคปฏิบัติแล้วนั้นในสายตาของอาจารย์ฝ่ายสนับสนุนการสอน ฝ่ายการสอน นักศึกษา มองว่าการบริหารงานของรองอธิการบดีนั้นมีอำนาจสูงมากเนื่องจากจะปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีบ่อยครั้งโดยอธิการบดีจะมอบอำนาจ ทำการแทนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าให้ ประชาคมเห็นการบริหารงานที่มีจุดบกพร่องอย่างมาก โดยการสัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาได้บอกไว้อย่างชัดเจนว่าต้องทำในเชิงธุรกิจมากขึ้นและเงินที่สนับสนุนให้แต่ละคณะเบ็ดเสร็จไม่มีการขอเพิ่ม ซึ่งแน่นอนว่าคณะแต่ละคณะต้องหาเงินเข้าคณะของตนเอง จะแตกต่างจากมหาวิทยาลัยครั้งที่ยังอยู่ในระบบราชการ

การบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จากการศึกษาพบว่าการใช้อำนาจของคณบดีได้มีผลกระทบต่อพนักงาน ข้าราชการในมหาวิทยาลัย จะมีระบบพรรคพวก ระบบอุปถัมภ์มากขึ้น ยกตัวอย่างกรณี ที่ข้าราชการท่านหนึ่งไม่ผ่านการประเมินเป็นพนักงาน ซึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งในการจัดซื้อจัดจ้างครุภัณฑ์ ได้แก่กรณี การจัดซื้อครุภัณฑ์ เป็นจำนวนเงินถึง 20 ล้านบาท ของอาจารย์ฝ่ายการสอนคณะวิศวกรรมศาสตร์ท่านหนึ่ง ไม่ผ่านการประเมิน อันเป็นกรรมการของการจัดซื้อพัสดุโครงการ World Bank แต่มีปัญหาเกี่ยวกับหัวหน้าภาคที่เป็นผู้บริหาร

นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว อำนาจของผู้บริหารมีมาก แม้ว่าจะเกษียณไปแล้ว แต่อำนาจยังมีอยู่สามารถที่จะให้บุคคลใดเข้าทำงานในตำแหน่ง ในทางปฏิบัติแล้วผู้มีอำนาจเท่านั้นที่จะสามารถจัดการ ได้ แบบอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งหมด ดังกรณีดังต่อไปนี้

“เมื่อบ้านของตนเอง คุณมีอิสระที่จะโยกย้ายสิ่งของทุกอย่างไปวางตั้งตรงไหนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นตู้เย็น ทีวี ชุดรับแขกหรืออื่น ๆ ซึ่งคุณสามารถจะจัดวางได้เองอย่างเหมาะสมและอิสระตามความต้องการของคุณ อยู่มาวันหนึ่งมีญาติผู้ใหญ่ เพื่อน หรือใครก็ไม่รู้ มาเยี่ยมคุณ แล้วเข้ามาจัดหรือบอกให้คุณโยกย้ายสิ่งของต่าง ๆ ไปไว้ตรงโน้นตรงนี้ ทั้ง ๆ ที่บุคคลเหล่านั้นไม่ได้อาศัยอยู่และไม่มีสิทธิที่จะอยู่ในบ้านของคุณ” (www.kmutt.co.th1 มกราคม 2546)

“มีการเรียก อาจารย์ท่านหนึ่งไปคุย เพื่อขอยุติการดำเนินการถอนฟ้องจากศาลปกครอง เกี่ยวกับการชิงตำแหน่งอธิการบดี คาบเมื่อชักออกจากฟักแล้วต้องฟันให้ตาย หากชักออกมาแล้วไม่ฟันคนที่ถูกฟันก็คือคนชักคาบ เดี่ยวผู้บริหารก็ย้อนรอยกล่าวหาภายหลังมาถูกยึดเงินได้โต๊ะ 40-50 ล้านบาท สุภาภิตว่า “เวรระจับด้วยการไม่จองเวรหรือเพื่อนตายใน มธจ. ไม่มีอีกแล้วครับ” เดี่ยวนี้จะมีสิทธิ มีปากเสียงหน่อยก็ไม่ได้แล้ว” (สัมภาษณ์อาจารย์ไม่ประสงค์ออกนาม, 5 เมษายน 2546)

สถานภาพของบุคลากรในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ส่วนสถานภาพของอาจารย์ ภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ในกรณีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นระบบคู่ขนานซึ่งมีทั้งอาจารย์ที่เป็นข้าราชการและอาจารย์ที่เป็นพนักงาน มหาวิทยาลัยปัจจุบันพนักงานกับข้าราชการในสัดส่วนของพนักงานร้อยละ 53 จากการศึกษาพบว่า ภายในวันเดียวมีการเปลี่ยนสถานภาพออกจากราชการมาเป็นพนักงานถึง 32 คนคือวันที่ 6 มีนาคม 2545 เนื่องจากว่าเป็นวันสุดท้ายของการส่งเสริมการตลาดว่าถ้าใครออกนอกระบบเป็นพนักงานภายในเวลาที่กำหนดไม่ต้องถูกประเมิน สัดส่วนพนักงานจึงสูงขึ้น จากร้อยละ 49 “บางคนทำงานมาดี จะให้ตลอดชีพ ๆ หลายคนตลอดชีพ หลายคน 3 เดือน” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 27 กันยายน 2545)

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นลักษณะการใช้สัญญาจ้างตามเกณฑ์ จะส่งผลทำให้ความรับผิดชอบและความจงรักภักดีต่อองค์กรมีน้อยเนื่องจากเป็นไปตามสัญญาจ้างและ ไม่มีความมั่นคง จิตวิญญาณของผู้สอนจะเป็นเพียงผู้รับจ้างสอน

“ข้าราชการมีแต่ระเบียบ ไม่มีสัญญา แต่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบมีสัญญากำหนดวาระงาน” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาศาสตร์, 26 กันยายน 2545)

“กรณีไม่ผ่านการประเมินทางมหาวิทยาลัยจะให้โอกาส 3 ปี ถ้าไม่ปรับตัวต้องยื่นของ
 ขาว หมายถึงแสดงว่ามีอยู่ 3 ขั้นตอน โดยจะประเมินทุกปี ประเมิน 3 ปีแล้วมหาวิทยาลัยให้ตลอด
 จีพ การประเมินของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเริ่มมาประมาณ 3 ปี กรณีที่การ
 ประเมินมีการเตรียมตัวไม่พร้อม ข้อมูลไม่เพียงพอ ไม่ผ่านได้ประเมินตั้งสามครั้งมี พรบ.ของ
 บุคลากรอยู่แล้ว ต้องมีการอบรมบุคลากร” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต,
 27 กันยายน 2545)

การประเมินบุคลากรเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วจะใช้สัญญาจ้างตามเกณฑ์ ซึ่ง
 มีการประเมินบุคลากรไม่ผ่านบางครั้งมาจากเหตุผลส่วนตัวของผู้บริหารดังเช่น กรณีตัวอย่างของ
 อาจารย์ในคณะวิศวกรรมศาสตร์ภาควิชาอุตสาหกรรมท่านหนึ่ง ได้ขอเกษียณอายุราชการแล้วไม่ผ่าน
 การประเมิน โดยถูกกล่าวหาว่าไม่ได้สอนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้กล่าวคือ

“อาจารย์เขาไม่ได้ขอแค่ครั้งเดียวนะครับ มีการขอหลายปี หลายครั้งมาก ตอนนี้อาจารย์
 เขาก็เลยลาออกไปเลย” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายสนับสนุนการสอน, 18 เมษายน 2546)

มีข้อเท็จจริงว่าการจัดการเรียนการสอนนั้นผู้บริหารในขณะนั้นต้องจัดให้อาจารย์ได้สอน
 แต่อาจารย์ท่านหนึ่งในคณะวิศวกรรมศาสตร์ ภาควิชาอุตสาหกรรม ไม่ได้จัดให้สอนตามเกณฑ์
 ปัจจุบันอาจารย์ดังกล่าวท่านนั้น ได้เกษียณเป็นข้าราชการบำนาญ อาจารย์นั้นจะต้องถูกการประเมิน
 โดยการสอนหนังสือนั้นจะถูกประเมินออกมาเป็นตัวเลขนักศึกษาคณะก็จะส่งผลให้การ
 ประเมินไม่ผ่านได้ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า

“เท่าที่ถามกับรุ่นน้องก็ยังไม่เหมือนเดิม ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไร” (สัมภาษณ์
 นักศึกษาทั่วไป, 26 กันยายน 2545)

ซึ่งในสายตาของอาจารย์ฝ่ายการสอนเองพบว่า “อาจารย์ส่วนมากกลัวถูกประเมิน”
 (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ประสงค์ออกนาม, 26 กันยายน 2545)

ถึงแม้ว่ามีเงินเดือนภายหลังออกนอกระบบ แต่อาจารย์ที่สอนอยู่ปัจจุบันนี้ยังเป็นอาจารย์
 ท่านเดิมในรายวิชานั้นเช่นเดิม

“ผมยังเห็นอาจารย์คนนี้สอนเหมือนเดิมครับ ทั้ง ๆ ที่สอนไม่ดีเลย” (สัมภาษณ์ประธาน
สถานศึกษา, 26 กันยายน 2545)

ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาคมในมหาวิทยาลัยภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบไปแล้วนั้นอาจารย์เจ้าหน้าที่ มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ น้อยมาก เพราะกลัวการ
ประเมิน และการกลั่นแกล้ง จากผู้บริหาร จากกรณีตัวอย่างข้างต้น นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า

“คนบางมด เคี้ยวนี้เรื่องใครเรื่องมัน เดินมากไปก็ไม่ได้เสีย ผมไม่มีอะไรต้องเสียเดี๋ยวก็
เกษียณแล้วละ”(สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายสนับสนุนการสอนไม่ประสงค์ออกนาม, 14 มีนาคม 2545)

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัสดุของมหาวิทยาลัยซึ่งทำงานมาตั้งแต่ปี 2531 ให้ความคิดเห็น
ว่าการเป็นข้าราชการนั้นมีสิทธิร้องเรียนได้ แต่ถ้าเป็นพนักงานของมหาวิทยาลัยจะมีการสิ้นสุดภายในมหาวิทยาลัยซึ่งแน่นอนว่าอาจารย์ เจ้าหน้าที่มักจะกลัวการตรวจสอบการประเมิน ไม่กล้ามีปากมี
เสียงต่อเจ้านาย ซึ่งไม่เพียงการประเมินเท่านั้นผลกระทบด้านอื่น ๆ

“ตอนนี้ทุกคนกลัวการประเมิน ไม่กล้าลองดีกับผู้บริหารหรอก เด๋วโดนเด้ง” (สัมภาษณ์
เจ้าหน้าที่พัสดุไม่ประสงค์ออกนาม, 15 กันยายน 2545)

“เดี๋ยวนี้มีเงินพิเศษให้มากมายคุณ โบนัสก็มี ฯลฯ มากมายเลย คนจึงเสียแข่งเลืากัน
เยอะ” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอนไม่ประสงค์ออกนาม, 4 มีนาคม 2545)

“ขออะไรไปตอนนี้แทบไม่ได้เลย ขนาดว่าบอกรายละเอียดไปหมดแล้วนะยังโทรศัพท์
มาถามอีกว่าใช้อะไรไป” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สภาคณาจารย์และพนักงาน, 1 พฤษภาคม 2546)

“ใครให้ข้อมูลกับคนข้างนอกรายนั้นเสร็จเลย จะถูกถามว่ามาจากหน่วยงานไหน เด๋วนี้
จะให้ข้อมูลไม่ได้” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนการสอน, 2 กันยายน 2545)

บทที่ 5

สิทธิและโอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ผลจากการศึกษา งานวิจัยเรื่องสิทธิและโอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ประเด็นที่ศึกษามีดังนี้

1. โอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 1.1 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาากจน
 - 1.2 โอกาสการสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษาากจน
2. สิทธิของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 2.1 ทู่นการศึกษา
 - 2.2 สวัสดิการและงานบริการนักศึกษา
3. ผลกระทบและการปรับตัว
 - 3.1 ค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้น
 - 3.2 บทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัย
4. มาตรการนโยบายสนับสนุนสิทธิและโอกาสของนักศึกษาากจน
 - 4.1 มาตรการการเปิดโอกาสให้นักศึกษาากจนได้เข้ามาเรียน
 - 4.2 มาตรการเกี่ยวกับสิทธิของนักศึกษาากจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 4.3 มาตรการแก้ไขผลกระทบจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

โอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1. โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาปริญญาตรี

ตารางที่ 4.1 การเข้าเรียนได้ของนักศึกษาปริญญาตรี

จำนวน ปี พ.ศ.	จำนวนนักศึกษาเข้า เรียนทั้งหมด	จำนวนนักศึกษายากจน เข้าเรียนได้	ร้อยละ	ร้อยละ เฉลี่ย(%)
2538	1,398	640	46%	ก่อนออก
2539	1,805	690	38%	นอกระบบ
2540	1,929	1,193	62%	48.7%
2542	2,031	806	40%	หลังออก
2543	2,173	1,454	67%	นอกระบบ
2544	2,336	945	40%	49.0%

จากตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าโอกาสที่จะได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี หรือ “บางมด” ของนักศึกษายากจนระดับปริญญาตรีตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 จนถึงปี พ.ศ. 2544 มีแนวโน้มไม่แน่นอน (Fluctuation) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนระหว่างช่วง (พ.ศ.2538 – 2540) ที่เป็นมหาวิทยาลัยในระบบ(สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) และช่วงที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (พ.ศ.2542 – 2544) พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน คือ ร้อยละ 48.7 และ ร้อยละ 49 ตามลำดับ

สรุป โอกาสการเข้าศึกษาของนักศึกษายากจนก่อนออกนอกระบบและหลังออกนอกระบบ ไม่มีความแตกต่างกัน

นักศึกษายากจนในที่นี้ หมายถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่รายได้ของบิดามารดาและนักศึกษา ในเกณฑ์ไม่เกินกว่าที่คณะกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษากำหนดในประกาศเรื่อง คุณสมบัติของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งมีสิทธิกู้ยืมเงิน หากผู้ใช้อำนาจปกครองมิใช่บิดามารดา ให้ถือรายได้ของผู้ปกครองแทนรายได้ของบิดามารดา กรณีผู้ยื่นแบบคำขอมิกู้ยืม รายได้ของครอบครัวหมายถึง รายได้ของผู้ยื่นแบบคำขอกู้และคู่สมรสรวมกัน ดังนั้นในปี พ.ศ. 2538, 2539, 2540 นักศึกษาที่ยากจนจะใช้แทนรายได้ของผู้ปกครองไม่เกิน 120,000 บาท (กระทรวงการคลัง, 2539)

สำหรับในปี พ.ศ.2541 นั้นจะใช้เกณฑ์ครอบครัวยากจนได้ คือ ครอบครัวละไม่เกิน 3 แส่นบาท ต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นเกณฑ์ที่สูงเกินไปเกณฑ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในสมัยที่ คุณเนวิน ชิดชอบ เป็นรัฐมนตรีช่วยกระทรวงการคลัง สมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา

หลังจากนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เกณฑ์ครอบครัวยากจนจึงได้ลดลงอยู่ที่ครอบครัวละไม่เกิน 1 แส่น 5 หมื่นบาท ต่อปี จนถึงปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกก็ให้ภาพในลักษณะเดียวกันกับการศึกษาในเชิงปริมาณ ดังนี้คือ

ช่วงระยะเวลาก่อนที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะออกนอกระบบมีนักศึกษาด้วยโอกาสเข้าเรียนได้ในสัดส่วนที่สูงเช่นเดียวกับหลังออกนอกระบบดังกล่าวสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เมื่อก่อนเด็กเรียนที่นี่ไม่ค่อยเยอะมากแต่จะมีเด็กยากจนเยอะมากเพราะสาขาวิชาไม่มากเท่าไร”(สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน, 18 พฤศจิกายน 2545)

“ผมว่าเมื่อก่อนคนเข้ามาเรียนเป็นคนจนก็เยอะเหมือนกันและก็ขอทุนเรียนด้วยครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

“ตอนที่อยู่ในระบบความยากง่ายกว่าตอนสอบเข้ามาเรียนที่นี่ผมว่าเหมือนเดิมครับ รุ่นพี่ก็บอกเหมือนเดิมเอาตามเกณฑ์ที่สอบ แต่ว่าเขาจะรับจำนวนมากขึ้น ตอนรุ่นพี่ผมเข้ามาครับแค่ 20 คนแต่รุ่นผมรับ 40 คน อาจารย์รับประชากรเพิ่มขึ้น ตามสัดส่วน ผมว่าไม่น่าจะเกี่ยวกับการที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

“การรับคนช่วงเวลาที่คนด้วยโอกาส ยากจน จะมีไม่โควต้าพิเศษให้คนยากจนเข้ามาเรียนครับ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถของตัวเอง หลังจากเข้ามาแล้วคนยากจนก็มาติดต่อขอทุนได้อีกทีครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปีที่ 5, 2 สิงหาคม 2545)

“ต้องมีการสอบเข้ามาเรียนเหมือนปัจจุบันครับเท่าที่คุยกับรุ่นพี่ผม แต่จะเพิ่มจำนวนรับเข้ามากขึ้น ซึ่งมหาวิทยาลัยต้องการเงินมากขึ้นที่มีการเพิ่มจำนวนอย่างน้อยก็เท่าตัวครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษ, ที่ 5 สิงหาคม 2545)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การออกนอกระบบราชการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนมหาวิทยาลัยของคนจนแต่อย่างใด สาเหตุที่การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนของคนจนเนื่องจากมหาวิทยาลัยยังไม่มีมาตรการช่วยเหลือคนจน อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ แม้ว่ามาตราการ 12 (5) ของพระราชบัญญัติ จะระบุถึงการสนับสนุนการศึกษาว่า

“เรามีการขยายโอกาสให้นักเรียนส่วนภูมิภาคแต่ละ โรงเรียนเข้ามาเรียนครับ เราไม่มีนโยบายให้นักศึกษาที่ยากจน”(สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 21 กันยายน 2545)

“ไม่มีการรับคนด้อยโอกาส คนที่ยากจน โดยการให้มีโควต้าพิเศษ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถหลังจากเข้ามาแล้วค่อยว่ากันต่อ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 23 กันยายน 2545)

แต่ในภาคปฏิบัติแล้วนั้นกลับให้ความสนใจกับนักศึกษาที่เรียนเก่ง มีความสามารถด้านต่าง ๆ เป็นหลัก ดังคำกล่าวที่ว่า

“ส่วนมากจะเป็นคนเก่ง เรียนเก่งเป็นส่วนมากที่เราไปเอามาจากโรงเรียน” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 21 กันยายน 2545)

“ทางคณะเรามีทุนให้เด็กที่เรียนดีมากหลายทุน” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 19 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษาที่มีความสามารถ ด้านกีฬา ดนตรี การเรียน เข้ามาเรียนได้เลย” (สัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา, 30 สิงหาคม 2545)

“ส่วนมากเด็กที่เก่ง ๆ จะได้ทุนเป็นรางวัลดีเด่น เรามีทุนให้ละ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายทุนการศึกษา, 25 สิงหาคม 2545)

ตารางที่ 4.2 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนแยกตามคณะ

คณะ ปี/จำนวน	วิศวกรรม ศาสตร์	ครุศาสตร์ อุตสาหกรรม	เทคโนโลยี สารสนเทศ	วิทยาศาสตร์	สถาปัตยกรรม
จำนวน	703	414	49	222	59
2538	309	215	39	70	7
ร้อยละ	44%	52%	80%	32%	12%
จำนวน	857	418	155	319	56
2539	336	188	65	92	9
ร้อยละ	39%	45%	42%	29%	16%
จำนวน	941	395	215	319	59
2540	524	352	105	193	19
ร้อยละ	56%	89%	49%	61%	32%
จำนวน	915	463	218	354	81
2542	218	290	109	188	1
ร้อยละ	24%	63%	50%	53%	1%
จำนวน	1,004	450	274	360	85
2543	677	321	184	237	35
ร้อยละ	67%	71%	67%	66%	41%
จำนวน	1,169	461	240	390	76
2544	424	276	83	150	12
ร้อยละ	36%	60%	35%	38%	16%

จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นถึงคณะต่างๆ ทั้ง 5 คณะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีก่อนออกนอกกระบวนและภายหลังออกนอกกระบวน

ตารางที่ 4.3 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนแยกตามคณะ สรุปลีก่อนออกนอกระบบและ
หลังออกนอกระบบ

คณะ ปี/จำนวน	วิศวกรรม ศาสตร์	ครุศาสตร์ อุตสาหกรรม	เทคโนโลยี สารสนเทศ	วิทยาศาสตร์	สถาปัตยกรรม
2538	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก
2539	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ
2540	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)
	46%	62%	57%	41%	20%
2542	หลังออก	หลังออก	หลังออก	หลังออก	หลังออก
2543	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ
2544	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)
	42%	65%	51%	52%	19%

จากตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นถึงคณะต่างๆ ทั้ง 5 คณะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรีเฉลี่ย 3 ปีก่อนออกนอกระบบและเฉลี่ย 3 ปีภายหลังออกนอกระบบ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ พบว่าแนวโน้มสัดส่วนแต่ละปีสูงต่ำขึ้นลงไม่สม่ำเสมอกล่าวคือ
คณะวิศวกรรมศาสตร์รับนักศึกษาลดลงภายหลังออกนอกระบบจากร้อยละ 46 และร้อยละ 42ตาม
ลำดับ แต่จากการสัมภาษณ์ภาพโดยรวมที่คาดการณ์จากสายตาของกลุ่มเป้าหมาย ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ผมว่าเหมือนเดิมครับ รุ่นพี่ก็บอกเหมือนเดิมเอาตามเกณฑ์ที่สอบ แต่ว่าเขาจะรับจำนวน
มากขึ้น ตอนรุ่นพี่ผมเข้ามารับแค่ 20 คนแต่รุ่นผมรับ 40 คน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 5
กันยายน 2545)

“ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยรับคนเข้ามาเยอะเพราะต้องการเงินเพิ่มรีเปลาครับ เพราะผมเข้ามา
อย่างน้อย ต่อหัวต่อคน คนละ 25,000 แล้วเป็นค่าโครงการ ไหนจะค่าธรรมเนียม ฯลฯ อีกสรุปแล้ว
เทอมหนึ่ง พวกผมจ่ายประมาณ 36,000 บาท โครงการพวกผมเป็นโครงการพิเศษ จะเสียเงินเยอะ
กว่านะครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 23 พฤศจิกายน 2545)

“เราเปิดขึ้นมาเด็กนักศึกษาที่เข้ามาเรียนเต็มตามจำนวนอยู่แล้ว” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 1 พฤศจิกายน 2545)

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พบว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนแต่ละปีไม่สม่ำเสมอ และจากการวิเคราะห์ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบสัดส่วนร้อยละ 62 ได้เพิ่มขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบเป็นร้อยละ 65 แนวคิดนักศึกษาทั่วไปที่เป็นคณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยนอกเหนือจากคณะครุศาสตร์ ถึงโอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษา ดังคำกล่าวนี้

“ใช้ รับคนเพิ่มขึ้นทุกปี เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่มากขึ้น อาจารย์รับประชากรเพิ่มขึ้นตามสัดส่วน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 5 กันยายน 2545)

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มสัดส่วนร้อยละที่ลดลง กล่าวคือในช่วงที่ก่อนมหาวิทยาลัยจะออกนอกกรอบและภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกกรอบพบว่าสัดส่วนของนักศึกษาจากจนได้มีโอกาสเข้าเรียนลดลงอย่างมาก จากร้อยละ 57 ลดลงเหลือร้อยละ 51 แสดงให้เห็นว่าโอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนในคณะเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นในสัดส่วนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าแนวโน้มนักศึกษาคณะนี้จะมีโอกาสเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีลดน้อยลง ดังคำกล่าว ต่อไปนี้

“ไม่มีการรับคนด้วยโอกาส หรือคนที่ยากจน โดยการให้มีโควต้าพิเศษ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถ หลังจากเข้ามาแล้ว” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 23 กันยายน 2545)

คณะวิทยาศาสตร์โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนนั้นมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ขึ้นลงไม่สม่ำเสมอ ทำให้ทราบว่าก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบกับหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกกรอบนั้นในคณะวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 41 เป็นร้อยละ 52 เนื่องมาจากการขยายโอกาสให้โควต้ากับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ซึ่งเป็นโควต้าที่ให้แก่นักศึกษาที่มีความสามารถ ประกอบกับมหาวิทยาลัยสนับสนุนด้านวิทยาศาสตร์ จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“นักศึกษาเข้ามาเรียนในคณะเราไม่ได้มองว่าจะมีเงินหรือไม่มีเงินแต่ส่วนมากเด็กจะรวย แต่คณะมีทุนให้สำหรับเด็กที่เก่งมีความสามารถ” (สัมภาษณ์อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์, 9 พฤศจิกายน 2545)

คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ให้ความเห็นเกี่ยวกับโอกาสของการรับนักศึกษาใหม่เข้ามาในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยรับคนยากจนหรือคนด้อยโอกาสเข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่ มธจ. ดังนี้

“คณะเราก็รับนักศึกษาเพิ่มเข้ามาเหมือนกัน” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 18 พฤศจิกายน 2545)

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนลดลงภายหลังจากมหาวิทยาลัย ออกนอกระบบ คือร้อยละ 20 ลดลงร้อยละ 19 ตามลำดับ สาเหตุมาจากค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของ คณะนี้สูงขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ซึ่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์คือคณะที่มี ค่าเล่าเรียนที่แพงที่สุดในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจากการสัมภาษณ์น้องๆ นักศึกษาปีที่ 3

“หนูก็ไม่เข้าใจว่าคณะหนูกับคณะอื่นทั้ง ๆ ที่เรียนกับอาจารย์คนเดียวกันแต่ทำไมหนูถึง จ่ายแพงกว่าของเพื่อนหน่วยกิตละ 200 บาทแต่คณะอื่น ๆ จ่ายเพียง 200 บาทเท่านั้นแล้วไหนจะค่า บำรุงอีกอย่างก็ต้องจ่ายเทอมละ 30,000 บาทแล้วอย่างนี้โอกาสที่รุ่นน้องจะเข้ามาเรียนคณะหนูจะมี ได้อย่างไร” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

ผลจากการศึกษาพบว่า มีจำนวนนักศึกษาที่ยากจนเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรีซึ่งโอกาสที่นักศึกษายากจนเข้าเรียนได้นั้น ไม่ได้หมายความว่านักศึกษาจะ ประสบความสำเร็จเสมอไปนั่นเป็นเพียงก้าวแรกที่นักศึกษาได้ก้าวเข้าสู่มหาวิทยาลัยเพราะหากว่า ไม่ใช่เด็กที่มีความสามารถแต่ยากจนก็จะหมดโอกาสในการขอทุน ซึ่งทางเลือกก็จะมีทุนกู้ยืมทั้ง ของมหาวิทยาลัยและของรัฐบาลก็ต้องวัดดวงมาลุ้นกันอีกทีว่าจะได้หรือไม่

ภายหลังจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ มหาวิทยาลัย รับคนด้อยโอกาสหรือคนยากจนเข้ามาเรียนสัดส่วนเท่าเดิมไม่แตกต่างกันนั้น โดยทางมหาวิทยาลัย ได้เปิดโอกาสในการรับนักศึกษาเข้ามาเป็นนักศึกษาประเภทโควต้าและระบบ Entrance

มหาวิทยาลัยให้โควตานักเรียนในส่วนภูมิภาคเข้ามาจะต้องมีความสามารถ เช่นความสามารถทาง
กีฬา ดนตรี การเรียน เป็นต้น ส่วนการสอบเข้านั้นจากการสัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษพบว่า

“ต้องมีการสอบเข้ามาเรียน แต่จะเพิ่มจำนวนรับเข้ามาเพิ่มขึ้นผมคิดว่า มหาวิทยาลัยต้องการ
เงินมากขึ้น”มหาวิทยาลัยออกนอกระบบมีการรับคนเพิ่มมากขึ้น เป็นไปตามสัดส่วนของประชากร
ของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้น” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี, 14 พฤศจิกายน 2545)

ผลจากการศึกษาพบว่า “หลังจากเข้าที่ผมเข้ามาเรียนแล้วผมจะเป็นนักศึกษาโควตา
ผมเองต้องถามเพื่อน ต้องตามหาว่ามหาวิทยาลัยมีอะไรบ้าง” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไป
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 14 พฤศจิกายน 2545)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการรับนักศึกษา
ด้วยโอกาส นักศึกษายากจน โดยเป็นความคิดเห็นของนักศึกษาทั่วไปว่า

“ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถ หลังจากเข้ามาแล้วคนยากจนก็มาติดต่อขอทุน
ได้ในภายหลัง” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 14
พฤศจิกายน 2545)

แสดงให้เห็นได้ว่าการที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีรับนักศึกษาเข้า
มาเรียนนั้นกรณีที่เป็นักศึกษาที่ยากจน ขาดแคลน จะต้องมีการช่วยเหลือตนเองตามมออีก
กล่าวโดยสรุปแล้ว

การเข้าเรียนได้ของนักศึกษายากจน จกรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มหาวิทยาลัย
ออกนอกระบบจะมีการกระจายโอกาสมากขึ้น โดยจะให้โควตาภูมิภาค จะส่งไปโรงเรียนส่วน
ภูมิภาคมากขึ้น แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าสามารถรองรับนักศึกษาที่ยากจนและขาดแคลน
เข้ามาเรียนได้เป็นจำนวนมาก โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะรับนักศึกษาที่เก่ง
มีความสามารถในด้านต่าง ๆ เข้ามา ซึ่งไม่ใช่ักศึกษาที่ยากจนทั้งหมดอาจจะเป็นนักศึกษาที่มี
ฐานะดีก็ได้ ฉะนั้นนักศึกษาที่เก่งและมีความสามารถเท่านั้นที่มีโอกาสในการเข้าเรียนใน
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

2. โอกาสสำเร็จการศึกษาของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ตารางที่ 4.4 การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจน

ปี พ.ศ.	จำนวน ตามหลักสูตรทั้งหมด	จำนวนนักศึกษาจบ ตามหลักสูตร	ร้อยละ	เปลี่ยนแปลง (%)
2538	1,341	N/A	N/A	0
2539	1,097	77	7%	0
2540	1,342	542	40%	+33
2542	1,514	994	66%	0
2543	1,711	1,165	68%	+2
2544	1,763	1,332	76%	-8
2545	1,240	730	59%	-17

ตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่า การจบการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในช่วงก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ (พ.ศ.2539 ถึง พ.ศ. 2544) นั้นมีแนวโน้มสัดส่วนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ภายหลังออกนอกระบบแล้ว (พ.ศ.2545) สัดส่วนกลับมีแนวโน้มลดลง

แนวโน้มการจบของนักศึกษายากจนเป็นผลมาจากการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

เป็นส่วนหนึ่งมาจากการที่นักศึกษายากจนได้รับผลกระทบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำเป็นปัจจัยเสริมด้วยดังคำกล่าวที่ว่า

“ส่วนมากเด็กตกออกก็จะปัญหาเรื่องสุขภาพ หรือเรื่องที่ไม่สอบ ENT ใหม่ พอสอบที่อื่นได้ก็ลาออกไป แต่บางคณะที่มีนักศึกษาสอบได้แล้วพอลาครบครึ่งสอบที่หลัง เด็กที่สอบได้ลาครบครึ่งก็ไปเรียนเพราะค่าเล่าเรียนถูกกว่า”(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักศึกษา, 12 พฤศจิกายน 2545)

“มหาวิทยาลัยตอนนี้ค่าเล่าเรียนเริ่มแพงขึ้นมาเยอะ เพื่อน ๆ หลายคนก็ต้องหยุดเรียนบ้าง หายไปบ้าง ไม่รู้หายไปไหน”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

“นักศึกษาที่จบก็จะเป็นคนที่ไม่เงินต้องรีบจบ รีบทำงานตัวทำงานก็จะมีเงิน ถ้าอยู่เรียนนาน รายจ่ายก็เยอะครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาทั่วไป, 22 กันยายน 2545)

“นักศึกษาโครงการส่วนใหญ่แล้วนักศึกษา เพื่อนที่มีเงินจะรู้ว่าหาเงิน หารายได้ที่ดี ๆ ได้จากไหน มีงานไหนดี ก็ไม่ค่อยเหลื้อมหาพวกผมที่อยากจน นักศึกษาที่จบก็จะเป็นคนที่ไม่เงินต้องรีบจบ รีบทำงานตัวทำงานก็จะมีเงิน ถ้าอยู่เรียนนาน รายจ่ายก็เยอะครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษ, 12 สิงหาคม 2545)

“สอบที่ไหนไม่ได้ก็เรียนไปก่อน แต่สอบคิดที่ดีกว่า ค่าใช้จ่ายน้อยกว่าก็ไปครับ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

สิทธิของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1. ทุนการศึกษา

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนเงินที่วางแผนจัดสรรทุน พ.ศ.2538 - 2544

ปี พ.ศ.	จำนวน เงินรายได้และ งบประมาณ (1)	งบประมาณ กองทุน (2)	ร้อยละ (2) / (1)	เปลี่ยน แปลง (%)
2538	492,132,500	2,988,870	1%	0
2539	758,029,200	27,096,287	4%	+3
2540	935,882,400	92,760,954	10%	+6
2541	1,100,670,900	122,572,022	11%	0
2542	1,286,043,911	141,527,335	11%	0
2543	1,167,952,524	145,074,310	12%	+1
2544	1,230,319,382	145,029,991	12%	0

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นงบประมาณที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้กับกองทุนกู้ยืมสำหรับนักศึกษาในช่วงก่อนออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี คือ พ.ศ. 2538 – 2544 นั้นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 และร้อยละ 6 ตามลำดับ ในขณะที่เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว (พ.ศ.2542 – 2544) กลับมีสัดส่วนเพิ่มเพียง ร้อยละ 1 และ

ร้อยละ 0 ตามลำดับ ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า เมื่อออกนอกกรอบแล้ว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่ได้จัดสรรทุน ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเลย

การวางแผนจัดสรรทุนการศึกษาดังกล่าวสามารถสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การให้เงินของรัฐบาลนั้นให้เป็นบล็อกแกนด์เหมือนเดิม เพราะเขาไม่คำนึงถึงว่าคุณจะมีจำนวนนักศึกษาเท่าไร คุณต้องผลิตนักศึกษาเพิ่มขึ้น นักศึกษาเพิ่มขึ้นคือไม่ลำบาก ที่นี้ของเราจะมากู้กันก็ออกไปเป็นค่าหัวโดยรวมของนักศึกษาก็คือ ให้เงินตามคณะให้ตามภาคให้แค่นั้นนะ ไม่ต้องมาขอแยกอีก” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“พอมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้ว ทุนยังเหมือนเดิม ให้เหมือนเดิมคือให้คนที่ขาดแคลน คนด้อยโอกาสเหมือนเดิม หลักการนี้เป็นประเด็นหลัก ซึ่งเป็นประเด็นหลักของการศึกษาอุดมศึกษาว่าจะต้องเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัย” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ตอนนี้คณะวิทยาศาสตร์ก็มีทุนกับนักศึกษา มหาวิทยาลัยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 8 พฤศจิกายน 2545)

“คืออย่างนี้บล็อกแกนด์ของเราได้มาจากรัฐบาล แล้วรายได้ของมหาวิทยาลัยที่เก็บจากค่าหน่วยกิต ค่าประเมินการศึกษานี้คือส่วนหนึ่ง สองอย่างมันคู่กัน ๆ มันเป็นรายได้ของมหาวิทยาลัย ครับผม” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ทุนก็เหมือนเดิมละ คือทุนของเรานี้ตอนนี้มีทุนอยู่สองอย่าง คือทุนรัฐบาล กับทุนของมหาวิทยาลัยละ” (สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายแนะแนวการศึกษา, 29 สิงหาคม 2545)

“ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทุนการศึกษาที่ให้นักศึกษาใกล้เคียงของเดิมเพิ่มขึ้นขึ้นบ้างเล็กน้อย ซึ่งเรื่องของทุนการศึกษาไม่ได้เพิ่มขึ้นมาอย่างชัดเจน” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 19 สิงหาคม 2545)

“ค่าเล่าเรียนมันสูง ผมจำไม่ได้เท่าไร เหมม 7 หมื่น 8 หมื่นเหมือนกันนะ มันก็ต้องรู้

ส่วนใหญ่กู้กันทั้งนั้นตอนนี้ เดิมนักศึกษากู้ไม่ได้เต็ม 7 หมื่น 8 หมื่นหรอก ประมาณ 70 %”
(สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายแนะแนวของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 15 สิงหาคม 2545)

แนวคิดของผู้บริหารมองว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการให้ทุนการศึกษาทั้งทุนมหาวิทยาลัย และทุนรัฐบาลหรือไม่ เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว ยังเหมือนเดิม ส่วนเรื่องรายได้ของทางมหาวิทยาลัยนั้นส่วนหนึ่งมาจากบล็อกแกรด์ แต่จากการศึกษาพบว่าทุนการศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้กับกองทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยออกนอกระบบเป็นแห่งแรกที่จากในระบบมาเป็นนอกระบบ จะต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่สังคมได้เห็นว่ามหาวิทยาลัยต้นแบบนั้น ไม่มีผลกระทบทางลบต่อนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนเงินที่จัดสรรระหว่าง พ.ศ. 2538 -2544

ปี พ.ศ.	จำนวน	รายจ่ายจริง	จำนวนเงินกู้ยืม	ร้อยละ	เปลี่ยนแปลง (%)
2538		517,490,013	4,380,370	1%	0
2539		648,520,177	25,274,183	4%	+3
2540		714,533,550	90,622,244	13%	+9
2542		980,888,075	137,747,635	14%	0
2543		980,890,927	139,545,410	14%	0
2544		954,409,285	143,094,026	15%	+1

จากตาราง 4.6 แสดงให้เห็นว่า ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบจำนวนเงินกู้ยืมที่มหาวิทยาลัยได้สนับสนุนให้แก่นักศึกษาเอกชน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 6 และค่าเฉลี่ยได้เพิ่มขึ้นภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ คือ ร้อยละ 14 แต่ถ้าวิจารณาในสัดส่วนการเพิ่มจะพบว่าภายใต้สถานการณ์ที่เป็นส่วนราชการนั้นเพิ่มขึ้นมากกว่า เมื่อออกนอกระบบราชการ

ดังการสัมภาษณ์พบว่า

“ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน รายรับ รายจ่าย รวมทั้งหนี้สินของทางบ้าน ส่วนใหญ่แล้ว เจ้าหน้าที่ของกองทุนจะดูจากรายรับ รายได้ อย่างเดียวของพ่อ แม่ จริง ๆ แล้วน่าจะดูรายจ่ายด้วยล่ะ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 22 กันยายน 2545)

“อย่างเช่น โครงการพิเศษมันแพง ไม่พอที่มาขอกู้ของมหาวิทยาลัยทุนของมหาวิทยาลัยมันไม่มาก คือประมาณ 2 ล้าน 3 ล้าน เราพยายามเช่าไป คือให้เทอมไม่เกิน 3 หมื่น กู้ไม่เกิน 3 หมื่น เพื่อไปเสริมเงินกู้อัฐบาล”
(สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 20 กันยายน 2545)

“คนที่ได้เดือนละ 4,000 บาทสูงสุดแต่ตัดโครงการพิเศษไปเลยครับ ไม่มีทางได้เดือนละ 4,000 บาท หรือครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 27 กันยายน 2545)

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนเงินทุนฉุกเฉินและเงินทุนจ้างงาน

ปี พ.ศ.	จำนวน ทุนฉุกเฉิน	ทุนจ้างงาน	จำนวนเงินกู้ยืม	ร้อยละ	เปลี่ยน แปลง (%)
2538	183,800	-	4,380,370	24%	0
2539	469,600	-	25,274,183	54%	+30
2540	1,046,600	-	90,622,244	87%	+33
2542	2,227,700	-	137,747,635	62%	0
2543	2,185,500	-	139,545,410	64%	+2
2544	2,959,410	485,495	143,094,026	48%	-16

จากตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่าจำนวนเงินทุนฉุกเฉินของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงก่อนออกนอกระบบ (พ.ศ.2538 – 2540) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 58 และในช่วงออกนอกระบบ (พ.ศ.2542 – 2544) มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 54.75 ดังนั้นในการจัดสรรทุนจึงลดลงเล็กน้อยเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ

ทุนการศึกษา ซึ่งเป็นสวัสดิการที่นักศึกษาอาจสมควรได้รับโดยภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบแล้ว ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โดยอ้างว่ามีทุนให้ แต่มีไม่ครบ ทุนกู้เพื่อการศึกษา ตอนเรียนกู้ยืมได้ แต่พอจบแล้วไม่มีงานทำ มีผลต่อนักศึกษา ต้องหาทุน สำหรับทุนให้เปล่าก็ยังมียั้งแต่จะเป็นรูปของการให้ทุนจ้างงาน” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัสดุไม่ประสงค์ออกนาม, 23 กันยายน 2545)

“ทุนรัฐบาลที่ได้ตามวันที่เด็กเกิด เป็นสิ่งที่เงินทุนจะได้ไม่ต้องไปรวมกัน เช่นในกรณีที่เด็กขาดแคลนก็สามารถกู้เงินยืมฉุกเฉินได้ ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร ซึ่งไม่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ออกนอกกรอบ” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“10%มาตั้งเป็นกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีจอมเกล้าธนบุรี จากนั้นจึงนำเงินให้กู้ยืม มีเงินกู้ฉุกเฉิน แล้วก็มีเงินกิจกรรมดีเด่น แล้วมีทุนจ้างงาน” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ทุนที่กู้รัฐบาลรุ่นผมประมาณ 8 คน และมี 1 คนที่ได้ทุนเรียนฟรีของคณะเพราะเรียนดี ครบ จำนวนเงินของผมยังได้เท่าเดิม ปีละ 60,000 บาทครับ รวม 5 ปี 300,000 บาทเดี๋ยวนี้ทุนจำนวนเงินลดลงครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 16 สิงหาคม 2545)

“ผมเคยขอทุนไปเมื่อปี 1 แล้วครับแต่เพิ่งจะมาได้ตอนปี 3 เทอม 2 ครับ ผมต้องไปขอสอนพิเศษ เพราะตอนผมกรอกข้อมูลไป มีพี่ทำงานแล้ว 2 คน แต่พี่เขาก็ไม่ได้ช่วยเหลือผมหรือออกครับ ถ้าผมไม่ได้ทุนครั้งนี้ผมต้องเดือดร้อนแน่ ๆ ครับ เพราะว่าค่าเทอม 50,000 บาท 2 ปี ก็เดือนประมาณ 200,000 กว่าแล้ว” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 16 สิงหาคม 2545)

“หนูก็ขอไป 2 ปีแล้วก็ยังไม่ได้ขอทั้งทุนของมหาวิทยาลัย และทุนของรัฐบาลก็เริ่มถอดใจแล้ว แต่ค่าใช้จ่าย ค่าเทอม สูงจริง ๆ จึงต้องไปขออีกรอบ คราวนี้ก็คิดว่าจะโกหกไปละ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 16 สิงหาคม 2545)

การเข้าถึงทุนการศึกษาและประสิทธิภาพของการตรวจสอบ ทุนการศึกษาสามารถเข้าถึงนักศึกษายากจนช้าหรือเร็ว และมีการตรวจสอบโดยสามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้อย่างแท้จริงหรือไม่จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผลจากการศึกษาพบว่า เรื่องของสิทธิที่เกี่ยวกับทุนการศึกษาโดยจะสามารถเข้าถึงนักศึกษาได้อย่างแท้จริงหรือไม่สามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้เท่าที่ควร ดังนั้นผู้ที่ให้คำตอบคือ ผู้ปกครองของนักศึกษาซึ่งผู้ปกครองเคยศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมีบุตรศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยแห่งเดียวกัน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องทุนการศึกษาที่จัดสรรให้กับนักศึกษาดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“มีปัญหาเรื่องการได้เงินซ้ำบ้างเหมือนกัน ผมเห็นเขารอกัน เดือนหนึ่งเขาก็จะ ไปกู้เงิน เป็นเรื่องขั้นตอนการทำงานที่ได้เงินซ้ำ” (สัมภาษณ์อาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์เครื่องกล, 25 กันยายน 2545)

“ตอนนี้หนูเหลือเวลาอีก 2 ปี จะจบก็เดี๋ยวนี้นะเหมือนกัน เคยเสนอขอขึ้นกู้ไปแล้ว หลายครั้งก็ไม่ได้ ตอนนี้ก็จะขอกู้เป็นกั๊มหวิทยาลัย เพราะว่าพ่อ แม่ รายได้เกิดตามกำหนด แต่ก็ ต้องเข้าใจว่า พี่น้องหนูเยอะ เงินพ่อ แม่ก็ไม่เพียงพอแล้วอีกอย่างคณะหนูนี้ ค่าเทอมก็สูง จึงต้องทำ อย่างที่เขาทำกันคือว่า ต้องเขียนโกหกไป เพราะเขียนความจริงแล้วไม่ได้” (สัมภาษณ์นักศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปีที่ 5 และปีอื่น ๆ , 21 กันยายน 2545)

“อย่างทีบอกค่ะว่า ช่องว่างของการตรวจสอบมีเยอะมาก ทำให้เราแน่ใจว่าเราโกงได้ ก็ เข้าใจนะว่าตรวจสอบได้ แต่น่าจะตรวจสอบได้มากกว่านี้อีกจะดีกว่า” (สัมภาษณ์รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 14 ตุลาคม 2545)

“พวกผมนั่งอยู่ที่นี้ขอทุนรัฐบาลทั้งหมดครับ รู้สึว่าจะขอได้ง่ายกว่าทุนของมหาวิทยาลัย และมีโอกาสได้เยอะกว่าครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษา โครงการพิเศษ, 23 สิงหาคม 2545)

“เท่าที่ทราบนโยบายของสภามหาวิทยาลัยมีการเพิ่มค่าบำรุงการศึกษา ค่าหน่วยกิตเป็น ปี ๆ ไป เก็บค่าบำรุงปี 2544 / 6,000 ปี 2545/8,000 ขึ้นต่อ ๆ ไปจะเป็น 10,000 ขึ้นไป ค่าหน่วยกิต จาก 200, 300, 400 ขึ้นไป แต่ทุนนั้นจะให้เป็นการจ้างงานมาก” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 14 พฤศจิกายน 2545)

“ทุนการศึกษามองเท่าเดิม ไม่เติบโตเลยคนที่เยอะขึ้นเงินก็มากขึ้น ส่วนนักศึกษาทุนเข้า ถึงนักศึกษาที่ยากจนยังไม่แท้จริง ต้องเจอผู้ปกครองที่ไม่จริง อยากให้นักศึกษาพาผู้ปกครองจริง มา” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พนักงานฝ่ายพัสดุของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2 พฤศจิกายน 2545)

“หนูกู้รัฐบาลได้เดือนละ 2,000 บาท แต่ตอนนี้จะลดลงเพราะเงินเขาไม่พอ บางทีก็ไม่ได้ คนที่เขียนขอทุนก็ไม่ได้ทุกคน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 27 กันยายน 2545)

“เคยมีเพื่อนผมปกติฐานะทางบ้านก็ดี จะไปขอทุนก็แต่งตัวโทรม ๆ ไปขอก็ได้ เงินตรงนี้ก็เอามาใช้จ่าย การตรวจสอบบอกว่าเดี๋ยวจะส่งคนมาดู ก็ไม่เห็นมา ไม่เห็นมีการตรวจสอบ บางทีก็ให้ที่อยู่ปลอม หอเพื่อนบ้าง อะไรอย่างนี้ครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 27 กันยายน 2545)

ทุนการศึกษาที่นักศึกษาควรได้รับยังมีข้อบกพร่องในการตรวจสอบอยู่บ้าง ที่ส่งผลให้เข้าถึงนักศึกษายากจนได้ไม่ครบถ้วน 100 เปอร์เซ็นต์

สิทธิของนักศึกษายากจนที่จะได้รับทุนการศึกษา

สิทธิที่นักศึกษายากจนจะได้รับทุนการศึกษา โดยทางมหาวิทยาลัยได้สนับสนุนให้ทุนแก่นักศึกษาที่มีความสามารถเป็นหลัก เช่น ด้านการเรียน กีฬา ดนตรี ซึ่งนักศึกษาที่ยากจนอย่างแท้จริงนั้นจะได้รับสิทธิน้อยกว่าคนเก่ง

ทุนการศึกษาส่วนใหญ่จะให้คนยากจนหรือคนเรียนดีหรือนักกีฬาหรือทั่ว ๆ ไป ทุนมหาวิทยาลัยและทุนข้างนอกหมายถึงทุนให้เปล่า แต่จะมีการจำกัดการให้ทุน เช่น เรื่องเกรดเฉลี่ย ต้องอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ในกรณีที่นักศึกษายากจนแล้วเรียนไม่เก่งจะได้ทุนลำบาก เนื่องจากจำเป็นต้องได้เกรดเฉลี่ย 2.5 คนที่เคยได้ทุนไปแล้ว ถ้าตอนแรกเรียนไม่ติดโปร พอดตอนเทอมหลังติดโปรก็จะถูกถอนทุน คือกรณีเกรดเฉลี่ยไม่ถึง 2.00

เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วกระบวนการของทุนการศึกษาของนักศึกษาที่ยากจนได้รับผลกระทบและส่วนใหญ่ถ้าไม่ทันก็จะขอยืมจากเพื่อน ๆ กัน ซึ่งนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมปี 5 ที่ได้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบให้ความเห็นว่า

“ผมกู้ค่าเทอมอย่างเดียวในสมัยที่มหาวิทยาลัยอยู่ในระบบรับถ้ากู้เงินของรัฐบาล จะมีค่าเทอม ค่าหอพัก และค่ากินด้วย เมื่อก่อนได้เงินเยอะนะครับ” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปี 5, 21 กันยายน 2545)

“อย่างนี้ไม่จำเป็นต้องจนก็มีความสามารถอย่างดีก็ o.k. ได้ทุนไป” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

“ตอนนี้ให้เด็กมีความสามารถพิเศษมารับนักศึกษาเรียนได้อันดันที่หนึ่งถึงสามของโรงเรียนให้ส่งเข้ามาทั่วประเทศ”(สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“มหาวิทยาลัยให้โอกาสคนที่มีความสามารถพิเศษนี้ อย่างเช่น กีฬาเก่ง คนตรีเก่ง มีความสามารถทางคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างคณะวิศวกรรมศาสตร์เพิ่งเปิดรับสมัครเข้าศึกษาโดยให้โควตาพิเศษสำหรับคนที่มีความสามารถพิเศษเข้ามาศึกษาต่อ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายทุนการศึกษา, 15 สิงหาคม 2545)

“ทุนการศึกษาของคณะวิทยาศาสตร์ก็จะเป็นทุนของนักศึกษาที่เรียนดีเป็นหลัก จะไม่ค่อยดูที่เด็กยากจน” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอนคณะวิทยาศาสตร์, 27 กันยายน 2545)

“คณะผมจะมีค่าเทอมแพงกว่า คณะวิศวกรรม ผมไม่รู้อะไรจะแบ่งเงิน ให้คณะสถาปัตย์เท่าใด ทุกทีคณะสถาปัตย์จะได้น้อยที่สุด ขอไป 10 คนจะได้สัก 1 หรือ 2 คนเท่านั้น” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

“ทบวงมหาวิทยาลัยมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาจึงเป็นการให้โอกาสคนยากจน และคนด้อยโอกาส เมื่อออกนอกกระบวนการแล้วเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ แล้วคิดว่ายังจะพัฒนาต่อไปอีก คือให้เพิ่มมากขึ้นอีกในกรณี คนที่มีความสามารถพิเศษหรือสัมภาษณ์พิเศษกรณีเข้ามาเรียนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 19 สิงหาคม 2545)

นักศึกษาผู้หญิงของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่ไม่รู้อะไรจะทำอย่างไรดีเพราะเงินที่เก็บเพื่อเป็นทุนการศึกษาได้หมดไปแล้ว ซึ่งได้พยายามที่จะขอทุนมาหลายครั้งมาก แต่รายได้ที่เป็นตัวเลขของผู้ปกครองแสดงให้เห็นว่าไม่ได้ตามเกณฑ์ของกระทรวงการคลังที่กำหนดไว้ แต่จากการสัมภาษณ์นักศึกษากล่าวว่าผู้ปกครองรับเงินไม่ได้ตามจริงเนื่องจากมีการหนี้สิน และการค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ดังนี้

“หนูขอมาหลายครั้งแล้วไม่ได้เพราะพ่อแม่ เป็นข้าราชการก็จะมีรายได้จริง ๆ แล้วพ่อแม่มีเงินน้อยถึงแม้รายได้ 1 ปี เกิน 120,000 บาท ดูเป็นหลักหนูก็น่าจะขอรับ แต่อีกใจหนึ่งก็น่าจะดูหน่อยหนึ่งบางทีก็มีเงินใช้น้อยกว่าผู้ประกอบธุรกิจ หนูขอมา 2 ครั้งแล้วนะจะก็ไม่ได้” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้ให้ทุนการศึกษากับนักศึกษาที่มีความสามารถมากกว่าที่จะให้กับนักศึกษาที่มีความยากจน และทุนที่นักศึกษาได้รับนั้นจะเป็นเงินใช้จ่ายรายเดือนที่ลดลงภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ เนื่องจากจำนวนคนขอทุนมีมากขึ้น ประกอบกับเงินที่รัฐบาลสนับสนุนได้น้อยลง และทุนมหาวิทยาลัยได้ตัดทุนให้เปล่าลดลงด้วย

2. สวัสดิการและงานบริการนักศึกษา

ผลจากการศึกษาพบว่าสิทธิของนักศึกษายากจนเกี่ยวกับสวัสดิการอื่น ๆ นอกเหนือจากทุนการศึกษาแล้ว สวัสดิการและงานบริการนักศึกษาก็ถือได้เป็นสิทธิที่นักศึกษาสูญเสียไปหลังจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ ดังกล่าวไว้ว่า

“รู้จักให้บ้าง ไม่ใช่รับอย่างเดียว แต่เท่าที่เห็นรู้สึกว่ามันรับทรัพย์อย่างเดียวเยอะมากที่จะให้นะครับ” (www.kmutt.co.th 3 ตุลาคม 2545)

“ที่ผมเลือกที่นี่ผมเลือกที่จะเรียน เลือกที่จะ ได้ความรู้ แต่เราก็ต้องการบริการอื่น ๆ ด้วย” (ข้อมูลจาก www.kmutt.co.th 3 ตุลาคม 2545)

“ก็ o.k. นะมหาวิทยาลัยออกนอกระบบมันคืออยู่แล้วละ แต่ถ้าทำที่สมบูรณ์แบบมันน่าจะดีกว่านี้ บังเอิญของเรามันไปมุ่งสร้างแต่เรื่องวิชาการ เรื่องวิจัยเหมือนสร้างภาพให้เห็น แต่ว่าในมหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงและเป็นมหาวิทยาลัยแรกที่มีการออกนอกระบบโดยเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐอยู่ก่อนแล้ว” (สัมภาษณ์ประธานสภาอาจารย์, 19 พฤศจิกายน 2545)

จากการศึกษาสิทธิของคนจนภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมาจนถึงเวลาปัจจุบันนี้เป็นระยะเวลา 5 ปีแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทางการวิจัยพบว่า

“ผมอยากจะตำหนิมหาวิทยาลัยว่าค่าบำรุงและค่าหน่วยกิตแพงมากแต่ทำไมเอามาคืนนักศึกษาในรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยมาก อย่างตู้ ATM ก็เพิ่งมี ตู้โทรศัพท์ก็รวมกันเป็นกระจุก ตู้โทรแบบการ์ดไม่มีแะ internet แก้ปัญหาเป็นอาทิตย์ คนเก่งก็คงไปอยู่บริษัท ได้เงินเยอะดี ส่วนคนโง่ ก็ทนในมหาวิทยาลัย ใช้เส้นเข้ามา” (นักศึกษาแสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th, 2 ตุลาคม 2545)

ในการวิเคราะห์สัทธิฐานสวัสดิการและงานบริการนักศึกษาเปรียบเทียบระหว่างก่อนออกนอกระบบและภายหลังออกนอกระบบ ผู้วิจัยจะเน้นประเด็นสำคัญดังนี้

สวัสดิการเรื่องหอพักนักศึกษา

วัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษาในกำกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ก็คือ จัดการบริหารเป็นอิสระในกำกับของมหาวิทยาลัย เพื่อความคล่องตัว และสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่หวังกำไร

นโยบายการบริหารหอพักมหาวิทยาลัยนอกระบบที่คาดหวังก็คือ เพื่อเป็นศูนย์การศึกษาและอาศัย (Living and Learning Center) โดยพยายามจัดสภาพแวดล้อมในด้านที่พักอาศัยให้มีความครบครัน ตลอดจนจัดบริการต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการของนักศึกษาทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ จิตใจ และมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม

หลังออกนอกระบบแล้วนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ ดังนี้

ลักษณะของอาคารหอพักนักศึกษาก็คือ พักห้องละ 4 คน โดยใช้ห้องน้ำรวม

อาคารหอพักนักศึกษาชาย สูง 11 ชั้น และรับนักศึกษาเข้าพักได้ 944 คน

อาคารหอพักนักศึกษาหญิง สูง 10 ชั้น และรับนักศึกษาเข้าพักได้ 388 คน

อัตราค่าหอพัก

1. ค่าหอพักภาคการศึกษาละ	4,000 บาท
2. ค่าประกันของเสียหาย	3,000 บาท
3. ค่าซักผ้าปูที่นอน – ปลอกหมอน ภาคการศึกษาละ	360 บาท
รวมเป็นเงินที่ชำระครั้งแรก	<u>7,360 บาท</u>

ส่วนค่าไฟฟ้า จะคิดตามจำนวนที่นักศึกษาใช้แต่ละห้อง ในอัตราหน่วยละ 2.50 บาท และค่าโทรศัพท์ จะคิดตามจำนวนที่ใช้ภายในเวลา 10 นาที ครั้งละ 5 บาท แต่ถ้าโทรไปต่างจังหวัดคิดตามองค์การโทรศัพท์รวมค่าบำรุงคู่สาย ครั้งละ 2 บาท อย่างไรก็ตามถ้าใครมีค่าน้ำหอพักจะเป็นผู้รับผิดชอบ (คู่มือสำหรับนักศึกษาใหม่, 2545)

ในกรณีภาคฤดูร้อนจะคิดค่าหอพักหอละ 1,090 บาท แต่พักเป็นรายวันต้องจ่ายวันละ 50 บาท ต้องพักห้องละ 4 คน ช่วงเดือน มี.ค. – ต. ค. (ช่วงปิดหอ) เท่านั้น

ในทางการปฏิบัติมหาวิทยาลัยเก็บค่าใช้จ่ามากกว่าที่กำหนดไว้ ค่าผ้าปูที่นอนซึ่งมหาวิทยาลัยบังคับให้ซื้อเป็นเงิน 400 บาทต่อชั้น และค่ากุญแจ 100 บาท รวมถึงยังเก็บค่าไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นจากหน่วยละ 2.50 บาทเป็น 5 บาท นอกเหนือจากเดือน มี.ค. – ต.ค.(ช่วงปิดหอ)นักศึกษาระดับปริญญาตรีต้องจ่ายคืนละ 65 บาท ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษจ่ายคืนละ 150 บาท

นอกจากนี้ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบนี้นักศึกษาสามารถพักอาศัยอยู่ที่หอพักในช่วงปิดเทอมที่ 1 คือเดือนตุลาคมของทุกปีเป็นระยะเวลาประมาณ 1 เดือนโดยไม่เสียค่าใช้จ่า แต่ภายหลังจากมหาวิทยาลัยออกนอกระบบได้ 3 ปี ทางมหาวิทยาลัยได้เก็บค่าใช้จ่าวันละ 50 บาท กรณีที่นักศึกษาไม่กลับบ้านแต่ยังพักอาศัยอยู่ที่หอพักในกรณีดังกล่าว

ภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ปี พ.ศ.2541 แต่หอพักในกำกับมหาวิทยาลัยได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2540 เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบการจัดการเกี่ยวกับเงินอัตราค่าหอพักต้องเหมาจ่ายทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน 7,360 บาท ซึ่งแต่เดิมมีการผ่อนชำระได้เป็นงวด เป็นรายเดือน และสวัสดิการหอพักให้กับนักศึกษาที่พักอาศัยได้ต้องศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 เท่านั้นแต่กรณีที่นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ขึ้นไปต้องทำกิจกรรม ทำตนเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยจึงจะมีสิทธิเข้าจองพักอาศัยอยู่ได้ แต่ก็ยังไม่อาจจะได้พักอาศัยได้อย่าง 100 %ขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้จัดการหอพัก

นอกจากนี้ในกรณีชั้น 11ของหอพักชาย และชั้น 10 ของหอพักหญิง ทางมหาวิทยาลัยได้เปิดให้สำหรับแขกภายนอกเข้ามาอาศัยพักค้างคืน โดยเสียค่าใช้จ่าคืนละ 150 บาทต่อคน ความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่าเกี่ยวกับหอพักก่อนและหลังออกนอกระบบ รายได้ ได้รับการยืนยันจากข้อมูลเชิงจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เมื่อก่อนจ่ายค่าไฟไม่มากครับแต่เดี๋ยวนี้ค่าไฟแพงมากเลยครับ” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์โยธา ชั้นปีที่ 4, 22 เมษายน 2546)

“พักอาศัยอยู่ที่หอพักชื่อศรีไทย ค่าเช่าห้องเดือนละ 2,800 บาท คิดเครื่องปรับอากาศค่าไฟไปจ่ายกับการไฟฟ้า อยู่ได้ 3 คน มีรายการ UBC ซึ่งจะถูกลงกว่าหอพักของมหาวิทยาลัย” (นักศึกษาแสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th, 2 ตุลาคม 2545)

“หอพักของมหาวิทยาลัย 4,000 บาท/ห้อง/เดือน มีราคาที่ค่อนข้างแพง มีค่าซักผ้าปูที่นอนอีก 360 ห้องน้ำรวม แต่ว่าอยู่กัน 4 คน จ่ายต่อคนละ 1,000 ต่อเดือน รวมกัน 4 คน เป็นเงิน 4,000 ต่อเดือนต่อห้อง นั่นก็หมายความว่า แพงกว่าข้างนอก” (นักศึกษาแสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th , 2 ตุลาคม 2545)

“ผมเคยเจอมาคือ ผมอยู่หอในมหาวิทยาลัย มีการเช่าซื้อคนเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย พอสิ้นปีเด็กคณะสถาปัตย์จะถูกตัดซื้อออกจากหอในมหาวิทยาลัยตลอดเลย เราก็ไปร่วมงานนะครับ แต่บางทีไม่ได้เช่าซื้อคอนแทกบางครั้งที่เราก็คงไม่จบงาน พวกเราเรียนหนักมากเดี๋ยวนี้หอพักก็เพิ่มราคา เมื่อก่อนเทอมละ 4,000 บาท ค่าน้ำค่าไฟต่างหาก” (สัมภาษณ์นักศึกษาที่อาศัยอยู่หอพักในกำกับมหาวิทยาลัย, 5 ตุลาคม 2545)

“หอแพงไม่ว่าขอสวัสดิการอื่นๆให้ดีกว่าข้างนอกได้ไหม อย่าลืมชีวะเป็นหอของนักศึกษา นะต้องคิดถึงเด็กนักศึกษาก่อน” (www.kmutt.co.th , 3 กันยายน 2545)

“ยังมีค่าผ้าปูที่นอนอีก 360 แต่ไม่ได้ต้องการเลย ซักก็ไม่สะอาด บางทีก็ไม่เอามาให้ห้องน้ำก็สกปรก” (www.kmutt.co.th , 4 พฤศจิกายน 2545)

“หอพักมหาวิทยาลัยน่าจะเป็นที่พึ่งของนักศึกษาได้มากกว่าเอาเปรียบนักศึกษา แล้วทำไมมหาวิทยาลัยเขาเก็บกันถูก ๆ กว่านี้ได้ละ อยู่ห้องตั้ง 4 คน ให้ราคาใกล้เคียงกับเอกชน ยังไม่คิดปริญญาโทที่ต้องจ่ายห้องละ 2 คน คนละ 8,000 บาท/เทอม ถ้าดูเจตนาแล้วต่อไปในทางธุรกิจ แล้วยังมีการทุจริตภายใน(จากคำบอกเล่าของแม่บ้านที่ทำงาน) ดูจากไม่ให้นักศึกษาพักชั้น 11 เพื่อเว้นไว้ให้คนที่ต้องการเช่าเป็นรายคืน เป็นโรงแรมย่อย ๆ ไปในตัว ขอความกรุณารักษาคำว่ามหาวิทยาลัยเอาไว้ อย่าหาकिनกับพลังของชาตินักเลย นี่คือนี่สิ่งที่เราได้จากมหาลัยนอกระบบ” (www.kmutt.co.th , กลุ่มรักษ์ไทย, 13 พฤศจิกายน 2545)

นอกจากเรื่องหอพักนักศึกษาแล้ว เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้วมีผลต่อสวัสดิการ และงานบริการนักศึกษาด้านอื่น ๆ อีก อย่างเช่นการคิดค่าจอจรด ค่าเสื่อมอาคารสถานที่ ดังคำสัมภาษณ์ว่า

ในทัศนะของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยนอกระบบมองการเก็บค่าใช้จ่ายสวัสดิการต่าง ๆ ดังนี้

“เรามองว่าเด็กเป็นผู้รับบริการ อาจารย์เจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ เด็กจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนนี้” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 22 กันยายน 2545)

แต่ในทัศนะของผู้ใช้บริการกลับตรงข้ามกับผู้บริหาร

“เด็กได้รับผลกระทบอยู่แล้ว อย่างเช่นการคิดค่าจอจรด ค่าเสื่อมอาคารสถานที่”(สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัสดุไม่ประสงค์ออกนาม, 19 พฤศจิกายน 2545)

“ครั้งหนึ่ง ผมไปเยี่ยม แผ่นซีดี ก็ได้รับคำตอบว่า อยู่ในสังกัดไม่สามารถจัดหาให้ได้ พอไปดูวารสาร เพื่อใช้ประกอบงานวิจัย ก็พบว่า หลังจากทีออกนอกระบบ ทางมหาวิทยาลัย ถึงการสั่งซื้อวารสารเหล่านั้นไปแล้ว อย่างนี้ จะคาดหวัง งานวิจัยที่ดี ๆ จากนักศึกษาได้อย่างไร ถ้ามีงานวิจัยที่ดีออกมาได้ ก็ควรแบ่งค่าบำรุงการศึกษาให้ AIT สัก 80 % เพราะนักศึกษาที่นี้ที่ผมรู้จักเขาต้องไปหาหนังสือ หรือวารสารที่จำเป็นจาก AIT กันทั้งนั้น” (www.kmutt.co.th , 1 มกราคม 2546)

“จะเห็นมีมติที่ตรงที่การปรับปรุงระบบคิดค่าปรับ ที่เพิ่มขึ้น ส่งเช้าวันแรก เสีย 1 บาทต่อเล่ม วันที่สอง เสีย 2 บาทต่อเล่ม วันที่สาม เสีย 4 บาทต่อเล่ม วันที่สี่ เสีย 8 บาทต่อเล่ม นี่ถ้าสิ้นสัปดาห์ก็ต้องขายตัวมาใช้หนี้ห้องสมุด” (www.kmutt.co.th , 1 มกราคม 2546)

สรุปงานทะเบียนและการประเมินผลนั้นพบว่าก่อนออกนอกระบบนักศึกษาต้องลงทะเบียน โดยใช้บุคลากรแต่เมื่อออกนอกระบบแล้วมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้โดยนักศึกษาต้องลงทะเบียนทางระบบ Internet การลงทะเบียนทางคอมพิวเตอร์ส่งผลให้เกิดความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือ เมื่อนักศึกษาลงทะเบียนผิดไปจะไม่สามารถได้คืนเงินได้

นอกจากนี้ยังพบอีกว่านักศึกษา กับอาจารย์ที่ปรึกษาขาดความใกล้ชิดกันไป เนื่องจากก่อนออกนอกระบบอาจารย์ที่ปรึกษาคัดสรรชื่อให้กับนักศึกษาก่อนมีการลงทะเบียนเรียน ทำให้อาจารย์พูดคุย กับนักศึกษาได้ปรึกษาเรื่องการเรียนกันได้ ซึ่งแตกต่างกับปัจจุบัน จากคำกล่าวต่อไปนี้

“มันทำให้อาจารย์กับเด็กห่างกัน บางทีก็ถาม.ปรึกษาอะไรกันได้บ้าง แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีภาพแบบนั้นแล้วละ” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน, 2 พฤศจิกายน 2545)

“ความจริงแล้วผมเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยขึ้น แต่ระบบบีบบังคับไม่ยืดหยุ่น ผลักการเกินไป ทราบไหมครับ ในเทอมนี้ ทางมหาวิทยาลัยยังเปิดให้มีการลงทะเบียนแบบเดิมอยู่ แต่นักศึกษาต้องไปดำเนินการในวันจันทร์ที่ 11 นักศึกษาเสียเงินให้กับความไม่ฉลาดของระบบลงทะเบียนปัญหาอยู่ที่เดิมนั่นแหละ” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“ผมอยู่ปี 4 คณะวิศวกรรม ภาคคอมพิวเตอร์ ตอนลงทะเบียนระบบลงทะเบียนมีวิชาเลือกให้ลงวิชาเดียว จึงลงไป ต่อมาปีประกาศให้ลงอีกวิชาได้ตอนปิดเทอม ที่นั้นคนไม่รู้ก็ลงไปแล้วก็ต้องถอนแล้วลงวิชาใหม่ 600 บาท ที่พ่อแม่ผู้หนียืมสินมากไม่ได้คืนด้วย นี่แหละมหาวิทยาลัยเรา อมเงินเราได้ เป็นตั้งแต่เทอมที่แล้วนะ แต่ที่เทอมที่แล้วเปลี่ยนวิชา เพราะวิชาที่ต้องการลงได้ลงไปก่อน แต่เทอมนี้เสียเงินไป 600 บาทหลายคนก็เป็นเงินมากครับ” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“เราก็ก่อนเขียนเลขรายวิชาผิดไปตัวเดียวเอง ขอเปลี่ยนวิชาไม่ได้ วิชานี้ต้องผ่านวิชาอื่นมาก่อน ต้องทำเรื่องถอนซะวนวาย ดังค์ก็ไม่ได้คืน โคร้เขียนโปรแกรมของการลงทะเบียนน่าจะตรวจสอบตรงนี้ด้วย ป้องกันการผิดพลาด” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“ปริญญาตรี 600 บาทต่อ 1 รายวิชา แต่ปริญญาโท 4,800 บาทต่อ 1 รายวิชา มีหลายคนที่มีปัญหาเลือกวิชาผิด คิดดูสิว่าเงินไม่ใช่่น้อย แต่มหาวิทยาลัยไม่คิดจะคืน แล้วที่ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาเรียนไม่เห็นใจนักศึกษาบ้าง ฝากให้คิดกันด้วย ช่างทั้งหลาย ไม่ใช่พออ้อยเข้าปากแล้วไม่คิดจะคายออกมาเลย” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“แต่ก่อนไม่มีระบบอย่างนี้ยังได้เงินคืนเลย แล้วพอมีระบบแบบนี้ทำไม่ได้เงินคืน ผมไม่เข้าใจ มันน่าจะสะดวกขึ้นไม่ใช่หรือ หรือว่าโปรแกรมที่เขียนมาไม่รัดกุม หรือฉลาดพอ ผู้เขียนโปรแกรมลืมเรื่องนี้ไป ผมว่ามันจะรวมตัวกันร้องเรียนศาลปกครองหรืออะไรบ้าง เรื่องอย่างนี้เท่ากับว่าโกงกันหน้าค่าน ๆ เลย” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“เคยถอนวิชาเรียนในช่วงเวลาที่กำหนดก็ไม่ได้คืน เทอมนี้ต้องถอนออก 2 วิชา ก็สูญเงินไป 1,200 บาท แล้วไปลงวิชาอื่นแทน 3 ตัว 1,800 บาท (ต้องออกเอง) คุยกับทะเบียนแล้วได้รับข้อหา เป็นความผิดของหนูที่ไม่คิดให้ค้ก่อนลง มหาวิทยาลัยอื่นไม่เป็นอย่างนี้ทั้งที่ชำระ KTB ที่เดียวกัน แต่เขาเพิ่ม – ถอน ทดแทนหักล้างกันได้ นื่องหนูเรียนที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังหักได้เลย”
(www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษา บางมดจำนวน ไม่น้อยที่ประสบปัญหาล้ำกลิ้งกันในวันลงทะเบียน ผมเสีย เวลาไปเกือบทั้งวัน เพราะความอ่อนหัดของระบบการลงทะเบียน ผมนำบัตรนักศึกษาที่เป็นแบบ ใหม่ (ATM) ไปให้ธนาคารออกรหัสผ่าน และเชื่อมต่อกับบัญชีที่มีอยู่ ต้องเสียเงินเพิ่มอีกหนึ่งร้อย บาท ทำไมต้องเก็บเงินซ้ำซ้อนด้วย เพราะคนที่ทำบัตรนักศึกษาก็ต้องเสียค่าทำบัตรอยู่แล้ว เห็น แล้วไม่โปรงใส หลังจากได้รหัสจะหมดปัญหา ผมโทรศัพท์ไปให้เพื่อนลงทะเบียนทาง Internet ให้ เพื่อนผมบอกว่า Internet ช้ามาก ผมรออยู่ที่ธนาคารเพื่อมีการผิดพลาดประมาณชั่วโมงกว่า จน กระทั่งธนาคารปิดทำการ ผมกลับมาที่มหาวิทยาลัยประมาณ 16.00 น. พบว่าเพิ่งจะเข้าระบบได้ แต่ ที่แยกหน้านั้นคือ ผมไม่สามารถลงทะเบียนได้ ผมพยายามโทรศัพท์ติดต่อธนาคาร และทาง มหาวิทยาลัย แต่ก็ได้รับคำตอบแบบที่สุนัขยังไม่รับประทาน และพยายามปิดความผิดมาให้ผม เพื่อให้ผมยอมรับความผิดและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น เรากำลังถูกปล้นสิทธิ์ที่เราควร ได้รับ”
(www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษาไม่มีโอกาสได้เข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษา และเป็นกฎกติกาอยู่แล้วกรณีคนที่ลงทะเบียนผิด” (สัมภาษณ์กฤษพงศ์ ธีระติ, 1 พฤษภาคม 2546)

จากเสียงสะท้อนข้างต้นที่ได้กล่าวมาเป็นเรื่องของสวัสดิการและงานบริการนักศึกษาที่ได้ เข้ามาสู่รั้วของมหาวิทยาลัยเพื่อที่จะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่และคุ้มค่าเพื่อที่จะได้นำความรู้ที่ได้ ไปพัฒนาประเทศแต่จำเป็นต้องได้รับสวัสดิการจากสถาบันที่ได้เขาเรียนอยู่อย่างเพียงพอต่อความ ต้องการให้สมกับที่ได้เสียค่าบำรุงต่างๆ ไปนับเป็นเงินแล้วที่มากพอสมควรเพื่อที่นักศึกษาจะได้มี โอกาสได้รับผลประโยชน์จากสิ่งที่เขาพึงจะได้รับ

ผลกระทบและการปรับตัวของคนจน

1. ค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้น

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าบำรุงการศึกษาและค่าหน่วยกิต

ปี พ.ศ. / จำนวนเงิน	ค่าหน่วยกิต	เปลี่ยนแปลง ก่อน/หลัง	ค่าบำรุงการศึกษา	เปลี่ยนแปลง ก่อน/หลัง
2538	90	-	2,000	-
2539	100	+10	2,500	+500
2540	200	+100	6,000	+3,500
2542	200	0	6,000	0
2543	200	0	6,000	0
2544	200	0	6,000	0
2545	300	+100	8,000	+2,000
2546	300	+10	8,000	+0

จากตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นถึง ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีในส่วนของค่าหน่วยกิตนั้นเพิ่มขึ้นไม่มาก แต่ค่าบำรุงการศึกษาจะเพิ่มขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบ จาก 6,000 บาทเป็น 8,000 บาท

“ไม่มีนโยบายจะขึ้น ไม่เกี่ยวกับการขึ้นค่าหน่วยกิตจะเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับ ไม่เกี่ยวกัน ๆ ถ้าขึ้นก็ขึ้นตามเขาคือหนึ่ง โดยแนวโน้ม คืองบประมาณมันจะลงไปสู่อันอื่น อันที่สองคือเกี่ยวกับเรื่องค่าครองชีพ ค่าอะไรต่าง ๆ ที่ขึ้น” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 27 กันยายน 2545)

ผู้บริหารได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่ามหาวิทยาลัยไม่มีนโยบายขึ้นค่าใช้จ่ายทางการศึกษา แต่ขึ้นอยู่กับอัตราค่าครองชีพและเงินที่จะได้รับจากรัฐบาล ดังคำบอกกล่าวของผู้บริหาร

“ไม่เกี่ยวกัน ถ้าจะขึ้นค่าเทอม ๆ ตามภาวะการณ์ ตามความจำเป็น เพราะว่าตอนนี้ น.ศ. เองนี้รับภาระอยู่ประมาณ ไม่ถึง 30%” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 25 พฤศจิกายน 45)

“นี่ที่เรียนจะต้อง Support ตัวเอง รัฐจะต้องเอาเงินไป Support การศึกษาภาคบังคับ เพราะฉะนั้นเงินจะไปอยู่ที่ภาคการศึกษาบังคับมาก มหาวิทยาลัยได้เงินจะน้อยลง”(สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 19 พฤศจิกายน 2545)

“ค่าของเงิน ค่าของข้างของแพงขึ้น ค่าครองชีพแพงขึ้น มันก็จำเป็นต้องขึ้น ขึ้นตามสภาวะการณ์ ไม่ใช่ขึ้นเพราะว่าเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับ ค่าครองชีพมันสูง เงินเพื่อแต่ละปี ก็วัสดุอุปกรณ์ที่สูงขึ้น” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน, 17 พฤศจิกายน 2545)

แต่ถ้าเราพิจารณาจากข้อมูลที่เป็นจริงโดยใช้อัตราเงินเพื่อเป็นหลัก และถือว่าเงินสนับสนุนของรัฐไม่มีผล จะพบค่าหน่วยกิตและค่าบำรุงการศึกษาที่ควรได้เป็นไปตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเล่าเรียนที่คิดจากดัชนีราคาผู้บริโภค(ใช้ ปี 2538 เป็นฐาน)

จำนวน ปี พ.ศ.	ดัชนีราคาผู้ ค่าหน่วยกิต	บริโภคทั่วไป ค่าบำรุงการศึกษา	ดัชนีราคาผู้ ค่าหน่วยกิต	บริโภคพื้นฐาน ค่าบำรุงการศึกษา
2538	90	2,000	90	2,000
2539	95	2,100	95	2,106
2540	101	2,224	100	2,213
2541	107	2,348	104	2,317
2542	116	2,539	112	2,484
2543	118	2,546	114	2,529
2544	120	2,587	115	2,547
2545	121	2,628	116	2,580
2546	123	2,647	117	2,590

คิดฐานเป็น พ.ศ.2538

แหล่งที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย www.bot.or.th ข้อมูลเมื่อวันที่ 3 เม.ย.2546

จากตารางที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่าตามดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป ค่าหน่วยกิตในปี พ.ศ.2546 ควรเป็นแค่ 123 บาทหรือ 117 บาทไม่ถึง 300 บาท และค่าบำรุงการศึกษาควรเป็นแค่ 2,647 บาท หรือ 2,590 บาทไม่ถึง 8,000 บาท

จากการค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้นจะเห็นได้ว่าไม่เป็นไปตามอัตราเงินเฟ้อดังที่ผู้บริหารกล่าวแต่อย่างใด จึงพบความไม่พอใจต่อการขึ้นค่าเรียนในหมู่ผู้ปกครองและนักศึกษาหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบดังนี้

“มีผลค่าใช้จ่ายสูงขึ้น แต่ก็น่าจะทดแทนได้ด้วย เทคโนโลยี ความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“การเก็บค่าเทอมจากนักศึกษาแล้ว ไปใช้อย่างอื่นมากเกินไป ไม่ได้เอามาสนับสนุนและให้บริการนักศึกษาเท่าที่ควรเลย” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัสดุ, 19 พฤศจิกายน 2545)

“ผมจ่ายค่าเทอมสมัยที่เรียน และตอนที่ลูกเรียนต่างกันเยอะ” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ค่าหน่วยกิตที่เพิ่มขึ้นในอัตราส่วนน้อย มีผลกระทบกับนักศึกษาบ้างแต่ไม่เห็นภาพชัดเจนมากนัก” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

“คนจนไม่เรียนบางมดมั้ง ค่าเทอมโหดมาก ไปเรียนที่อื่นถูกกว่านี้” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 25 กันยายน 2545)

“แพงกว่ามหาวิทยาลัยเอกชนเสียอีกนะครับ มหาวิทยาลัยเอกชน 20,000 กว่าบาท แต่ที่นี่ 40,000 กว่าบาท ผู้บริหารอ้างว่าเป็น นโยบายของเขา ถ้าไม่ขึ้นค่าเทอมเราอยู่ไม่ได้ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยโหดเกินไปขุดเลือดขูดเนื้อไป” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 25 กันยายน 2545)

“มหาวิทยาลัยขึ้นค่าหน่วยกิต ค่าบำรุงการศึกษาก็เพิ่มมากขึ้นในปีนี้นะ มหาวิทยาลัยมีนโยบายปรับขึ้น นักศึกษาก็ต้องมาจ่ายเพิ่ม 3,000 - 4,000 บาท แต่มหาวิทยาลัยก็มีเงินกู้ฉุกเฉิน” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ผมไม่รู้ว่าจะขึ้นอีกไหมปีหน้า ขึ้นแค่ไหน แล้วภาวะเศรษฐกิจแบบนี้ นักศึกษาจะต่อต้านหรือเป็นภาพสะท้อน ตอนนี้กำลังเก็บข้อมูลเตรียมพร้อม รวบรวมเป็นบางคน แล้วเราก็เตรียมพร้อมที่ถึงเวลานั้นแล้วเราก็จะลุย” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 22 กันยายน 2545)

การตื่นตัวเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้นของนักศึกษาจะเห็นผลได้อย่างชัดเจนเฉพาะกลุ่มที่เป็นแกนนำทางความคิดเท่านั้น ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยแล้วมักจะมีแนวคิดเพียงว่าในเมื่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูงขึ้นต้องพยายามเรียนให้จบโดยเร็วที่สุด

“ผมพยายามรีบเรียนให้จบเร็ว ๆ จะได้ไปหางานทำและพ้นไปจากที่นี่”
(สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 กันยายน 2545)

จะเห็นได้ว่านักศึกษาไม่มีความผูกพันกับองค์กรเลย ซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบที่สำคัญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เนื่องจากว่าไม่มีเงินค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันซึ่งได้รับเงินค่าเทอมทุนจากรัฐบาลอยู่แล้ว เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้วก็ยังมีส่วนต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของนักศึกษาอีกประการหนึ่ง แน่นอนว่าค่าเทอมนั้นทุนที่ได้รับเงินกู้ยืมจากทั้งทางมหาวิทยาลัยหรือทุนกู้ยืมของรัฐบาล เป็นเพียงแค่ให้ได้ศึกษาเล่าเรียนกันแล้วหาความรู้เท่านั้นแต่สิ่งที่สำคัญคือการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมหาวิทยาลัยที่ออกนอกกรอบ

“โดยมากนักเรียนทุนจะสนใจมากกว่าทำไมค่าใช้จ่าย ค่าเทอม สูงขึ้นเพราะทุนขาดแคลนจะได้เงินน้อย เวลาเรียนก็หนัก แต่ก็ยังมีคนไปหางานทำ ผมมองว่ามหาวิทยาลัยในกำกับ ค่าใช้จ่ายจึงเพิ่มมากขึ้น ปีการศึกษาที่น้อง ๆ เข้ามาใหม่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ”
(สัมภาษณ์ประธานองค์กรนักศึกษา, 15 กันยายน 2545)

ตัวแทนนักศึกษาที่เรียนในมหาวิทยาลัยที่อยู่ในส่วนราชการและมหาวิทยาลัยในกำกับได้ให้ความเห็นว่า

“ผมมองว่าเมื่อมหาวิทยาลัยเปลี่ยนมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับแล้วต่อไปน่าจะเรียกว่า เป็นธุรกิจการศึกษาจะเป็นเหมือนธุรกิจอย่างหนึ่ง” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 กันยายน 2545)

นักศึกษาหญิงจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ให้ความเห็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่า “มันไม่น่าจะเรียกว่าเป็น สถาบันการศึกษา เพราะมหาวิทยาลัยต้องดูแล ต้องหาเงินเข้าตามคณะ จะเปิดหลักสูตรกันมากขึ้นสาเหตุก็เป็นเพราะว่ามหาวิทยาลัยต้องหาเงินมาดูแลคณะ มหาวิทยาลัยถ้า เปิดปั๊บทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความพร้อมแต่ก็ต้องเปิด” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไปคณะต่าง ๆ, 22 กันยายน 2545)

นอกจากนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในส่วนความคิดเห็นของประธานสภาอาจารย์ให้ข้อมูล ดังนี้ ความผูกพันกับมหาวิทยาลัยของนักศึกษาพบว่า

“เด็กไม่รักองค์กร เรียนเพื่อให้จบ จบแล้วก็ไม่ได้กลับมาให้ทุนอีก” (สัมภาษณ์ประธาน สภาอาจารย์, 26 กันยายน 2545)

ผลจากการศึกษาถึงผลการวิจัยในเรื่องของการปรับตัวของคนจนที่มีต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้ผลดังนี้

ในกรณีที่ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่สูงขึ้นกดดันทางความคิดและกลุ่มผู้นำนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยจะมีการเคลื่อนไหวโดยการไปพูดคุยกับผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ส่วนกลุ่มนักศึกษาคณะต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยและอีกคณะหนึ่งที่เสียค่าใช้จ่ายแพงที่สุดในมหาวิทยาลัย คือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่มีเฉพาะค่าเทอมประมาณ 50,000 บาทที่ยังไม่รวมค่าใช้จ่ายอื่น ๆ จากรหัสนักศึกษาปี 41 – 45 และเป็นนักศึกษาที่อยู่ทั้งในมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการและเป็นนักศึกษาที่อยู่ในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐด้วยคือตัวแทนจากนักศึกษาปี 5 ซึ่งยังเป็นนักศึกษารหัส 40 นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มองว่าผลกระทบจากการที่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่ามี ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่สูงขึ้นซึ่งผู้ปกครองของนักศึกษาไม่มีเงินเพียงพอที่จะให้นักศึกษาได้ตลอดจนจบหลักสูตรต้องขอทุนการศึกษาและให้ความเห็นว่า

“พวกหนูขอทุนกันหมดเลยคะ ส่วนมากเด็กนักศึกษาจะไปหาตัวเอง ส่วนมากนักศึกษาปริญญาตรีจะไม่มีการจ้างงานทำอะไร แต่นักศึกษาปริญญาโทจะมีการจ้างงานอยู่เหมือนกัน” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ถ้าเขาบริหารเงินได้ก็อยู่ได้ รวมไปถึงเรื่องกิจกรรมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพนัน ฟุตบอล หรือเที่ยวกลางคืน ค่าโทรศัพท์ เด็กนักรักก็พออยู่ได้ แต่ที่ลำบากและต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษประมาณ 5 % ทุนเราจะเข้าไปอยู่ในกองกิจการนักศึกษาทั้งหมด ถึงแม้จะเป็นทุนของคณะวิศวกรรมศาสตร์ก็ตาม ทุนจ้างงานโครงการพิเศษผมดูแลในคณะประมาณ 200.000 บาทต่อเทอม” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

แนวคิดของนักศึกษาที่เห็นว่า การที่มหาวิทยาลัยมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่ยังมีเข้ามาเรียนมากขึ้นเนื่องจากว่า

“เป็นได้ตามสัดส่วนของประชากร เมื่อมีการแข่งขันมากขึ้น ผมเองต้องมาปรับตัวกับการแข่งขันเพราะคนเยอะ แล้วยังมีค่าน้ำ ค่าไปทุกเดือน แต่ต้องหางานทำ ผมมักจะกินมาม่าเป็นประจำ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 21 กันยายน 2545)

ผลจากการสัมภาษณ์จะพบได้ว่าเป็น นักศึกษาบางคนจะออกไปหางานทำ และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์โดยในช่วงปิดวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือช่วงปิดเทอม โดยนักศึกษาทั่วไปให้ความเห็นว่า

“ผมก็ทำอยู่ที่ร้านมือถือ Orange ครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

ส่วนนักศึกษาทั่วไปคณะอื่น ๆ บอกว่า “เพื่อนผมจะทำงาน Entrance ครับ ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่พี่เลี้ยงน้อง อาจารย์ดึงศิษย์ของตนเอง ได้เงินเกือบเป็น 10,000 บาท วันละ 300 บาท ถึง 500 บาท” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

แต่สำหรับนักศึกษาโครงการพิเศษที่เรียนตามหลักสูตร 2 – ปี ให้ความเห็นว่า “ผมและเพื่อน ๆ ก็จะมีเวลา 1 ปีไปทำงานช่วงปิดเทอม” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

ความเห็นของประธานสถานศึกษาที่มีความขัดแย้งกับผู้บริหารมหาวิทยาลัยคือ “ผมเคยไปทำงานเจอลอกลวง คือ เป็นงาน Part-time ช่วงปิดเทอมเป็นลูกโซ่ สร้างการหางาน เกือบ 2 อาทิตย์ที่ผมหางานเดินทั่วเลยครับ ตัวคำปี่เลย” (สัมภาษณ์นักศึกษาทัวไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 27 กันยายน 2545)

จะเห็นได้ว่านักศึกษาบางคนมีการปรับตัวโดยการออกไปหางานทำเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ฯลฯ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ทั้งอาจารย์ และนักศึกษา ดังต่อไปนี้

“การสอนการเรียน เราก็ต้องไปเรียนพิเศษอีกบางครั้งก็ได้ความรู้ ไม่มากพอตั้งแต่เป็นอย่างนี้ในระดับมัธยมแล้วและต่อเนื่องมาเรียนในมหาวิทยาลัย ถ้าค่าเทอมค่าใช้จ่ายสูงขึ้นก็เรียนไม่ไหวแน่สู้ออกไปหางานทำดีกว่า กรณีที่มหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้วไม่เก็บค่าเทอมเพิ่มก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าจะขึ้นค่าเทอมก็ขึ้นได้ง่ายมาก ผมจึงต้องไปหางานพิเศษทำ” (นักศึกษากลุ่มโครงการพิเศษ, 15 กันยายน 2545)

การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์ของกลุ่มนักศึกษา กลุ่มละ 5 - 6 คน โดยพิจารณาแบ่งกลุ่มตาม คณะ ชั้นปี และสภาพในหรือนอกระบบ การสนทนากลุ่มมุ่งหาข้อมูลและความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนอกกรอบ คือ จากการสัมภาษณ์กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยดังนี้ รายได้และรายจ่ายของนักศึกษาเป็นให้สรุปค่าใช้จ่ายต่อเดือนนั้น “ค่าใช้จ่ายของผม เป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้อง 2,000 บาท ค่าเทอม 30,000 บาท” ส่วนนักศึกษาคนอื่น ๆ ที่ได้รับทุนการศึกษาให้ความเห็นว่า “ผมมีค่าอาหาร 3,000 บาท ค่าหอพัก 2,000 บาท” ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษให้ข้อมูลว่า “ผมเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้องพัก 2,000 บาท” นักศึกษาหญิงคนอื่น ๆ เพิ่มเติมข้อมูลว่า “หนูก็เหมือนเพื่อนจะมีค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้องพัก 2,000 บาท “ “ผมอยู่บ้านครับก็จะมีค่าอาหาร เป็นอาหารปิ่นโต และค่าเดินทางประมาณ 1,000บาท” ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษอีกคนหนึ่งให้ความเห็นว่า “ผมเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้องพัก 2,000 บาท” “ผมค่าเดินทาง 40 บาทต่อวัน ค่าเทอม 30,000 บาท ค่าอุปกรณ์ 10,000 บาท” (สัมภาษณ์กลุ่มของนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย, 22 กันยายน 2545) แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีรายละเอียดในการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมจากค่าเทอม

บทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัย

บทบาทสภาอาจารย์

ก่อนที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะออกนอกระบบ สภาคณาจารย์และข้าราชการมีหน้าที่ เป็นสภาที่ปรึกษาของอธิการบดีต่าง ๆ ของพระราชบัญญัติ พ.ศ.2528 สภาคณาจารย์สถาบัน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่ออธิการบดี และหน้าที่อื่นตามสภาสถาบันหรืออธิการบดีมอบหมาย สภาคณาจารย์มีบทบาทสำคัญ คือ

- (1) สร้างและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และจรรยาบรรณของคณาจารย์
- (2) สร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างคณาจารย์กับนักศึกษา และข้าราชการ
- (3) แสวงหาและสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสวัสดิการ สำหรับคณาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่
- (4) วางระเบียบการดำเนินงานของสภาคณาจารย์ โดยความเห็นชอบของอธิการบดี
- (5) จัดกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อคณาจารย์ และสถาบัน โดยส่วนรวม
- (6) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามที่สภาคณาจารย์มอบหมาย หรือพิจารณาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในหน้าที่ของสภาคณาจารย์ โดยให้คณะกรรมการดังกล่าว รายงานต่อสภาคณาจารย์

ภายใต้ระบบราชการประธานสภาคณาจารย์ เป็นกรรมการสภาสถาบันโดยตำแหน่ง นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกรรมการสรรหานายกสภาสถาบันและกรรมการสถาบันในการสรรหาให้ได้มาซึ่งผู้บริหารของสถาบัน ระดับต่าง ๆ นั้น สภาคณาจารย์ยังมีบทบาทเพิ่มอีกก็คือ

- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหาอธิการบดี
- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหาคณบดี
- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหากรรมการประจำคณะ

นอกจากนี้การที่เจ้าหน้าที่ อาจารย์ฝ่ายการสอน และฝ่ายสนับสนุนการสอน ได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

“ผมขอให้ลงเว็บไซต์ เกี่ยวกับการถวายฎีกาให้ประชาคมทราบเท่านั้น แล้วแต่ใครจะร่วมถวายหรือไม่ถวาย แต่ยังไม่เห็นลงให้ผมเลย”

(สัมภาษณ์ประธานสภาคณาจารย์, 1 พฤษภาคม 2546)

“ไม่เหมือนเมื่อก่อนซึ่งกล้าพูดมากขึ้น ตามกรมกองก็จะกลัวเจ้านาย ส่วนใหญ่จะใช้ใบปลิวบ้าง เขียนใส่กล่องบ้าง เพราะคนไม่กล้าอำนาจผู้บริหารมีมาก” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา คณะวิทยาศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

“เดี๋ยวนี้ผู้บริหารเป็นมาเพียกัน มีอำนาจได้ 2 วาระ จากนั้นแล้วยังมีอำนาจอยู่ต่อได้อีก โดยเป็นที่ปรึกษาอีก เขาเป็นว่าจนเกษียณจะคูณ คนบางมดจึงหัดหัวกันหมดไม่มีปากเสียง” (สัมภาษณ์อาจารย์ไม่ประสงค์ออกนามคณะวิศวกรรมศาสตร์ไฟฟ้า, 5 มีนาคม 2546)

องค์ประกอบของสภาคณาจารย์ ในอดีตพบว่าจะประกอบด้วยสมาชิกจำนวนหนึ่งซึ่งคณาจารย์เลือกตั้งขึ้นมาจาก 2 ทาง คือดังนี้

(1) เลือกตั้ง จากคณาจารย์ของแต่ละคณะ โดยเกณฑ์ดังนี้

- คณะที่มีคณาจารย์น้อยกว่าห้าสิบคน มีสมาชิกได้ หนึ่งคน
- คณะที่มีคณาจารย์ห้าสิบคน ถึง หนึ่งร้อยคน มีสมาชิกได้ สองคน
- คณะที่มีคณาจารย์เกินหนึ่งร้อยคน มีสมาชิกได้ สามคน

(2) เลือกตั้งทั่วไป จากคณาจารย์ทั้งสถาบันซึ่งจะมีจำนวนสมาชิกเท่ากับจำนวนรวมของสมาชิก ที่มาจากคณาจารย์แต่ละคณะ

นอกจากนี้ สภาคณาจารย์ยังให้มีสมาชิกสมทบ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนข้าราชการสาย ข และ ค ผู้แทนดังกล่าวได้รับเลือกตั้งจากกลุ่มข้าราชการสายนั้น ๆ สายละ หนึ่งคน รวมสองคน สมาชิกสมทบ มีสิทธิเข้าร่วมประชุมในการประชุมของสภาคณาจารย์ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียง และไม่นับเป็นจำนวนองค์ประชุม

การขอให้สภาคณาจารย์ชี้แจง และการยุบสภาคณาจารย์ ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภายใต้ระบบราชการนั้นมีเงื่อนไขสำคัญ คือ

1. เมื่อสภาคณาจารย์ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือปฏิบัติการอันใดอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อสถาบัน หรือคณาจารย์สถาบัน คณาจารย์ไม่น้อยกว่าเจ็ดสิบห้าคนอาจเข้าชื่อกันเสนอให้อธิการบดีเรียกประชุมคณาจารย์ทั้งสถาบัน เพื่อเปิดอภิปรายในประเด็นที่สภาคณาจารย์ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือปฏิบัติการอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย และให้สภาคณาจารย์ชี้แจงข้อเท็จจริงที่ประชุมอาจขอมติคณาจารย์ ถ้าการชี้แจงไม่เป็นที่พอใจ

หากอธิการบดีเห็นชอบด้วยกับการเสนอให้เรียกประชุมสภาคณาจารย์ อธิการบดีจะต้องเรียกประชุมภายในเจ็ดวัน นับจากวันที่ได้รับข้อเสนอจากคณาจารย์ และให้แจกหัวข้อที่จะประชุมให้ทราบพร้อมกันประกาศนัดประชุม

ในการประชุมเช่นนี้ ต้องมีคณาจารย์เข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนอาจารย์ ซึ่งปฏิบัติราชการจริง อยู่ในสถาบันในขณะนั้น และมีอธิการบดีเป็นประธานที่ประชุม

การลงมติให้ยุบสภาคณาจารย์ ให้ใช้วิธีลับ และที่ประชุมต้องมีมติด้วยคะแนนเสียง ไม่น้อยกว่าสองในสาม ของผู้เข้าประชุม จึงจะยุบสภาคณาจารย์ได้

2. เมื่อประธานสภาคณาจารย์ไม่ดำเนินการตามมติที่ประชุมสมาชิกสภาคณาจารย์ ให้ประธานสภาคณาจารย์เรียกประชุมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อขอมติยุบสภาคณาจารย์

การลงมติยุบสภาคณาจารย์ ต้องได้คะแนนเสียงจากสมาชิกเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน สมาชิกทั้งหมด จึงจะยุบสภาคณาจารย์ได้ และ ให้รายงานสถาบันทราบโดยเร็ว

ภายหลังมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ บทบาทของ สภาอาจารย์ในรูปแบบสภาคณาจารย์และพนักงาน มีสาระสำคัญ ดังนี้

สภาคณาจารย์และพนักงานยังคงมีบทบาทเป็นสภาที่ปรึกษาอธิการบดี เช่น เกี่ยวกับ ในช่วงที่อยู่ในระบบราชการ ดังปรากฏเนื้อหาใน มาตรา 29 ของพระราชบัญญัติ พ.ศ.2541 ระหว่าง สภาคณาจารย์และพนักงาน มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจการด้าน ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งเสริมสร้างด้านจรรยาบรรณและคุณธรรมของบุคลากรของ มหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ดี พบว่าอำนาจหน้าที่ในการสรรหาผู้บริหารกลับถูกตัดออกไปดังจะเห็นได้ว่า ประธานสภาคณาจารย์เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง เป็นกรรมการร่วมใน สภาวิชาการเท่านั้น

นอกจากนี้สภาคณาจารย์และพนักงานยังคงมีบทบาทเช่นเดิม คือเสนอข้อแนะนำ ให้ คำปรึกษาและประสานงานในกิจการต่าง ๆ ต่ออธิการบดีและสภามหาวิทยาลัยเกี่ยวกับกิจการของ มหาวิทยาลัย รวมถึงการเสนอและทั้งค่านโยบายและการติดตามดำเนินงานเกี่ยวกับ

(1) นโยบายและกฎเกณฑ์ในด้านมาตรฐานทางวิชาการ ตลอดจนการส่งเสริมความเจริญ ก้าวหน้าทางด้านวิชาการของมหาวิทยาลัย

(2) การสร้างความเป็นธรรม ส่งเสริมจรรยาบรรณ และความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับ นักศึกษา

(3) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสถานภาพ บทบาท ตำแหน่ง สิทธิ และสวัสดิการของพนักงาน

(4) การวางระเบียบการดำเนินงานของสภาคณาจารย์และพนักงาน โดยความเห็นชอบของ อธิการบดี

(5) การจัดกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อพนักงานและมหาวิทยาลัยในส่วนรวม

(6) การบริหารงานของมหาวิทยาลัย โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อดำเนินการตามที่

สภาคณาจารย์และพนักงานมอบหมายหรือพิจารณาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในหน้าที่ของสภาคณาจารย์และพนักงาน โดยให้คณะกรรมการดังกล่าวรายงานต่อสภาคณาจารย์และพนักงาน

ส่วนองค์ประกอบของสภาคณาจารย์และพนักงาน หลังออกนอกระบบ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงให้พนักงานฝ่ายสนับสนุนการสอนมีบทบาทมากขึ้น กล่าวคือ

- (1) เลือกตั้งจากพนักงานตำแหน่งอาจารย์ จากส่วนงานระดับคณะ
 - ส่วนงานระดับคณะที่มีพนักงานตำแหน่งอาจารย์น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน มีสมาชิกได้หนึ่งคน
 - ส่วนงานระดับคณะที่มีพนักงานตำแหน่งอาจารย์ตั้งแต่หนึ่งร้อยคน แต่ไม่เกินสองร้อยคน มีสมาชิกได้สองคน
 - ส่วนงานระดับคณะที่มีพนักงานตำแหน่งอาจารย์ตั้งแต่สองร้อยคนขึ้นไป มีสมาชิกได้สามคน
- (2) เลือกตั้งจากพนักงานตำแหน่งอาจารย์ทั่วไปทั้งมหาวิทยาลัย มีจำนวนสมาชิกเท่ากับถึงหนึ่งของจำนวนสมาชิกตามข้อ (1) ถ้ามีเศษให้ตัดทิ้ง
- (3) เลือกตั้งทั่วไปจากพนักงานตำแหน่งอื่น ๆ ทั้งมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช่ตำแหน่งอาจารย์ และมีจำนวนสมาชิกได้เท่ากับ ข้อ (1) และข้อ (2) รวมกัน

สรุปการยุบสภาคณาจารย์และพนักงานในมหาวิทยาลัยภายใต้กำกับของรัฐบาล โดยหลักการแล้วไม่แตกต่างกันมาก คือ

เมื่อสภาคณาจารย์และพนักงานไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือปฏิบัติการอันใดอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อมหาวิทยาลัย หรือพนักงานของมหาวิทยาลัย พนักงานจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนพนักงานทั้งหมดอาจเข้าชื่อเสนอให้อธิการบดีเรียกประชุมพนักงานมหาวิทยาลัย เพื่อเปิดอภิปรายในประเด็นที่สภาคณาจารย์และพนักงานไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือปฏิบัติการอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย และให้สภาคณาจารย์และพนักงานชี้แจงข้อเท็จจริงที่ประชุมอาจขอมติยุบสภาคณาจารย์และพนักงาน ถ้าการชี้แจงไม่เป็นที่พอใจ

หากอธิการบดีเห็นชอบด้วยกับการเสนอให้เรียกประชุมสภาคณาจารย์และพนักงาน อธิการบดีจะต้องเรียกประชุมภายในเจ็ดวัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับข้อเสนอจากพนักงาน และให้แจกหัวข้อที่จะประชุมให้ทราบพร้อมกับประกาศนัดประชุม

การประชุมเช่นนี้ ต้องมีพนักงานเข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนพนักงานซึ่งปฏิบัติงานจริงอยู่ในมหาวิทยาลัยขณะนั้น และให้อธิการบดีเป็นประธานที่ประชุม

การลงมติให้ยุบสภาคณาจารย์และพนักงาน ให้ใช้วิธีลับ และที่ประชุมต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของผู้เข้าประชุม จึงจะยุบสภาคณาจารย์และพนักงานได้

เมื่อประธานสภาคณาจารย์และพนักงาน ไม่ดำเนินการตามมติที่ประชุมของสมาชิก ให้สมาชิกเรียกประชุมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อขอมติยุบสภาคณาจารย์และพนักงาน

การลงมติยุบสภาคณาจารย์และพนักงาน ต้องได้คะแนนเสียงจากสมาชิกเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะยุบสภาคณาจารย์และพนักงานได้ และให้รายงานมหาวิทยาลัยทราบโดยเร็ว

ความแตกต่างที่สำคัญของสภาอาจารย์ ก่อนและภายหลังที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ก็คือ การตัดสิทธิของข้าราชการทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยอ้างว่า เป็น "ระบบคู่ขนาน" และมีข้าราชการ ถึงร้อยละ 47 ดังจะเห็นได้จากการที่สภาคณาจารย์ถูกลดลง ข้าราชการไม่มีสิทธิในการเป็นกรรมการของสภาคณาจารย์ได้ นอกเหนือจากไม่มีสิทธิที่จะเข้าทำหน้าที่บริหาร ได้ภายในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เช่น ไม่สามารถเป็นหัวหน้าภาควิชาได้

“ผมได้งบประมาณเพิ่มมา 20 บาทสำหรับสภาคณาจารย์ตกลงจริง ๆ”
(สัมภาษณ์ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, 5 มีนาคม 2545)

“การสมัครเป็นสมาชิกสภาคณาจารย์และพนักงานไม่ค่อยมีใครสนใจ ถ้าหากประชาคมจะ ได้รับรู้ทางสภาคณาจารย์ได้ทำหน้าที่แทนประชาคมอย่างไรบ้าง แต่คิดกันว่าประชาคมไม่กล้าสมัครมาทำงานที่สภาคณาจารย์แน่ เพราะมหาวิทยาลัยไม่มีเงินและภาระงานให้กับสมาชิก สภาคณาจารย์และพนักงาน ความละเอียดที่สมาชิกสภาคณาจารย์ได้รับเมื่อไม่สามารถจะทำให้ประชาคมได้รู้ความจริงต่าง ๆ ได้ ต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้บริหารเสียก่อน”
(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, 1 พฤษภาคม 2546)

ผลจากการศึกษา พบว่า การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีนั้น สภาคณาจารย์ถูกลดบทบาท หน้าที่ลงไปมาก ด้านงบประมาณที่จะนำมาบริหารกิจการภายในถูกตัด และของงบประมาณได้ลำบากมากขึ้น นอกจากนี้ สภาข้าราชการไม่มีอีกต่อไปแล้ว พระราชบัญญัติได้ถูกตัดออกเหลือแต่เพียง สภาคณาจารย์และพนักงาน ยังพบอีกว่า กรรมการสภาคณาจารย์และพนักงานจะต้องเป็นพนักงานทั้งหมด

บทบาทองค์กรนักศึกษา

ภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ จะพบว่าองค์กรนักศึกษา และสถานศึกษา มีบทบาทลดลงดังกล่าวที่ว่า

“เราก็เข้าไปไม่ถึงผู้บริหารเขาหรอก เรื่องวงในเข้าไม่ได้ เราก็เป็นเสียงสะท้อนเล็ก ๆ น้อย ๆ บทบาทผมเปรียบเทียบกับกัน เมื่อก่อนหลาย ๆ ปีลดลงมาก รุ่นที่จะมีการรักษาสติธิของตนเองมาก รักษาจิตใจมาก ปัจจุบันก็จะเบี่ยงเบนไปเป็นวัตถุ”
(สัมภาษณ์ประธานสถานศึกษา, 5 กันยายน 2545)

ตัวอย่างเช่น กรณีสนามฟุตบอลในมหาวิทยาลัยสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทขององค์กร
นักศึกษาในมหาวิทยาลัย

“เมื่อก่อนสนามฟุตบอลมีเศษเหล็ก ปูนจากการสร้างตึกมาทิ้งไว้ การออกแบบโดยวิศวกรที่
นี้ ก็เป็นอาจารย์ที่นี่ มีการกินกัน และพยายามซื้อไปเรื่อย ๆ โดยดึงเอาไว้ไม่เสร็จสักที บทบาทเมื่อก่อนคือว่า สถานศึกษาก็จะเอาผักสวนครัวไปโรย เอาน้ำไปฉีด แล้วผักบุงโตเร็วมาก แล้วปิดป้าย
ประกาศว่า นี่สนามฟุตบอลหรือผักสวนครัว พวกพี่ ๆ คิดป้ายทั่วทั้งมหาวิทยาลัย” (สัมภาษณ์
ประธานสถานศึกษา, 5 กันยายน 2545)

“ตอนนี้ผมและเพื่อน ๆ นักศึกษาเรียนหนักกันมาก แทบไม่มีเวลา ส่วนมากไม่ค่อยได้ทำ
กิจกรรมกัน ส่วนมากสภามจะมีบทบาทมากกว่า” (สัมภาษณ์ประธานองค์กรนักศึกษา, 22 กันยายน
2545)

“ทางมหาวิทยาลัยไม่มีการสอบถามความจริงจากนักศึกษาแต่จะเชื่อบรรดาผู้บริหารด้วยกัน
ที่พยายามจะสร้างฐานอำนาจของตนเองและบรรดาอาจารย์ฝ่ายการสอนอาจจะถูกกลั่นแกล้งได้งาน
แล้วนักศึกษาที่ไหนที่จะมากล้าออกความเห็น หรือเสนอความเห็นเท่าที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาใน
มจร.พบบรรยากาศได้ในหน่วยงานบางหน่วยของมหาวิทยาลัย” (สัมภาษณ์ประธานสถานศึกษา,
25 สิงหาคม 2545)

“ส่วนมากจะใช้ใบปลิว มีการเขียนข้อความมา แล้วบางทีก็ร่อนลงมาจากตึกต่าง ๆ ก็ได้แค่นี้
ครับ และก็มีการกระทุ้งที่เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยบ้าง จะไม่ค่อยเห็นไปร้องเรียน ชี้แจง พูดคุย
กับผู้บริหารหรอกครับ ทำได้แต่ลับ ๆ เท่านั้น” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 สิงหาคม 2545)

“อยากทราบเหมือนกันว่า การสรรหาอธิการบดีของ มจร. นักศึกษาไม่มีส่วนร่วมด้วย แล้ว
ทำไมจึงไม่มีส่วนร่วมอยากฟังเหตุผลด้วยครับ แต่กรณีมหาวิทยาลัยรามฯ นักศึกษาจึงมีส่วนร่วมได้
ด้วย หรือจะเป็นว่ามหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ผมอยากถามผู้บริหารมาครับ”

(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 22 สิงหาคม 2545)

“การร้องเรียนศาลปกครอง เป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ หากผลออกมาไม่มีมูล แล้วอย่างนี้ยังจะมาพูดอีกว่าสะอาด บริสุทธิ์ โปร่งใส พอเขียนกระทู้ลงเว็บไซต์มหาวิทยาลัย ก็ถูกอีกฝ่ายไม่รู้เป็นใคร ฝ่ายเดียวกับผู้บริหารหรือเปล่า เขียนมาคำอีก แล้วอย่างนี้จะเป็นปากเป็นเสียงหาความยุติธรรมได้ที่ไหน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 สิงหาคม 2545)

“การสรรหาอธิการคราวนี้ไม่เป็นธรรมโดยแท้จริง กรุณาดูคะแนนการเลือกของคนในองค์กรฯ ใครนำ แต่ทำไมเมื่อเรื่องเข้าที่ประชุมสรรหา กลับกลายเป็นคนที่ทำคะแนนนำนั้น ตกเก้าอี้ มีทั้งการล็อบบี้กรรมการ สารพัดอย่างที่จะทำ เพราะท่านมีอำนาจ เสียงขององค์กรใน มจร. ไร้ความหมาย นี่นะหรือคือประชาธิปไตย” (www.kmutt.co.th, วันที่ 1 มกราคม 2546)

“การสรรหาอธิการบดีของ มจร. ถ้าเป็นการสรรหาที่บริสุทธิ์ ท่านจะไปเคียดแค้นอะไร ใครจะไปร้องตรงไหน ทำไมทำไมไม่ได้เลยหรือนี่ ขนาดเขียนลงในเว็บไซต์นะ ไม่ได้เห็นหน้า ถ้าหากเห็นหน้าแล้วละก็ เป็นหลักฐานชั้นดีให้คนนั้นออกไปแล้ว หรือสอบตกได้ ถ้าท่านไม่ได้สรรหาแบบ

พวกมากลากกันไปจะไปกลัวอะไร เว้นแต่ว่ากินปูร้อนท้อง” (สัมภาษณ์แกนนำนักศึกษา ไม่ประสงค์ออกนาม, 30 เมษายน 2546)

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของสภานักศึกษา ตามที่ประธานองค์กรนักศึกษาให้สัมภาษณ์ จะมีบทบาทมากกว่า แต่จากการสัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าการที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบผู้บริหารจะมีอำนาจมาก และเบ็ดเสร็จ ส่งผลให้บทบาทหน้าที่ทั้งของสภาคณาจารย์และพนักงาน รวมทั้งองค์กรนักศึกษา สภานักศึกษาลดลง

มาตรการนโยบายสนับสนุนสิทธิและโอกาสของนักศึกษายากจน

1. มาตรการการเปิดโอกาสให้นักศึกษายากจนได้เข้ามาเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยสามารถสรุปมาตรการเปิดโอกาสให้นักศึกษายากจนได้เข้ามาเรียนมากขึ้น ได้แก่การใช้ระบบโควต้า ที่คัดสรรนักศึกษาจากโรงเรียนที่มีความสามารถด้านต่าง ๆ

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ควรกำหนดผลการเรียนในระดับ 3.00 ของทุกภาคเรียนการศึกษา เพื่อเป็นการบังคับให้นักศึกษาทุกคนที่เข้ามาเรียน ได้มีความมุ่งมั่นในการศึกษามากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้เสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาทุกคน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“นักศึกษามีสิทธิเลือกมากขึ้น โดยมาสอบเฉพาะที่มหาวิทยาลัย ไม่ต้องไปสอบส่วนกลาง หมดคิดว่าเป็นการขยายโอกาสสำหรับนักศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะนักศึกษาโครงการพิเศษครับ”
(สัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

“มหาวิทยาลัยแข่งขันกันระหว่างมหาวิทยาลัย จึงทำให้รายได้ของมหาวิทยาลัยมีมากขึ้น โดยการรับนักศึกษามากขึ้นในแต่ละปี และดึงนักศึกษาให้เข้ามาเรียนมากขึ้น ทำให้มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงตามไปด้วย” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

“มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวในการทำงานมากขึ้น และมหาวิทยาลัยมีการขยายโอกาสทางการศึกษาโดยรับนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาศาสตร์, 23 กันยายน 2545)

“ระยะหลังนี้เราใช้ระบบโควต้ามากขึ้น เปิดโอกาสให้กับนักศึกษาได้มากขึ้นในด้านต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องเก่งด้านวิชาการ เราต้องเลือกคนที่มีความสามารถเข้ามาเรียน”
(สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

2. มาตรการเกี่ยวกับทุนการศึกษาของนักศึกษาทุกคนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

จากการสัมภาษณ์ผู้เสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับสิทธิของนักศึกษาทุกคน ในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

2.1 การขยายทุนการศึกษาสู่ระดับคณะจะพบว่าผู้ให้ความเห็นไว้ว่า

“ตอนนี้คณะวิทยาศาสตร์ก็มีทุนกับนักศึกษาที่เข้ามาแล้ว รับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้”

(สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 23 กันยายน 2545)

“มาตรการนั้นต้องมีทุนการศึกษาให้นักศึกษามากกว่านี้มาก ๆ น่าจะเป็นทุนกู้ยืม ไม่อยากให้เปล่า เพราะผมกลัวระบบการตรวจสอบ มองว่าอาจไม่เข้าถึงคนยากจนจริง ๆ ครับ” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์, 17 พฤศจิกายน 2545)

2.2 เงื่อนไขการให้ทุนการศึกษาพบความหลากหลายของรูปแบบดังนี้

“ทุนน่าจะมากขึ้นกว่านี้ โดยให้นักศึกษามีการผ่อนส่ง แต่ก็ยากที่จะตรวจสอบ ต้องมีการตรวจสอบว่านักศึกษามีความยากจนจริง ๆ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

2.3 การเพิ่มทุนจ้างงานเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ช่วยขยายสิทธิของนักศึกษายากจน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ต้องบอกกับรัฐบาลครับให้เงินกับมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น แล้วเราเองก็ต้องไปหาทุนจากการวิจัย ทำข้างนอกมหาวิทยาลัยมารับงานมากขึ้นเอาเงินมาจ้างเด็ก ช่วยเด็กได้เยอะ แต่บ้านเราบริษัทข้างนอก R&D มีน้อย และคิดงานคิดระเบียบมากเวลาจะรับงานข้างนอก แต่พอมหาวิทยาลัยออกนอกระบบก็ต้องแบ่งงานให้มหาวิทยาลัยให้มีรายได้ด้วยครับ” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาศาสตร์, 23 กันยายน 2545)

“ค่าเทอมของมหาวิทยาลัยแพงขึ้น ค่าใช้จ่ายของนักศึกษาก็ต้องจ่ายมากขึ้นกว่ามหาวิทยาลัยในระบบ ทุนจ้างงานต้องให้เยอะกว่านี้ นักศึกษาจะได้คุณค่ามากขึ้น และนักศึกษาก็ได้ประสบการณ์จากการทำงานด้วย ผมคิดว่าทุนจ้างงานจะดีกว่าทุนกู้ยืม มหาวิทยาลัยก็ไม่ต้องไปติดตามเงินกู้ยืมให้ยุ่งยาก โดยมีมาตรการให้มีการเพิ่มทุนจ้างงานให้มากขึ้น ชั่วโมงทำงานให้ได้เยอะมากขึ้น เพราะว่ามหาวิทยาลัยก็เห็นเด็กนักศึกษาอยู่ว่าทำงานอยู่จริง” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์, วันที่ 15 พฤศจิกายน 2545)

“น่าจะเป็นทุนที่ให้นักศึกษาฟรี เพราะเท่าที่ทราบนักศึกษายังต้องมีการใช้หนี้กันอีกครับ เมื่อก่อนเด็กได้เงินเยอะใครเป็นผู้ให้ทุน แล้วสูงกว่านั้นขึ้นไปใครดูแล ถามว่าจริงใจจะให้นักศึกษาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยหรือเปล่า” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 28 สิงหาคม 2545)

2.4 มาตรการเกี่ยวกับทุนกู้ยืมทางการศึกษา ที่มีจำนวนนักศึกษายากจนกู้ยืมมากทั้งทุนกู้ยืมจากรัฐบาล และทุนกู้ยืมทางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

“ทุนการศึกษาเราจะให้เป็นกองทุนกู้ยืมกับนักศึกษาแทนการให้เปล่า เด็กต้องชดใช้เมื่อจบอุดมศึกษาศึกษา ต้องช่วยตนเองมากขึ้น น่าจะให้ฟรีกับการศึกษาพื้นฐาน แต่อุดมศึกษาช่วยโดยให้กู้ยืมเท่านั้น” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

3. มาตรการแก้ไขผลกระทบจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยสามารถสรุปมาตรการแก้ไขผลกระทบจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้ว่า มหาวิทยาลัยควรจะขึ้นค่าเล่าเรียนแบบค่อยเป็นค่อยไปตามภาวะเงินเฟ้อ และในสถานการณ์ที่รัฐบาลได้ลดเงินต่อหัวของนักศึกษาลง

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ควรวางกรอบกำหนดมาตรฐานการเก็บเงินค่าบำรุงการศึกษา ค่าลงทะเบียน และค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยคำนึงถึงโอกาสทางการศึกษาของผู้ที่มีฐานะยากจน และคำนึงถึงภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวของนักศึกษาด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในเมื่อค่าเล่าเรียนแพงแล้ว ควรมีการทดแทนให้กับนักศึกษาได้รับประโยชน์มากขึ้น เช่น เทคโนโลยีที่ทันสมัย อุปกรณ์การเล่าเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกเยอะ ๆ” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ปี พ.ศ.2547 งบประมาณของทบวงลดลง ประมาณ 4,000 – 5,000 ล้านบาท รัฐมีหนี้เงินกู้ต่างประเทศ รัฐต้องใช้เงินปฏิรูปการศึกษามากขึ้น เราจะได้เงินต่อหัวลดลงตลอด แต่เม็ดเงินไม่ลดปีละ 7% - 8% มหาวิทยาลัยต้องหาเงินมากขึ้น ทำวิจัยต่าง ๆ และเราจะช่วยนักศึกษาโดยให้เป็นการจ้างงานมากขึ้น แทนการให้เปล่ากับนักศึกษา” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

“เราขึ้นค่าเล่าเรียนตามภาวะเงินเฟ้อ กับเงินสนับสนุนจากรัฐบาล แต่ขึ้นไม่มาก” (สัมภาษณ์ ดร.หริส สุตะบุตร, 21 เมษายน 2545)

“ระดับอุดมศึกษาต้องรับภาระค่าใช้จ่ายบ้าง ต้องช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น แต่ภาคพื้นฐานรัฐบาลช่วยอยู่แล้ว แต่เราก็จะพยายามช่วยในการขึ้นค่าเล่าเรียนไม่มาก ปรับตามรัฐบาลไม่มีเงินให้มากโดยเงินต่อหัวลดลง” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

4. มาตรการส่งเสริมสวัสดิการและงานบริการนักศึกษา

จากการสัมภาษณ์ พบว่ามีผู้เสนอให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเพิ่มทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาที่ขาดทุนมากขึ้น โดยจัดเป็นทุนจ้างงานที่ไม่ใช่เป็นทุนกู้ยืมทางการศึกษา และมีระบบการตรวจสอบนักศึกษาที่ขาดทุนจริง ๆ โดยอาศัยอาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อนนักศึกษา หรือวิธีอื่น ๆ

สวัสดิการและงานบริการนักศึกษาคควรมีสื่อทางการศึกษาสำหรับนักศึกษา และมีหอพักสำหรับนักศึกษาให้มากขึ้น และมหาวิทยาลัยควรรื้อห้องพักของชั้น 11 หอพักชาย ชั้น 10 หอพักหญิง นำมาให้นักศึกษาได้เข้าพัก การชำระอัตราค่าหอพักควรจ่ายเป็นรายเดือน และช่วงปิดเทอมควรให้นักศึกษาพักฟรี เพื่อที่นักศึกษาจะได้ศึกษาหาความรู้ได้ในช่วงปิดเทอม ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผมมีโครงการซื้อคอนโดร้าง หรือคอนโดเก่า ๆ มาเป็นหอพักนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้มีที่พักเพียงพอกว่านี้อีกครั้ง” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

“นโยบายของเราต้องพยายามให้เด็กอยู่ในมหาวิทยาลัยให้นานที่สุด ให้เด็กอยู่ได้เวลาประมาณ 21.00 – 22.00 น. เราเปิดคอมพิวเตอร์เอาไว้ตลอด 24 ชั่วโมง” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

“การลงทะเบียนทาง Internet เราพบว่าเด็กไม่ได้เจออาจารย์ที่ปรึกษา เราคิดว่าต่อไปเด็กจะลงทะเบียนต้องให้อาจารย์ที่ปรึกษานุญาตก่อน” (สัมภาษณ์อธิการบดี ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร, 1 พฤษภาคม 2545)

“มหาวิทยาลัยต้องให้เงินแต่ละคณะมากขึ้นอีก อย่างคณะเรายังไม่เพียงพอกับการให้ประโยชน์แก่นักศึกษา เราขาดแคลนมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องหนังสือห้องสมุด ฯลฯ เพื่อการพัฒนา นักศึกษาคด้วย” (สัมภาษณ์รองคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 17 พฤศจิกายน 2545)

“ตู้โทรศัพท์ยังมีน้อยอยู่ และมีกระจุยอยู่ที่เดียวครับ น่าจะมีให้มากกว่านี้หน่อยและกระจายไปตามคณะและจุดที่มีนักศึกษาอยู่มากกว่านี้ครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

สิทธิและโอกาสของคนจนให้การศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ข้อ คือ

1. เพื่อเปรียบเทียบโอกาสของคนจนในการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาก่อนและภายหลังอยู่ในกำกับของรัฐ
2. เพื่อเปรียบเทียบสิทธิของคนจนในระหว่างการศึกษา ระดับอุดมศึกษาก่อนและภายหลังที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ
3. เพื่อศึกษาผลกระทบการปรับตัวของนักศึกษาจากจนที่มีต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
4. เพื่อศึกษามาตรการนโยบายที่จะสนับสนุนสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษา ภายใต้มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ข้อค้นพบจากการศึกษาสามารถสรุปเป็นประเด็น ๆ ได้ดังนี้

1. โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจน การออกนอกระบบราชการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนมหาวิทยาลัยของคนจนแต่อย่างใด สาเหตุที่การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนของคนจนเนื่องจากมหาวิทยาลัยยังไม่มีมาตรการช่วยเหลือคนจน อย่างเป็นรูปธรรม โดยพบว่า โอกาสที่จะได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี หรือ “บางมด” ของนักศึกษาจากจนระดับปริญญาตรีตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 จนถึงปี พ.ศ. 2544 มีแนวโน้มไม่แน่นอน (Fluctuation) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนระหว่างช่วง (พ.ศ.2538 – 2540) ที่เป็นมหาวิทยาลัยในระบบ (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) และช่วงที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (พ.ศ.2542 – 2544) พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน คือ คิดเฉลี่ยเท่ากับ 48.7%และ 49% ตามลำดับ

โอกาสการสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษาจากจนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในช่วงก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ(พ.ศ.2539 – พ.ศ. 2544) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงมหาวิทยาลัยอยู่ในระบบ (พ.ศ.2538 – 2540) แต่ภายหลังออกนอกระบบแล้ว

(พ.ศ.2545) กลับมีแนวโน้มลดลง แนวโน้มการจบของนักศึกษาจากจนเป็นผลมาจากการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่นักศึกษาจากจนได้รับผลกระทบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำเป็นปัจจัยเสริมด้วย

2. การให้ทุนการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไม่มีมาตรการนโยบายที่ชัดเจน สำหรับนักศึกษาจากจน มีแต่การให้ทุนการศึกษากับนักศึกษาที่มีความสามารถมากกว่าที่จะให้กับนักศึกษาที่มีความยากจน และทุนที่นักศึกษาได้รับนั้นจะเป็นเงินใช้จ่ายรายเดือนที่ลดลงภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ เนื่องจากจำนวนคนขอทุนมีมากขึ้น ประกอบกับเงินที่รัฐบาลสนับสนุนได้น้อยลง และทุนมหาวิทยาลัยได้ตัดทุนให้เปล่าลดลงด้วย

งบประมาณที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้กับกองทุนกู้ยืมสำหรับนักศึกษาในช่วงก่อนออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี คือ พ.ศ. 2538 – 2544 นั้นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น 3% และ 6% ตามลำดับ ในขณะที่เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว (พ.ศ.2542 – 2544) กลับมีสัดส่วนเพิ่มเพียง 1% และ 0 % ตามลำดับ

จำนวนเงินทุนฉุกเฉินของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงก่อนออกนอกระบบ (พ.ศ.2538 – 2540) มีอัตราเพิ่มขึ้น 58% และในช่วงออกนอกระบบ (พ.ศ.2542 – 2544) มีอัตราลดลง 54.75 %

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า เมื่อออกนอกระบบแล้ว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่ได้จัดสรรทุน ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเลย

สวัสดิการและงานบริการนักศึกษาเปลี่ยนจากการช่วยเหลือนักศึกษามาเป็นการทำธุรกิจกับนักศึกษา เห็นได้จากค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น หลังออกนอกระบบแล้วนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ต้องเสียค่าใช้จ่ายอัตราค่าหอพักภาคการศึกษาละ 4,000 บาทค่าประกันของเสียหาย 3,000 บาทค่าซักผ้าปูที่นอนปลอกหมอน ภาคการศึกษาละ 360 บาทรวมเป็นเงินที่ชำระครั้งแรก 7,360 บาท

ในทางปฏิบัติมหาวิทยาลัยเก็บค่าใช้จ่ายมากกว่าที่กำหนดไว้ ค่าผ้าปูที่นอนซึ่งมหาวิทยาลัยบังคับให้ซื้อเป็นเงิน 400 บาทค่อขึ้น และค่ากุญแจ 100 บาท รวมถึงยังเก็บค่าไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นจากหน่วยละ 2.50 บาทเป็น 5 บาท นอกเหนือจากเดือน มี.ค. – ต.ค.(ช่วงปิดหอ)นักศึกษาระดับปริญญาตรีต้องจ่ายค่าน้ำ 65 บาท ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษจ่ายค่าน้ำ 150 บาท

เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบการจัดการเกี่ยวกับเงินอัตราค่าหอพักต้องเหมาจ่ายทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน 7,360 บาท ซึ่งแต่เดิมมีการผ่อนชำระได้เป็นงวด เป็นรายเดือน

นอกจากนี้ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบนั้นนักศึกษาสามารถพักอาศัยอยู่ที่หอพักในช่วงปิดเทอมที่ 1 คือเดือนตุลาคมของทุกปีเป็นระยะเวลาประมาณ 1 เดือนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ภายหลังจากมหาวิทยาลัยออกนอกระบบได้ 3 ปี ทางมหาวิทยาลัยได้เก็บค่าใช้จ่ายวันละ 50 บาท คือต้องเสียอัตราค่าหอพักในกรณีภาคฤดูร้อนจะคิดค่าหอพักเทอมละ 1,090 บาท ต้องพักห้องละ 4 คน ช่วงเดือน มี.ค. – ต. ค. (ช่วงปิดเทอม)

นอกจากนี้ในกรณีชั้น 11 ของหอพักชาย และชั้น 10 ของหอพักหญิง ทางมหาวิทยาลัยได้เปิดให้สำหรับแขกภายนอกเข้ามาอาศัยพักค้างคืน โดยเสียค่าใช้จ่ายคืนละ 150 บาทต่อคน

ส่วนค่าไฟฟ้า จะคิดตามจำนวนที่นักศึกษาใช้แต่ละห้อง ในอัตราหน่วยละ 2.50 บาท และค่าโทรศัพท์ จะคิดตามจำนวนที่ใช้ภายในเวลา 10 นาที ครั้งละ 5 บาท แต่ถ้าโทรไปต่างจังหวัดคิดตามองค์การโทรศัพท์รวมค่าบำรุงคู่สาย ครั้งละ 2 บาท

อัตราค่าหอพักมหาวิทยาลัยภายหลังจากออกนอกระบบพบว่า แพงกว่าหอพักเอกชน เนื่องจากมหาวิทยาลัยต้องเลี้ยงตนเอง ซึ่งยังไม่เพียงพอกับความต้องการของนักศึกษา

เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วมีผลต่อสวัสดิการและงานบริการนักศึกษาด้านอื่น ๆ การคิดค่าจองรถ ค่าเสื่อมอาคารสถานที่ การลงทะเบียนทางระบบ Internet กรณีเกิดความผิดพลาดแล้วนักศึกษาไม่สามารถถอนเงินคืนภายหลังได้

3. ผลกระทบค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้นเป็นผลกระทบที่สำคัญ การขึ้นค่าเล่าเรียนทางการศึกษาเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบมีผลต่อการขึ้นค่าเล่าเรียน เนื่องจากการขึ้นค่าเล่าเรียนไม่ได้ขึ้นตามภาวะเงินเฟ้อ แต่ขึ้นตามเงินรายได้ ที่รัฐบาลให้เป็นเงินอุดหนุน (Block Grant) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตามดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป ค่าหน่วยกิตในปี พ.ศ.2546 ควรเป็นแค่ 123 บาท หรือ 117 บาทไม่ถึง 300 บาท และค่าบำรุงการศึกษาควรเป็นแค่ 2,647 บาท หรือ 2,590 บาทไม่ถึง 8,000 บาท

จากการค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้นจะเห็นได้ว่าไม่เป็นไปตามอัตราเงินเฟ้ออย่างที่ผู้บริหารกล่าวแต่อย่างใด จึงทำให้การปรับตัวกรณีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้นนักศึกษายากจนโดยการหางานทำมากขึ้น เช่นการหางานพิเศษทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และต้องอยู่อย่างประหยัดมัธยัสถ์ ซึ่งจำเป็นต้องกู้เงินยืมฉุกเฉิน และแย่งกันทำงานในรูปแบบของทุนจ้างงาน

บทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัย การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีนั้น สถานการณ์อาจารย์ถูกลดบทบาท หน้าที่ลงไปมาก ด้านงบประมาณที่จะนำมาบริหารกิจการภายในถูกตัด และของงบประมาณได้ลำบากมากขึ้น

นอกจากนี้สภาข้าราชการ ไม่มีอีกต่อไปแล้ว พระราชบัญญัติได้ถูกคัดออกเหลือแค่เพียง สภาคณาจารย์และพนักงาน ยังพบอีกว่า กรรมการสภาคณาจารย์และพนักงานจะต้องเป็นพนักงาน ทั้งหมด

ความแตกต่างที่สำคัญของสภาอาจารย์ ก่อนและภายหลังที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี ก็คือ การตัดสินใจของข้าราชการทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยอ้างว่า เป็น "ระบบคู่ขนาน" และมีข้าราชการ ถึง 47 % ดังจะเห็นได้จากการที่สภาคณาจารย์ถูกลดลง ข้าราชการไม่มีสิทธิในการเป็นกรรมการของสภาคณาจารย์ได้ นอกเหนือจากไม่มีสิทธิที่จะเข้าทำ หน้าที่บริหารได้ภายในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เช่น ไม่สามารถเป็นหัวหน้าภาควิชาได้

นอกจากนี้ภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ จะพบว่าองค์กรนักศึกษา และสถานศึกษา มีบทบาทลดลง

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยและข้อค้นพบเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัย สามารถนำไปสู่ประเด็นการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2546) พบว่า เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบมหาวิทยาลัยจะสามารถ ช่วยเหลือคนจนได้มากขึ้น แต่จากการศึกษาในกรณีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรีพบว่า ไม่ได้มีแผนงานช่วยเหลือนักศึกษาจนเลย นอกจากนี้ ทินพันธุ์ ยังเห็นว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะมีประสิทธิภาพทางวิชาการมากกว่าที่เป็นส่วนราชการ แต่จากการ ศึกษาดังกล่าวพบว่า เมื่อออกนอกระบบประสิทธิภาพทางวิชาการยังไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากมี การจำกัดสิทธิ เสรีภาพ และบทบาทของประชาคม โดยใช้ระบบประเมินให้ออกได้ง่าย

ทินพันธุ์ ยังเห็นว่า เกี่ยวกับทุนการศึกษานั้นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะเปลี่ยนแปลง การให้ทุนดีขึ้น แต่จากการศึกษาในกรณีนี้ พบว่าระบบทุนการศึกษาไม่เปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ

ในเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้น ทินพันธุ์ เห็นว่าเมื่อมหาวิทยาลัยนอกระบบแล้ว บุคลากรจะมีส่วนร่วมในการบริหารมากขึ้น เนื่องจากจะ ไม่มีผู้บริหารที่มีแนวคิดแบบราชการมา บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แต่จากการศึกษาในกรณีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี พบสถานการณ์ที่แตกต่างจากความคิดของ ทินพันธุ์ หลายประการ คือ

- ในเรื่องการมีส่วนร่วมของสภาอาจารย์ และพนักงานนั้นองค์กรตัวแทนก็ยังเป็นแค่สภา ที่ปรึกษาอธิการบดีเหมือนเดิม แต่สภาคณาจารย์และพนักงานกลับมีบทบาท การสรรหาคณบดี หัวหน้าภาควิชา ลดลง

- องค์การนักศึกษามีส่วนร่วมในมหาวิทยาลัยลดลง เนื่องจากมหาวิทยาลัยในกำกับ สร้างเงื่อนไขให้นักศึกษาต้องเร่งรัดกับการเรียนจบเพื่อทำตัวเองให้หลุดพ้นจากสภาพที่ค่าเล่าเรียนสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่มีอนาคต

- ส่วนการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวกับการดำเนินงานในมหาวิทยาลัยนั้น พบว่า ถึงแม้จะมีส่วนร่วมมากขึ้น เป็นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตัดสินใจกลับลดลง

ในเรื่องความเป็นธรรมในการบริหารงานบุคคลนั้นงานของ ทินพันธุ์ และ กฤษณพงศ์ พบว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จะมีการจ่ายค่าตอบแทนให้เป็นไปตามหลักของผลงาน ประสิทธิภาพ คุณวุฒิ และตำแหน่งทางวิชาการ ดังนั้นการได้รับผลตอบแทนมากขึ้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการทำงาน และประสิทธิภาพของระบบ กล่าวโดยสรุป ค่าตอบแทนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะได้สูงตามเหตุผลดังกล่าว แต่จากการศึกษาพบว่า ในกรณีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเองมีเสียงร้องทุกข์ถึงความไม่เป็นธรรมในการขึ้นเงินเดือนระหว่างผู้บริหารกับพนักงาน กล่าวคือ ผู้บริหารจะขึ้นถึง 6 – 10 % ของเงินเดือน ในขณะที่พนักงาน ขึ้นไม่ถึง 5% ของเงินเดือน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เพื่อแก้ปัญหาอำนาจที่เบ็ดเสร็จของผู้บริหารในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และเป็นหลักประกันในการทำงานทางวิชาการรวมถึงภาระกิจทางสังคมของนักวิชาการ ควรมีการตั้ง สหภาพแรงงาน เนื่องจากเป็นองค์กรที่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ โดยตรงในฐานะที่เป็นนิติบุคคล ในขณะเดียวกัน สหภาพแรงงานก็จะกระทำให้อาจารย์มีบทบาทด้านอำนาจกับผู้บริหาร ภายใต้วัดดูประสิทธิผลของ สหภาพในการรักษาผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวม

การที่อาจารย์มีสหภาพไม่ใช่เป็นสิ่งที่แปลกใหม่ เพราะในโลกตะวันตก แม้แต่มหาวิทยาลัยของรัฐ เช่น Jame Crook ในประเทศออสเตรเลีย มหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยในเยอรมัน มหาวิทยาลัยในอเมริกา และอังกฤษ โดยทั่วไปอาจารย์ก็สามารถตั้งสหภาพได้ (สัมภาษณ์ อึ้งภากรณ์, 3 พ.ค.2546; ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2 พ.ค.2546; พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 23 เม.ย.2546)

2. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในฐานะมหาวิทยาลัยในกำกับยังไม่มี มาตรการนโยบายที่จะจัดระบบกองทุนการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากกว่ามหาวิทยาลัย ในระบบเลย

ดังนั้นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐควรมีการวางแผนจัดสรรให้ทุนมากขึ้นในแต่ละปี เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่าย เงินรายได้ ที่จัดสรรให้กับกองทุน

3. จากการศึกษาพบว่า การขึ้นค่าเล่าเรียนไม่ได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ที่ได้กล่าวอ้างไว้ คือ ไม่ได้ขึ้นตามเงินเพื่อแต่ขึ้นตามสถานการณ์ของการบริหาร และเป็นการขึ้นค่าเล่าเรียนโดยไม่แยกแยะตามฐานะของนักศึกษา ในกรณีนี้พบว่า นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มีนักศึกษาฐานะยากจนถึง 49% และมีนักศึกษาฐานะดี 51% ดังนั้นควรมีการขึ้นค่าเล่าเรียนตามสถานการณ์ของเศรษฐกิจ และการขึ้นควรเป็นอัตราก้าวหน้าเป็นสัดส่วนตามฐานะของผู้ปกครอง

4. จากการศึกษาพบว่า การใช้วิธีการทางธุรกิจมาจัดการสวัสดิการของนักศึกษานั้น ส่งผลให้นักศึกษาเสียค่าใช้จ่ายทางการศึกษามากขึ้น ดังนั้นควรที่จะเพิ่มคุณภาพของการจัดสวัสดิการให้มากขึ้น ได้แก่ หอพักควรมีอัตราค่าหอพักที่ต่ำกว่า 4,360 บาทต่อภาคการศึกษา และมีแหล่งหาความรู้เพิ่ม เช่น ระบบ Internet ฯลฯ ให้มากขึ้น โดยเป็นสวัสดิการที่ไม่หวังผลกำไร การลงทะเบียนทาง Internet ที่ผิดพลาดจากมหาวิทยาลัย ซึ่งทราบแหล่งการเงินของนักศึกษาจากเลขที่บัญชี ควรย่นคิดผ่านเลขที่บัญชีของนักศึกษาแต่ละรายได้ โดยการเขียนโปรแกรมให้รัดกุม หรือสามารถแก้ไขโปรแกรมใหม่ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) ในการบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เนื่องจาก ฤกษ์พงศ์, (2546) อ้างว่า มหาวิทยาลัยในกำกับจะไม่มีภารกิจในการประเมินเพราะ มหาวิทยาลัยจะถูกตรวจสอบจากสังคมภายนอกมากขึ้น และมหาวิทยาลัยจะมีการวางระบบธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่เป็นหลักประกันว่าพนักงานในระบบมหาวิทยาลัยในกำกับจะสามารถอยู่ได้และพัฒนาต่อไปด้วยความสามารถของตนเอง ตามระบบคุณธรรม (merit system) แต่จากการศึกษาพบว่า การบริหารมหาวิทยาลัยในกรณีที่ศึกษา ยังไม่ได้เป็นไปตามระบบธรรมาภิบาลมากกว่ามหาวิทยาลัยในส่วนราชการ เช่นยังพบปัญหาความไม่โปร่งใสเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง เนื่องจากผู้บริหารมีอำนาจมากเกินไป กล่าวคือกรณีข้าราชการท่านหนึ่งไม่ผ่านการประเมินเป็นพนักงาน จากการศึกษาพบว่า การไม่ผ่านการประเมินนั้นเป็นเรื่องของความขัดแย้งในการจัดซื้อจัดจ้างครุภัณฑ์ จำนวนถึง 20 ล้านบาท ซึ่งเป็นเงินกู้จากธนาคารโลก (World Bank) เนื่องจากข้าราชการดังกล่าวในฐานะกรรมการ การจัดซื้อไม่ยอมลงลายมือชื่อมอบอำนาจในช่วงแรก ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับหัวหน้าภาค และถูกกล่าวหาว่า ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ รวมถึงขาดประสิทธิภาพในการทำงานที่เป็นผู้บริหาร

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของความคล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ กฤษฎพงศ์ กิรติกร,(2546) เสนอว่า ความคล่องตัวในการบริหารจัดการจะมีมากขึ้นในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แต่จากการศึกษาพบว่า ความคล่องตัวเมื่่อมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีหรือกอนอกระบบ มีมากขึ้นจริง เช่น ในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างคอมพิวเตอร์ หรือการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุครุภัณฑ์ แต่ความคล่องตัวดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้น จะต้องแลกมาด้วย (Trade off) การมีอำนาจมากเกินไปของผู้บริหารจนไม่ได้รับการตรวจสอบ และบทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐต้องลดลงไปด้วย

3. มหาวิทยาลัยสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ควรมีการศึกษาเรื่องสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยเปรียบเทียบโอกาสของคนจนในการเข้าเรียนได้ โอกาสการจบการศึกษาตามหลักสูตรของคนจน เปรียบเทียบสิทธิเรื่องทุนการศึกษา สวัสดิการต่าง ๆ ที่นักศึกษาจะได้รับ ตลอดจนการปรับตัวของคนจนที่ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น ศึกษาผลกระทบค่าเล่าเรียนที่เพิ่มขึ้น และบทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

4. เปรียบเทียบกับก่อนและภายหลังออกนอกระบบ กรณีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยประเมินผลเกี่ยวกับคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาการ

5. ศึกษาเปรียบเทียบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในต่างประเทศ กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เช่น ประเทศอังกฤษ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงการคลัง. (2539). *ประมวลระเบียบและประกาศของกระทรวงการคลังเกี่ยวกับกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา*. เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงเรื่อง กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา, กองบริการการศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารเทพรัตน์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล วันจันทร์ที่ 4 มีนาคม 2539.
- กระทรวงการคลัง. (2539). *กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ของรัฐบาล โดยกระทรวงการคลัง มีทุนให้กู้ยืม*. โครงการรัฐบาลส่งเสริมเยาวชนของชาติให้มีโอกาสในการเรียนต่อโดยเท่าเทียมกัน กระทรวงการคลัง โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา. (กยศ.). (2543). *คู่มือการกู้ยืมเงินกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา สำหรับนักเรียน นักศึกษา ชั้น 7 ศึกษาชั้นมัธยมศึกษา*. กระทรวงการคลัง ถนนพระราม 6 เขตพญาไท กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). *มหาวิทยาลัยที่ทางแยก: จุดประกายวิสัยทัศน์อุดมศึกษาไทยในอนาคต*. สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอ เอฟ ดี) กรุงเทพฯ.
- กฤษณพงศ์ กีรติกร. (2546). *การพัฒนาไปสู่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล แนวคิดและประสบการณ์ของพระจอมเกล้าธนบุรี*. มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี. มีนาคม 2546.
- จรัส สุวรรณเวลา และคณะ. (2540). *บนเส้นทางอุดมศึกษา*. การศึกษาชั้นอุดมศึกษาไทย สถาบันอุดมศึกษาไทยการบริหาร. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2542). *กำหนดคุณสมบัติและขอบเขต การกู้ยืมกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา*. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย กองบริการการศึกษา.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2543). *การจัดสรรเงินกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการบัญชีฝ่ายที่สอง กองบริการการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2541). *โครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ในความรับผิดชอบของทบวงมหาวิทยาลัย*. กองบริการการศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.). (2546). “มหาวิทยาลัยอิสระ” เอกสารหมายเลข 7,8.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2546). “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล” (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : หจก. สหภาพสื่อและการพิมพ์.

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). บทบาทสถาบันอุดมศึกษาไทยในการพัฒนาท้องถิ่น. อภิปรายในการ
สัมมนาประชาพิจารณ์ เรื่อง วิฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก:อุดมศึกษาไทยในการ
พัฒนาท้องถิ่น. 2 ธันวาคม 2539.
- บัญชา กุเจริญไพบูลย์. (2518). การศึกษารูปแบบการกระจายของนักศึกษาภาคค่ำ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ พิชญ โลก. ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชา
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ปวย อิงภากรณ์. (2518). เอกสารการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ประจักษ์ บุญอารีย์. (2522). ความต้องการและการได้โอกาสศึกษาในระดับอุดมศึกษา เขตการศึกษา
10. ปริญญานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เปื้อง จันดา. (2519). การเลือกอาชีพของนักเรียนชั้น ม.ศ.3 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันใน
โรงเรียนมัธยมแบบประสมภาคเหนือ. ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต,
สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2538). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 953.
- พจนานุกรมพระราชบัญญัติการศึกษานแห่งชาติ พ.ศ. 2524 (2543). กรุงเทพฯ: พรึกหวานกราฟฟิค.
- มหาวิทยาลัยบูรพา. (2542). คู่มือการขอรับทุนการศึกษาในกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา
มหาวิทยาลัยบูรพา. งานแนะแนวและจัดหางาน กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มนัส สุวรรณ. (2532). ความต้องการและโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในส่วนภูมิภาค
โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ,
- วิจิตร ศรีสอาน. (2518). หลักการอุดมศึกษา. ทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ : วัฒนพานิช.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2544). อดีตปลัดทบวงมหาวิทยาลัยและอดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
สุรนารี. สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2544
- รังสรรค์ ธนะพันธุ์. (2519). เศรษฐศาสตร์การคลังว่าด้วยการศึกษา สมาคมเศรษฐศาสตร์.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา. (2542). ทฤษฎีและแนวความคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์. ภาควิชารัฐ
ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิฑูรย์ อุปถัมภ์. (2517). “ บทบาทใหม่ของมัธยมศึกษา ” วารสารสามัญศึกษา, 11(2), 18 – 21

- สุธรรม อารีกุล. (2541). รายงานการวิจัย *ประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542*
ประเด็น การอุดมศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา.
 กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุรางค์ จันทวานิช. (2539). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2539). *บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการแข่งขันกับนานาชาติ*.
 อภิปรายในการสัมมนาประจำปีการวิจัย เรื่อง อุดมศึกษาไทยในการแข่งขันกับนานาชาติ 20
 ธันวาคม 2539.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). รายงานชุด “แนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา
 ไทย” *แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง*
ชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา สกส.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-*
2544). สำนักงานกฤษฎีกา กรุงเทพฯ: อรรถผลการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2538). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย: การรื้อปรับ*
ระบบบริหารและจัดการ. วันที่ 31 สิงหาคม – 1 กันยายน 2538 เอกสารการสัมมนาสำนัก
 กฤษฎีกา.
- สำเนาราชกิจจานุเบกษา. (2541). ฉบับกฤษฎีกา. เล่ม 115 ตอนที่ 15 ก วันที่ 24 มีนาคม 2541.
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2541). *สรุปผลการประชุมชี้แจง ผู้ปฏิบัติงานกองทุนเงินให้กู้ยืม*
เพื่อการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ครั้งที่ 4 เรื่อง แผนการดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อ
 การศึกษา ปีการศึกษา 2541 ระหว่างวันที่ 2 – 19 ธันวาคม 2540 ณ สถาบันอุดมศึกษา ใน
 สังกัดและกำกับทบวงมหาวิทยาลัย รวม 7 แห่ง กองบริการการศึกษา สำนักงานปลัดทบวง
 มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2540). *คู่มือการปฏิบัติงาน กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ใน*
สถาบันอุดมศึกษา สังกัดและกำกับทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.2540. เอกสารประกอบการ
 ประชุมสัมมนากองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ครั้งที่ 3 เรื่อง การกำหนดแนวทางการ
 ดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ปีการศึกษา 2540, จัดโดย กองบริการการ
 ศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารเทพรัตน์ คณะเกษตร
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล วันจันทร์ที่ 21 เมษายน 2540.

- สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2518). *ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา* "
- รายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน.
- ส่วนวิจัยและประเมินผล สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา. (2541). *รายงานการประเมินผล แผน*
อุดมศึกษาระยะยาว ครึ่งแผนแรก (พ.ศ.2533-2541). กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดทบวง
มหาวิทยาลัย.
- เสนห์ จามริก. (2523). *การเมืองกับการศึกษาของไทย*. โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ
การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ:
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. (2523). *ความต้องการและการได้โอกาสศึกษาในระดับอุดมศึกษาใน*
กรุงเทพฯ. ปริญญาโทปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สนใจ หอมเย็น. (2514). *การเปรียบเทียบสภาพเศรษฐกิจสังคมและสถานะส่วนตัวของนักเรียน*
ชั้นประถม ปีที่ 4 เกี่ยวกับการศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาตอนปลาย
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ลีปพนนท์ เกตุทัต. (2518). *การปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- อภิชัย พันธเสน. (2518). *การศึกษาปฏิรูปหรือปฏิวัติ*. กรุงเทพฯ: ดวงกมลการพิมพ์.
- อภิชัย พันธเสน. (2518). *เศรษฐศาสตร์ การศึกษา การศึกษา ปฏิรูป หรือ ปฏิวัติ*. คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- อุกฤษ มงคลนาวิน. (2545). *การปฏิรูประบบมหาวิทยาลัยของรัฐ(มหาวิทยาลัยไว้เข้มทิศ: วิกฤติ*
ของชาติ). คณะนิติศาสตร์ กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Green, T. (1971). *Educational in Perspective England Futres*, Ipc.
Science and Technolgy Pres Limited, (1971). 496 p.
- Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. T. (1990). *Systematic Evaluation*. U.S.A.:
Kiuwer, N., (1990) 347.
- รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์
- อธิการบดี
- ที่ปรึกษาอธิการบดี
- รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา

ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา

ประธานสภาคณาจารย์และพนักงาน

หัวหน้าฝ่ายแนะแนว

รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะวิศวกรรมศาสตร์เครื่องกล

รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะวิศวกรรมศาสตร์อุตสาหกรรม

เจ้าหน้าที่ฝ่ายทุนการศึกษา

ประธานสภานักศึกษา

ประธานองค์กรนักศึกษา

นายกสภานักศึกษาคณะครุศาสตร์

นักศึกษาโครงการพิเศษที่ได้รับทุนการศึกษา

นักศึกษาทั่วไปที่ได้รับทุนการศึกษา

นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์รหัส 40 และรหัสอื่น ๆ

อาจารย์ฝ่ายการสอน และฝ่ายสนับสนุนการสอน

อาจารย์ที่ปรึกษา

เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ

ผู้ปกครองนักศึกษาที่ได้เรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ใจ อึ้งภากรณ์

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

พิชาญ รัตนคติถ ฌ ภูเก็ค

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวการสัมภาษณ์อาจารย์

1. เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว มีผลต่อการเข้าศึกษาของนักศึกษาชายากจนหรือไม่?
.....
.....
 2. เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วมีผลต่อการให้ทุนสำหรับนักศึกษาอย่างไร?
.....
.....
 3. เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วมีผลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาหรือไม่ ?อย่างไร?
.....
.....
 4. รายได้และรายจ่ายของนักศึกษาเป็นอย่างไร ?ให้สรุปค่าใช้จ่ายต่อเดือน
.....
.....
 5. กรณีที่ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วนักศึกษามีการปรับตัวอย่างไร
.....
.....
 6. เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วกระบวนการของทุนการศึกษาของนักศึกษาที่ยากจน ได้รับช้าหรือเร็ว เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วท่านคิดว่านักศึกษาจะได้รับผลกระทบอย่างไร? และมีวิธีการจัดการกับผลกระทบนั้นอย่างไร?
.....
.....
 7. เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบกระบวนการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
.....
.....
- อาจารย์ผู้สอน.....
.....
- เทคโนโลยี.....
.....
- การให้บริหารทางการศึกษา.....
.....

- เนื้อหาหลักสูตร.....
- รูปแบบการเรียนการสอน.....
- กิจกรรมของนักศึกษาด้านการให้บริการสังคม.....
-
- การส่งเสริมการวิจัยของนักศึกษา.....
- การส่งเสริมวัฒนธรรม.....
-
- 8. การที่มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จะมีผลกระทบต่อการจบการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจนหรือไม่ อย่างไร
-
- 9. การใช้ชีวิตของนักศึกษายากจนในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไร? คิชั่น เหมือนเดิม แยก
-
- 10. การที่มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ท่านคิดว่าควรจัดการกับปัญหากระบวนการเรียนการสอนนักศึกษายากจน (การเข้าเรียน, ค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียม, การจบการศึกษา)
-
-
- 11. ท่านคิดว่าควรมีการเปลี่ยนแปลงการให้ทุนการศึกษาทั้งทุนมหาวิทยาลัย และทุนรัฐบาลหรือไม่ เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้ว
-
-
- 11.2 ท่านคิดว่าทุนการศึกษาที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่นักศึกษาที่ยากจนนั้น สามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้อย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร
-
-
- 12. สรุปแล้วการออกนอกกรอบมีผลดี ผลเสียต่อนักศึกษาอย่างไร? มีมาตรการหรือวิธีการใดบ้างที่จะช่วยให้นักศึกษาที่ยากจนได้รับผลกระทบน้อยที่สุด อย่างไร?
-
-
-

แนวการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่

1.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว มีผลต่อการเข้าศึกษาของนักศึกษาจากจนหรือไม่?

.....

.....

2.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วมีผลต่อการให้ทุนสำหรับนักศึกษาอย่างไร?

.....

.....

3.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วมีผลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาหรือไม่ ?อย่างไร?

.....

.....

4.รายได้และรายจ่ายของนักศึกษาเป็นอย่างไร ?ให้สรุปค่าใช้จ่ายต่อเดือน

.....

.....

5.กรณีที่ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วนักศึกษามีการปรับตัวอย่างไร

.....

.....

6.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วกระบวนการของทุนการศึกษาของนักศึกษาที่ยากจน ได้รับ
ช้าหรือเร็ว เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วท่านคิดว่านักศึกษาจะได้รับผลกระทบอย่างไร?
และมีวิธีการจัดการกับผลกระทบนั้นอย่างไร?

.....

.....

7.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบกระบวนการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงอย่างไร?

.....

.....

- อาจารย์ผู้สอน.....

.....

- เทคโนโลยี.....

- การให้บริหารทางการศึกษา.....

.....

- เนื้อหาหลักสูตร.....
- รูปแบบการเรียนการสอน.....
- กิจกรรมของนักศึกษาด้านการให้บริการสังคม.....
-
- การส่งเสริมการวิจัยของนักศึกษา.....
- การส่งเสริมวัฒนธรรม.....
-

8.การที่มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จะมีผลกระทบต่อการจบการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจนหรือไม่ อย่างไร

9.การใช้ชีวิตของนักศึกษายากจนในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไร?ดีขึ้น เหมือนเดิม แย่ลง

10.การที่มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ท่านคิดว่าควรจัดการกับปัญหากระบวนการเรียนการสอนนักศึกษายากจน (การเข้าเรียน,ค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียม,การจบการศึกษา)

11.ท่านคิดว่าควรมีการเปลี่ยนแปลงการให้ทุนการศึกษาทั้งทุนมหาวิทยาลัย และทุนรัฐบาลหรือไม่ เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้ว

11.2 ท่านคิดว่าทุนการศึกษาที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่นักศึกษาที่ยากจนนั้น สามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้อย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร

12.สรุปแล้วการออกนอกกรอบมีผลดี ผลเสียต่อนักศึกษาอย่างไร? มีมาตรการหรือวิธีการใดบ้างที่จะช่วยให้นักศึกษาที่ยากจนได้รับผลกระทบน้อยที่สุด อย่างไร?

แนวการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

1.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว มีผลต่อการเข้าศึกษาของนักศึกษาจากจนหรือไม่?

.....

.....

2.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วมีผลต่อการให้ทุนสำหรับนักศึกษาอย่างไร?

.....

.....

3.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วมีผลต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาหรือไม่ ?อย่างไร?

.....

.....

4.รายได้และรายจ่ายของนักศึกษาเป็นอย่างไร ?ให้สรุปค่าใช้จ่ายต่อเดือน

.....

.....

5.กรณีที่ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วนักศึกษามีการปรับตัวอย่างไร

.....

.....

6.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วกระบวนการของทุนการศึกษาของนักศึกษาที่ยากจน ได้รับ
ช้าหรือเร็ว เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วท่านคิดว่านักศึกษจะได้รับผลกระทบอย่างไร?
และมีวิธีการจัดการกับผลกระทบนั้นอย่างไร?

.....

.....

7.เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบกระบวนการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงอย่างไร?

.....

.....

- อาจารย์ผู้สอน.....

.....

.....

- เทคโนโลยี.....

- การให้บริหารทางการศึกษา.....

.....

- เนื้อหาหลักสูตร.....
- รูปแบบการเรียนการสอน.....
- กิจกรรมของนักศึกษาด้านการให้บริการสังคม.....
-
- การส่งเสริมการวิจัยของนักศึกษา.....
- การส่งเสริมวัฒนธรรม.....
-

8.การที่มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จะมีผลกระทบต่อภาระบบการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจนหรือไม่ อย่างไร

9.การใช้ชีวิตของนักศึกษายากจนในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไร?ดีขึ้น เหมือนเดิม แย่ลง

10.การที่มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ท่านคิดว่าควรจัดการกับปัญหากระบวนการเรียนการสอนนักศึกษายากจน (การเข้าเรียน,ค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียม,การจบการศึกษา)

11.ท่านคิดว่าควรมีการเปลี่ยนแปลงการให้ทุนการศึกษาทั้งหมดมหาวิทยาลัย และทุนรัฐบาลหรือไม่ เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้ว

11.2 ท่านคิดว่าทุนการศึกษาที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่นักศึกษาที่ยากจนนั้น สามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้อย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร

12.สรุปแล้วการออกนอกกรอบมีผลดี ผลเสียต่อนักศึกษาอย่างไร? มีมาตรการหรือวิธีการใดบ้างที่จะช่วยให้นักศึกษาที่ยากจนได้รับผลกระทบน้อยที่สุด อย่างไร?

แนวการสัมภาษณ์นักศึกษายากจน

1. นักศึกษาได้รับความรู้มากน้อยอย่างไรเกี่ยวกับทุนการศึกษา และคิดว่าเพื่อนนักศึกษาจะปรับตัวอย่างไรกับปัญหาที่พบ?.....
.....
2. นักศึกษามีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสิทธิเรื่องทุนการศึกษาที่เพื่อนนักศึกษาได้รับจากทางมหาวิทยาลัย?.....
2.1 นักศึกษาที่ยากจนดูอย่างไร.....
3. นักศึกษาคิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงการให้ทุนการศึกษาทั้งทุนมหาวิทยาลัยและทุนรัฐบาลหรือไม่เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ?.....
.....
4. นักศึกษาได้รับสิทธิเกี่ยวกับทุนการศึกษาของทางมหาวิทยาลัยอย่างไรบ้าง?และมีความคิดเห็นอย่างไร?.....
5. ทุนที่ได้รับเพียงพอกับค่าใช้จ่ายหรือไม่ อย่างไร?(แสดงรายละเอียดค่าใช้จ่ายหลัก ๆ ต่อเดือน)
.....
6. เมื่อนักศึกษายากจนได้รับเงินค่าใช้จ่ายส่วนตัว นักศึกษาจะได้รับผลกระทบอย่างไร?และมีวิธีการจัดการกับผลกระทบนั้นอย่างไร?.....
7. เมื่อมหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จะมีผลกระทบต่อการจบการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจนหรือไม่อย่างไร?.....
.....
8. การที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบจะมีผลกระทบต่อการจบการศึกษาของนักศึกษายากจนหรือไม่? อย่างไร?.....
9. มหาวิทยาลัยภายใต้การกำกับรัฐบาลควรจัดระบบการให้ทุนการศึกษาอย่างไร?.....
.....
10. มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ น.ศ.คิดว่าควรจัดการกับปัญหากระบวนการเรียนการสอนของนักศึกษายากจนอย่างไร (การเข้าเรียน, ค่าหน่วยกิตค่าธรรมเนียม, การจบการศึกษา).....
.....
11. สรุปแล้วการออกนอกระบบมีผลดี ผลเสียต่อนักศึกษาอย่างไร? มีมาตรการหรือวิธีการใดบ้างที่จะช่วยให้นักศึกษาที่ยากจนได้รับผลกระทบน้อยที่สุด อย่างไร?.....
12. สรุปการออกนอกระบบมีผลดี ผลเสียต่อนักศึกษาอย่างไร?.....
.....

ภาคผนวก ข

Input

ตารางแสดงการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาที่ยากจน

ปี พ.ศ	ระดับการศึกษา	2538					2539					2540					สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ	
		ระดับปริญญาตรี					ระดับปริญญาตรี					ระดับปริญญาตรี						
		หลัก สูตร 4 ปี	หลักสูตร 2 ปี		รวม	จำนวน นักศึกษา รายได้ไม่ เกิน120,000	สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ	หลัก สูตร 4 ปี	หลักสูตร 2 ปี		รวม	จำนวน นักศึกษา รายได้ไม่ เกิน120,000	สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ	หลัก สูตร 4 ปี	หลักสูตร 2 ปี			รวม
			ปกติ	พิเศษ					ปกติ	พิเศษ					ปกติ	พิเศษ		
	คณะ/สาขา																	
	คณะวิศวกรรมศาสตร์	486	29	188	703	44%	589	42	226	857	39%	689	31	221	941	524	56%	
	วิศวกรรมเคมี	55	9	-	74	46%	80	15	-	95	35%	80	6	-	86	42	49%	
	วิศวกรรมเครื่องกล	98	-	24	122	42%	107	-	47	154	37%	119	-	36	155	82	53%	
	วิศวกรรมไฟฟ้า	32	-	41	73	41%	42	-	45	87	48%	76	-	50	126	74	59%	
	วิศวกรรมโยธา	64	10	43	117	59%	86	10	46	142	40%	114	10	40	164	102	62%	
	วิศวกรรมอุตสาหการ	67	10	37	114	47%	79	10	45	134	47%	78	10	45	133	83	62%	
	วิศวกรรมคอมพิวเตอร์	35	-	-	35	29%	40	-	-	40	25%	79	-	-	79	40	51%	
	วิศวกรรมระบบควบคุมฯ	31	-	-	31	39%	37	-	-	37	46%	42	-	-	42	24	57%	
	วิศวกรรมสิ่งแวดล้อม	29	-	-	29	17%	38	-	-	38	29%	34	-	-	34	20	59%	
	วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์	40	-	43	83	41%	40	7	43	90	37%	39	5	40	84	47	56%	
	วิศวกรรมเครื่องมือและวัสดุ	25	-	-	25	40%	40	-	-	40	33%	28	-	-	28	10	36%	
	วิศวกรรมทรัพยากรน้ำ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	วิศวกรรมระบบการผลิต	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	วิศวกรรมอาหาร	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	วิศวกรรมเทคนิคธรณี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	วิศวกรรมขนส่ง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	วิศวกรรมชีวเคมี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

ตารางแสดงการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาที่ยกจน

ปี พ.ศ	ระดับการศึกษา	2538				2539				2540				จำนวน		สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ
		ระดับปริญญาตรี				ระดับปริญญาตรี				ระดับปริญญาตรี				นักศึกษา		
		หลัก สูตร 4 ปี	หลักสูตร 2 ปี	รวม	รายได้ไม่ เกิน 120,000	หลัก สูตร 4 ปี	หลักสูตร 2 ปี	รวม	รายได้ไม่ เกิน 120,000	หลัก สูตร 4 ปี	หลักสูตร 2 ปี	รวม	รายได้ไม่ เกิน 120,000	ร้อยละ		
															ปกติ	
คณะ/สาขา	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม	35	379	-	414	33	385	-	418	33	362	-	395	352	89%	
	วิศวกรรมเครื่องกล	-	78	-	78	-	85	-	85	-	89	-	89	89	100%	
	วิศวกรรมไฟฟ้า	-	97	-	97	-	103	-	103	-	90	-	90	83	92%	
	วิศวกรรมโยธา	-	79	-	79	-	69	-	69	-	56	-	56	51	91%	
	วิศวกรรมอุตสาหการ	-	79	-	79	-	84	-	84	-	79	-	79	69	87%	
	ครุศาสตร์เทคโนโลยี	-	46	-	46	-	44	-	44	-	48	-	48	38	79%	
	เทคโนโลยีการพิมพ์	35	-	-	35	33	-	-	33	33	-	-	33	22	67%	
	คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ	-	-	-	49	155	-	-	155	215	-	-	215	105	49%	
	ภาคปกติ	-	-	-	49	52	-	-	52	154	-	-	154	105	68%	
	ภาคค่ำ	-	-	-	-	54	-	-	54	-	-	0	-	-	-	
โครงการราชมุนี	โครงการราชมุนี	-	-	-	-	49	-	-	49	61	-	-	61	-	-	
	คณะวิทยาศาสตร์	222	-	-	222	319	-	-	319	319	-	-	319	193	61%	
	คณิตศาสตร์	75	-	-	75	65	-	-	65	83	-	-	83	51	61%	
	เคมี	51	-	-	51	94	-	-	94	94	-	-	94	47	50%	
	ฟิสิกส์	48	-	-	48	73	-	-	73	89	-	-	89	36	40%	
	จุลชีววิทยา	48	-	-	48	87	-	-	87	96	-	-	96	59	61%	
	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	59	-	-	59	56	-	-	56	59	-	-	59	19	32%	
	สถาปัตยกรรม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	
	สถาปัตยกรรมภายใน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	
	รวมทั้งหมด	002	400	188	1,398	1,152	427	226	1,805	1,315	393	221	1,029	1,193	62%	

ตารางแสดงการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาที่ยากจน

ปี พ.ศ	ระดับการศึกษา	2542				สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ	2543				จำนวน นักศึกษา รายได้ไม่เกิน150,000	สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ	2544				จำนวน นักศึกษา รายได้ไม่เกิน150,000	สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ
		ระดับปริญญาตรี			รวม		ระดับปริญญาตรี			รวม			ระดับปริญญาตรี			รวม		
		หลัก สูตร 4 ปี	หลัก สูตร 2 ปี	พิเศษ			หลัก สูตร 4 ปี	หลัก สูตร 2 ปี	พิเศษ				หลัก สูตร 4 ปี	หลัก สูตร 2 ปี	พิเศษ			
คณะ/สาขา	คณะเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม	39	388	36	463	63%	44	395	11	450	321	71%	93	359	9	461	276	60%
	วิศวกรรมเครื่องกล	-	70	-	70	70%	-	73	-	73	54	74%	-	81	-	81	50	62%
	วิศวกรรมไฟฟ้า(กำลัง)	-	38	-	38	150%	-	47	-	47	59	128%	-	40	-	40	63	158%
	วิศวกรรมไฟฟ้า(อิเล็กทรอนิกส์)	-	42	-	42	-	-	42	-	42	-	-	-	37	-	37	-	-
	วิศวกรรมโยธา	-	78	-	78	79%	-	71	-	71	51	72%	-	78	-	78	54	69%
	วิศวกรรมอุตสาหการ	-	83	-	83	70%	-	76	-	76	64	84%	-	80	-	80	51	64%
	ครุศาสตร์โทโนโลยี	-	42	-	42	38%	-	45	-	45	34	76%	-	43	-	43	23	53%
	เทคโนโลยีการพิมพ์	-	35	36	71	42%	-	41	11	52	31	80%	43	-	9	52	16	31%
	วิทยาการคอมพิวเตอร์	39	-	-	39	51%	44	-	-	44	28	64%	50	-	-	50	19	38%
	คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ	218	-	-	218	50%	274	-	-	274	184	67%	240	-	-	240	83	35%
ภาคปกติ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ภาคค่ำ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
โครงการทุ่งคู	154	-	-	154	-	138	-	-	138	115	-	115	-	-	-	115	52	-
โครงการราชบุรี	64	-	-	64	-	50	-	-	50	23	-	42	-	-	-	42	21	-
วิทยาการคอมพิวเตอร์	-	-	-	-	-	-	86	-	-	86	46	53%	83	-	-	83	10	12%
คณะวิทยาศาสตร์	354	-	-	354	53%	360	-	-	360	237	66%	390	-	-	-	390	150	38%
คณิตศาสตร์	67	-	-	67	60%	76	-	-	76	53	70%	83	-	-	-	83	24	29%
เคมี	102	-	-	102	54%	99	-	-	99	65	66%	102	-	-	-	102	40	39%
ฟิสิกส์	91	-	-	91	54%	91	-	-	91	50	55%	107	-	-	-	107	45	42%
จุฬารัตนา	94	-	-	94	47%	94	-	-	94	69	73%	98	-	-	-	98	41	42%

ตารางการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาที่ยากจน

ปี พ.ศ	2542					2543					2544					จำนวน	สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ
	ระดับปริญญาตรี					ระดับปริญญาตรี					ระดับปริญญาตรี						
	หลัก สูตร 4 ปี	หลัก สูตร 2 ปี	พิเศษ	รวม	รายได้ไม่ เกิน 150,000	หลัก สูตร 4 ปี	หลัก สูตร 2 ปี	พิเศษ	รวม	รายได้ไม่ เกิน 150,00	หลัก สูตร 4 ปี	หลัก สูตร 2 ปี	พิเศษ	รวม	รายได้ไม่ เกิน 150,000		
คณะศิลปกรรมศาสตร์	81	-	-	81	1%	85	-	-	85	41%	76	-	-	76	12	16%	
สถาปัตยกรรม	32	-	-	32	-	30	-	-	30	37%	28	-	-	28	7	25%	
สถาปัตยกรรมภายใน	27	-	-	27	-	29	-	-	29	45%	19	-	-	19	3	16%	
ศิลปอุตสาหกรรม	22	-	-	22	5%	26	-	-	26	42%	29	-	-	29	2	7%	
รวมทั้งหมด	1,344	421	266	2,031	806	1,485	442	246	2,173	1,454	386	335	2,336	945	40%		

ป.พ.ศ.	2542													สัดส่วน เทียบเป็น ร้อยละ
	ทุนการศึกษา คณะ/สาขา	ประเภทของทุนการศึกษา 3 ประเภท												
		ทุนจาก	จำนวน เงิน	ศึกษา	จำนวนเงิน	เงิน	จำนวนเงิน	เงิน	จำนวนเงิน	เงิน	จำนวนเงิน	เงิน	จำนวนเงิน	
	ทุนจาก	จำนวน เงิน	ศึกษา	จำนวนเงิน	เงิน	จำนวนเงิน	เงิน	จำนวนเงิน	เงิน	จำนวนเงิน	เงิน	จำนวนเงิน	เงิน	
คณะวิศวกรรมศาสตร์	117	1,119,800	123	265	-	-	1,146	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	
	12	113,400	4	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	18	209,550	5	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	21	176,000	35	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	31	54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	25	233,800	16	62	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	23	243,050	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	5	36,000	10	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	4	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	1	5,000	11	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
วิศวกรรมเครื่องมือและวัสดุ	2	33,000	3	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	8	60,000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	2	10,000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

ภาคผนวก ค

ที่ ทม 2005.09/0092

ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

24 ตุลาคม 2545

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตเข้าไปสัมภาษณ์

เรียน คุณสุวิชัย เศรษฐเสถียร ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ด้วย นางสาวสโรชา แพร่ภาษา นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบาย
สาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา ขณะนี้กำลังศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์ของนักศึกษาเมื่อมหาวิทยาลัยไทยเป็น
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา และผู้วิจัยมีความ
ประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่าน เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรง

ภาควิชารัฐศาสตร์จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นางสาวสโรชา แพร่ภาษา
เข้าสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องรอบด้าน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิต ดังกล่าว
และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์)

หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์

โทรศัพท์ 0-3874-5900 ต่อ 2369

โทรสาร 0-3839-0355

ที่ ทม. 2005.09/0068

ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

30 สิงหาคม 2545

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตเข้าไปสัมภาษณ์

เรียน คุณอาภากร ผดุงศักดิ์พงษ์ หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและประเมินผล ม.เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ด้วย นางสาวสโรชา แพร่ภาษา นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งขณะนี้กำลังศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา และผู้วิจัยมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่าน เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง และสามารถให้ข้อมูลในเรื่องดังกล่าวได้

ภาควิชารัฐศาสตร์จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นางสาวสโรชา แพร่ภาษา เข้าสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องรอบด้าน อันจะเป็นประโยชน์ต่องานเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตดังกล่าว และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์)

หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์

โทรศัพท์ 0-3874-5900 ต่อ 2369

โทรสาร 0-3839-0355

ข้อมูลจำนวนเงินงบประมาณและอัตราเงินเฟ้อ

สรุปทุนการศึกษาตั้งแต่ ปี 2538 - 2544 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ปี งบประมาณ	ทุนจากรัฐ	ทุนจากแหล่งทุนอื่น	ทุน มจร. รวม	ทุนกองทุนกู้ยืม ประจำปี	รวมทั้งสิ้น
พ.ศ. 2538	300,000	2,688,870	-	-	2,988,870
พ.ศ. 2539	300,000	2,347,352	1,639,760	22,809,125	27,036,287
พ.ศ. 2540	300,000	2,170,000	4,000,000	86,290,954	92,760,954
พ.ศ. 2541	300,000	1,650,000	4,950,000	115,672,022	122,572,335
พ.ศ. 2542	300,000	1,410,000	6,580,000	133,237,335	141,527,335
พ.ศ. 2543	300,000	1,280,000	8,220,000	135,274,310	145,074,310
พ.ศ. 2544	308,000	1,573,300	4,557,565	138,591,128	145,029,991

สรุปงบประมาณรายจ่ายประจำปี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ตั้งแต่ปี 2538 - 2544 และรายจ่ายจริง

ปีงบประมาณ	รวมเงินรายได้	งบประมาณ			รวมเฉพาะงบดำเนินการ	รวมรายได้และงบประมาณ	สัดส่วนรายได้:งบม.	รายจ่ายจริง	งบม. การศึกษาไม่รวมก่อสร้าง
		ดำเนินการ	งบลงทุน	รวมงบประมาณ					
พ.ศ. 2538	54,934,200	242,471,400	196,726,900	439,198,300	295,405,600	492,132,500	18 82	517,490,013	268,426,966
พ.ศ. 2539	104,598,900	295,286,100	358,144,200	653,430,300	653,430,300	758,029,200	26 74	648,520,177	262,26,750
พ.ศ. 2540	150,251,200	299,136,500	486,494,700	785,631,200	785,631,200	935,882,400	33 67	714,533,550	274,181,213
พ.ศ. 2541	228,565,800	318,062,100	554,043,000	872,105,100	872,105,100	1,100,670,900	42 58	810,337,725	282,309,785
พ.ศ. 2542	443,199,328	331,647,583	511,197,00	842,844,583	842,844,583	1,286,043,911	57 43	980,888,075	340,417,470
พ.ศ. 2543	465,500,681	392,381,343	310,070,500	702,451,843	702,451,843	1,167,952,524	54 46	980,890,927	424,076,520
พ.ศ. 2544	680,506,282	413,867,600	135,945,500	549,813,100	549,813,100	1,230,319,382	62 38	954,409,285	493,141,727

สรุป Inc - 0303-420-0117

ตารางที่ 79 : ดัชนีราคาผู้บริโภคของประเทศ
(2541 = 100)

	Weights	2002			2003		
		Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar
1 ดัชนีราคาผู้บริโภค 1/	100.0	105.1	104.6	104.7	105.6	105.4	105.5
2 หมวดอาหารและเครื่องดื่ม	38.5	100.1	99.5	99.6	100.8	100.2	100.4
3 ข้าว แป้ง และผลิตภัณฑ์จากแป้ง	3.2	79.3	79.3	79.1	76.9	79.2	80.5
4 เนื้อสัตว์ เป็ด ไก่ และสัตว์น้ำ	5.6	103.2	102.5	102.0	101.3	101.1	100.4
5 ผัก และผลไม้	4.9	103.8	99.8	99.6	110.5	104.9	106.5
6 ไข่ และผลิตภัณฑ์นม	2.5	98.2	97.4	97.0	96.0	96.5	96.6
7 เครื่องปรุงรส	2.0	95.8	96.4	98.6	99.8	99.8	99.7
8 เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์	1.7	102.4	102.4	102.3	102.3	102.3	102.4
9 อาหารบริโภคในบ้าน	6.4	101.5	101.5	101.6	101.6	101.6	101.7
10 อาหารบริโภคนอกบ้าน	12.2	102.9	102.8	103.1	103.1	103.1	103.1
11 หมวดอื่น ๆ ที่มีอาหารและเครื่องดื่ม	61.5	108.2	107.7	107.8	108.5	108.7	108.6
12 เครื่องนุ่งห่ม และรองเท้า	3.7	103.6	103.7	103.7	103.7	103.7	103.7
13 ที่พักแรม เครื่องเรือน และเครื่องใช้ในบ้าน	25.9	103.1	103.2	103.2	103.1	103.1	103.1
14 การตรวจรักษา และบริการส่วนบุคคล	5.6	109.4	109.4	109.5	109.6	109.5	109.4
15 การขนส่ง และการสื่อสาร	16.2	117.8	116.0	116.1	119.0	119.8	119.7
16 การบันเทิง การอ่าน และการศึกษา	6.7	102.3	102.5	102.4	102.4	102.4	102.4
17 ยาสูบ และเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	3.5	113.0	113.0	113.0	112.2	112.2	112.2
18 ดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐาน 2/	75.3	104.3	104.3	104.4	104.5	104.4	104.4
19 กลุ่มอาหารสด และพลังงาน	24.7	107.0	104.9	104.8	108.2	108.0	108.2
20 อาหารสด	16.2	97.5	96.0	95.7	98.5	96.9	97.4
21 พลังงาน	8.4	128.6	125.4	125.8	130.5	132.8	132.5
22 ดัชนีราคายูนิมายส์ดัชนี 3/ (2537=100)	100.0	136.6	136.0	136.0			
23 หมวดอาหาร และเครื่องดื่ม	41.2	140.3	139.2	139.4			
24 หมวดอื่น ๆ ที่มีอาหาร และเครื่องดื่ม	58.8	132.5	132.1	132.1			
25 ดัชนีราคาผู้บริโภคในเขตชนบท 4/ (2537=100)	100.0	141.0	140.4	140.0	141.1	140.8	
26 หมวดอาหาร และเครื่องดื่ม	41.8	150.6	149.6	148.7	150.1	148.9	
27 หมวดอื่น ๆ ที่มีอาหาร และเครื่องดื่ม	58.2	132.9	132.6	132.6	133.5	133.8	

1/ ดัชนีราคาผู้บริโภค ปีฐาน 2541 นำมาใช้ตั้งแต่เดือนมกราคม 2545 โดยรายการสินค้าและน้ำหนัก

ได้จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2541 ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างเฉพาะในเขตเมือง

โดยแต่ละครัวเรือนมีสมาชิกตั้งแต่ 2-6 คน และมีรายได้ต่อเดือน 6,000 ถึง 43,000 บาท

2/ ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปที่ไม่รวมรายการสินค้ากลุ่มอาหารสดและพลังงาน

3/ รายการสินค้าและน้ำหนัก ได้จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2537 ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างเฉพาะในเขตเมือง โดยแต่ละครัวเรือนมีสมาชิกตั้งแต่ 2-7 คน และมีรายได้ต่อเดือน 6,000 ถึง 12,000 บาท

4/ รายการสินค้าและน้ำหนัก ได้จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2537 ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างเฉพาะในเขตชนบท โดยแต่ละครัวเรือนมีสมาชิกตั้งแต่ 2-7 คน และมีรายได้ต่อเดือน 2,000 ถึง 10,000 บาท

ที่มา : สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

เครื่องใช้สำนักงานภาคของไทย

1. จำนวนประชากร (ล้านคน) (เฉลี่ย)	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543 P	2544 P	2545 1/	2546 1/
	58.44	59.24	59.28	59.90	60.50	61.20	61.80	61.88	62.31	62.96	63.11
2. ผลิตภัณฑ์ในประเทศ											
2.1 ผลิตภัณฑ์รวม ราคาคงที่ (ปี 2537)	2,470.9	2,693.0	2,841.7	3,115.3	3,072.6	2,743.7	2,872.0	3,005.4	3,063.7	3,223.6	...
(% การเปลี่ยนแปลง)	8.3	9.0	9.2	5.9	-1.4	-10.5	4.4	4.6	1.9	5.2	...
ภาคเกษตรกรรม	289.1	303.4	313.9	326.6	323.9	313.0	325.9	346.9	356.1	317.6	...
	-2.4	5.0	3.5	4.1	-0.9	-1.5	2.2	6.4	2.7	-0.1	...
นอกภาคเกษตรกรรม	2,181.8	2,389.6	2,527.9	2,788.5	2,748.7	2,430.7	2,546.1	2,658.5	2,707.6	2,905.9	...
	9.8	9.5	10.0	6.1	-1.4	-11.6	4.7	4.4	1.8	5.8	...
2.2 ผลิตภัณฑ์รวม ราคาปัจจุบัน (ปีฐานบาท)	3,165	3,329	4,186	4,611	4,733	4,626	4,697	4,917	5,123	5,430	...
(% การเปลี่ยนแปลง)	11.8	14.7	15.3	10.1	2.6	-2.2	0.2	6.0	4.2	6.0	...
2.3 ผลิตภัณฑ์ประชาชน (บาทต่อคน)	53,772.0	60,865.0	66,326.0	75,146.0	76,067.0	72,973.0	72,981.0	77,551.0	80,383.0	...	...
3. อัตราเงินเฟ้อ											
3.1 ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป	74.5	78.2	82.8	87.6	92.5	103.0	100.3	101.9	103.5	104.2	105.6
(% การเปลี่ยนแปลง)	3.4	5.0	5.8	5.9	5.6	3.1	0.3	1.6	1.6	0.7	2.0
3.2 ดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐาน 2/	76.5	80.5	84.8	89.1	93.3	103.0	101.7	102.5	103.8	104.2	104.5
(% การเปลี่ยนแปลง)	4.9	5.3	5.3	5.1	4.7	7.2	1.8	0.7	-3	0.4	0.4
4. ภาคต่างประเทศ (ปีฐานดอลลาร์สหรัฐ)											
4.1 สินค้าออก	36.6	44.7	55.7	54.7	56.7	52.9	56.8	67.9	63.2	66.9	11.8
(% การเปลี่ยนแปลง)	13.4	22.1	24.0	-1.9	3.8	-6.8	7.4	19.5	-6.9	5.1	24.8
4.2 สินค้าเข้า	45.1	53.4	70.4	70.6	61.3	40.7	47.5	62.4	60.7	63.4	11.1
(% การเปลี่ยนแปลง)	12.3	18.4	31.9	0.6	-13.4	-33.8	16.9	31.3	-2.8	4.6	21.3
4.3 ดุลการค้า	-8.5	-8.7	-14.7	-16.1	-4.6	12.2	9.3	5.5	2.5	3.5	0.7
4.4 ดุลบัญชีเดินสะพัด	-6.1	-7.8	-13.2	-14.3	-3.1	14.3	12.5	9.3	6.2	7.1	2.0

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวสโรชา แพร์ภาษา
วัน เดือน ปี เกิด	19 เดือน มิถุนายน พุทธศักราช 2518
สถานที่เกิด	อำเภอพบพระ จังหวัดตาก
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 576/99 คอนโดบางแสนรอยัลซีพาลेข ห้อง 1005 หมู่ 13 ตำบลแสนสุข อำเภอบางแสน จังหวัดชลบุรี
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2541 – 2543	อาจารย์สอนสาขาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏลำปาง
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2541	ปริญญาตรีคณะบริหารธุรกิจ สาขาการตลาด วิทยาลัยโชนก ลำปาง
พ.ศ.2542	ปริญญาตรีคณะวิทยาการจัดการ สาขาการจัดการทั่วไป สถาบันราชภัฏลำปาง
รางวัลหรือทุนวิจัย	ทุนวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พ.ศ.2545 ทุนวิจัยวิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ.2543 ทุนวิจัยจากอัครัฐมนตรีช่วยกระทรวงศึกษาธิการ ท่านไพโรจน์ โล่ห์สุนทร พ.ศ.2544 ทุนวิจัยจากคุณสมชาย คุณปลื้ม พ.ศ.2544